Black PANTONE portocaliu

TRIBUNA

295

Consiliul Judeţean Cluj

4 lei

Director fondator: Ioan Slavici

Revistă de cultură • serie nouă • anul XIII • 16-31 decembrie 2014

www.revistatribuna.ro

Mircea Pora

„Nu ştiu ce va mai fi cu cuvântul scris, dar prin incultura care creşte el se degradează”

Remus Foltoş

Eminescu şi platonismul

Poeme de

Marian Hotca
Nicolae Goje

Muzica

Retrospectiva 2014

Ilustraţia numărului: Suzana Fântânariu - Expoziţie la *Muzeul Revoluţiei* din Timişoara

Black PANTONE

Black Pantone 253 U

TRIBUNA

Director fondator:
Ioan Slavici (1884)

PUBLICAȚIE BILUNARĂ CARE APARE SUB EGIDA CONSILIULUI JUDEȚEAN CLUJ

Consiliul consultativ al revistei de cultură Tribuna:
Constantin Barbu
Alexandru Boboc
Nicolae Breban
Victor Gaetan
Nicolae Iliescu
Andrei Marga
Eugen Mihăescu
Vasile Muscă
Mircea Muthu
D.R. Popescu
Irinel Popescu
Marius Porumb
Petru Romoºan
Gh. Vlăduțescu
Grigore Zanc

Redacția:
Mircea Arman
(manager)

Claudiu Groza
(redactor ºef adjunct)
Ioan-Pavel Azap
ªtefan Manasia
Oana Pughineanu
Ovidiu Petca
(secretar tehnic de redacție)

Aurica Tothăzan
Maria Georgeta Marc

Tehnoredactare:
Virgil Mleºniță

Colaționare ºi supervizare:
L.G. Ilea

Redacția ºi administrația:
400091 Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1

Tel. (0264) 59.14.98
Fax (0264) 59.14.97
E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro
ISSN 1223-8546

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor

Pe copertă: Suzana Fântânariu fragment din expoziția *89 din uºă* la Muzeului Revoluției din Timiºoara

agenda

Regulamentul Concursului de debut al Editurii „Caiete Silvane”

Editura *Caiete Silvane*, editura Centrului de Cultură ºi Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, organizează concursul anual de debut, **ediția 2015**, cuprinzând următoarele secțiuni:
Poezie;
Proză;
Critică ºi istorie literară;
Eseu.

Manuscrisele, în limba română, participante la concurs vor fi expediate, cel târziu până în 15 februarie 2015, în format electronic (pdf sau doc) pe adresele caietesilvane@yahoo.com sau office@caietesilvane.ro sau prin poºtă, în format printat, însoțite de varianta în format electronic, la adresa Centrul de Cultură ºi Artă al Județului Sălaj, Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11 (cu mențiunea pe plic pentru Concursul de debut al Editurii „Caiete Silvane”).

Manuscrisele trebuie să aibă: cele de poezie, maxim 50 de pagini (format A4, corp de literă 12), cele de proză/ critică literară/istorie literară, maxim 400.000 de semne, iar cele de eseu maxim 300.000 de semne.
Lucrările declarate câºtigătoare (de un juriu format din personalități ale lumii literare) vor fi anunțate la Zilele revistei „Caiete Silvane” (martie 2015) ºi vor fi publicate la Editura „Caiete Silvane” până la ediția următoare a Zilelor menționate. Sunt acceptate ºi manuscrise ale autorilor care au fost incluºi anterior în antologii sau au publicat în volume colective.
Premiile concursului constau exclusiv în publicarea volumelor (la cele patru categorii menționate).
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.
Relatii suplimentare pot fi obtinute la telefon 0724570646 sau prin email la adresele: caietesilvane@yahoo.com; office@caietesilvane.ro.

Conferință în China

În zilele de 6-9 decembrie 2014, Andrei Marga participă la reuniunea internațională consacrată consolidării prezenței culturale chineze în lume, ce are loc la Xiamen (China). În cadrul reuniunii, profesorul clujean va susține conferința „Acțiunile ºi statusul institutelor Confucius în diferite țări”. Andrei Marga are un mandat reînnoit de consultant al rețelei internaționale a institutelor Confucius ºi a participat, în august 2014, la reuniunea de la Changchung (China), care a hotărît construirea „Institutelor Confucius Model” în diferite țări.

Andrei Marga funcționează drept consultant ºi expert al unor instituții din Germania, Vatican, China ºi din alte țări.

2 Black Pantone 253 U

editorial

Eminescu ºi platonismul

Remus Foltoº

Nu este uºor de crezut cã se mai poate spune ceva despre Eminescu ºi influenþele filosofice care l-au marcat de-a lungul bulversantei sale ascensiuni spre un luceafãr de pe bolta sa înstelatã. Cartea Rosei del Conte, *Eminescu sau despre absolut*, spune foarte multe despre influenþele filosofice în opera lui Eminescu ºi le tratează sistematic ºi exhaustiv încercând să lãmurească pentru prima datã un conglomerat de idei ºi concepþii care, luate împreunã, în forma operei eminesciene, magnetizeazã ºi fascinează în acelaºi timp lectorul. Platonismul lui Eminescu, uneori evident, alteori voalat, este cel care ne-a atras atenþia din mulþimea de influenþe ºi ne-am oprit, pentru început, acolo unde era el mai evident, în poemul *Demonism*: „O raclã mare-i lumea. Stelele-s cuie/ Bãtute-n ea ºi soarele-i fereastra/ La temninþa vieþii”. Analogia de facturã platonicã între corp ºi mormânt (soma - sema) se extinde de la corp la întreaga lume ce devine o imensã raclã din care nu te gândeºti decât sã evadezi ca dintr-o temniþã, iar soarele platonic (metaforã platonicianã pentru principiul inteligibil), prezent atât de des în poemele eminesciene, devine o fereastrã ca de ieºire din peºtera „sensibilã” spre lumina „inteligibilã” dinafarã. (La Platon „sensibil” înseamnã perisabil, trecãtor, vremelnic, schimbãtor, vizibil, iar „inteligibil” înseamnã durabil, statornic, etern, imuabil ºi invizibil. Cele douã lumi, sensibilul ºi inteligibilul, corespund celor douã forme de cunoaºtere umane: prin simþuri ºi prin intelect).

Vorbeam despre lumina inteligibilului. Iatã cã ea apare mai departe în *Demonism*: „Lumina frînta numai dintr-o lume/ Unde-n loc de aer e un aur,/ Topit ºi transparent, mirositor/ ªi cald”. Transparenþa aerului-aur vrea sã redea, ºi prin mirosul ºi consistenþa caloricã a lui, ceva din concreteþea fãrã materialitate a lumii inteligibile unde – este sugerat chiar în aceste versuri – cã totul este calitativ-pur, (ºi chiar) deloc cantitativ. E o lume unde doar sufletul poate sã se miºte liber. Revenind la platonism, gãsim tot în acelaºi poem, cã lumea sensibilã, fiind doar o copie imperfectã a lumii inteligibile, devine un loc în care imperfecþiunea ºi rãul sunt substanþa vieþiiapãrând insistentîn orice manifestare a ei: „Impulsul prim/ La orice gînd, la oriºice voinþã,/ La orice faptã-i rãul.” Avem pe de-o parte o lume perisabilã ºi (de aceea)rea ºi pe de alta, o lume eternã (ºi de aceea) bunã. Prima tinde firesc spre plentitudinea celei de-a doua, fãrã însã să poatã să o atingã: „Efemeridele ce trec în vale/ Cântând, vuind, certându-se ºi toate/ Aspirând la un lucru care-n veci/ Nu poate fi al lor – eternitatea”. (*O, te-nseninã, întunerec rece...*). La fel se întâmplã în *Luceafãrul* unde lumea trecãtoare, efemerã, perisabilã (reprezentatã de Cãtãlina), deºi tinde spre Eternitate (reprezentatã de Luceafãr), nu o poate atinge. Cele douã lumi sunt incompatibile.

Dar să ne oprim mai în amãnunt la *Luceafãrul* ºi să sesizãm un reziduu platonician evident. Modalitatea în care Luceafãrul-prinþ apare Cãtãlinei, adicã modul cum Eternitatea devine, sau se mulează pe sensibil este acela al revelaþiei platoniciene: adevãrul atât de cãutat în Dialoguri este lumina solarã de la ieºirea din peºtera miticã: „Venea plutind în adevãr/ Scãldat în foc de soare” sau aceeaºi revelaþie la nivelul privirii: „Privirea ta mã arde”. (Altã imagine în care soarele este legat de cunoaºtere o avem în *Floare-albastrã*: „În zadar râuri de soare/ Grãmãdeºti-n a ta gândire”. Alt prilej cu care Eminescu vorbeºte despre luminã ºi lume sensibilã este în *Trecut-au anii*: „Iar timpul creºte-n urma mea... mã-ntunec”. Creºterea timpului, acumularea unui interval plin de suferinþe, adicã scufundarea în Sensibil este perceputã ca o întunecare prin raport cu lumina Inteligibilului. În *Luceafãrul*, mesajul între ºi legãtura dintre lumi existã, însã incompatibilitatea dintre ele îºi spune, ca la Platon, cuvântul: „Deºi vorbeºti pe înþeles/ Eu nu te pot pricepe”. Eternitatea, însã, e o atracþie perpetuã; lumea suprasensibilã are o forþã magneticã ce atrage constant lumea sensibilã tocmai pentru a-i da asemãnare cu cea dintâi, ca în platonism (asemãnare de factura celei dintre doi îndrãgostiþi care se oglindesc unul în altul): „În veci îl voi iubi ºi-n veci/ Va rãmânea departe...”. Tema eternitãþii e mai prezentã în *Luceafãrul* mai evident ca oriunde: „ªi cãi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe” ºi „Cãci unde-ajunge nu-i hotar/ Nici ochi spre a cunoaºte/ ºi vremea-ncearcã în zadar/ Din goluri a se naºte”. E vorba despre atracþia magneticã cu care vidul Eternitãþii ispiteºte „vremea” care tinde sã se „nascã” în acel topos absorbitor: „Nu e nimic ºi totuºi e/ O sete care-l soarbe/ E un adînc asemene/ Uitãrii celei oarbe”. Aceastã forþã de atracþie a Eternitãþii explicã asemãnarea dintre cele douã lumi. Suntem în mijlocul dinamicii participaþiei platoniciene (methexis). „Uitarea cea oarbã” aminteºte de doctrina reminiscenþei – care spune cã sufletul uitã, venind în lumea sensibilã, tot ce deþinea în lumea ideilor, la fel cum în lumea ideilor pierde statutul existenþei din lumea sensibilã. În altã ordine de idei, lumea sensibilã, la fel ca în budism, e doar o himerã, o pãrere, o imagine imperfectã ºi vagã, proiectatã pe un perete de peºterã: „Cãci e vis al nefiinþei universul cel himeric” (*Scrisoarea I*) sau: „Cu un cântec de sirenã/ Lumea-ntinde lucii mreje” (*Glossã*). Ne oprim însã la un amãnunt din *Scrisoare*: „Unul e în toþi tot astfel precum unul e în toate”. Eminescu spune aici, în alt plan al interpretãrii, cã existã un principiu care se poate recunoaºte în toþi indivizii, deºi în versul următor restrânge sensul spunând: „De asupra tuturora se ridicã cine poate”. Principiul enunþat, cel al „numitorului comun”, însã, rãmâne valabil, ºi noi credem cã cã pe Eminescu l-a luat gura pe dinainte ºi ne-a vorbit despre *Ideea* platonicianã care subsumează în ea multiplul experienþei deºi ea rãmâne una ºi aceeaºi. Încã un motiv platonician ne mai atrage atenþia în continuare: transgresarea lumii acesteia prin

contemplarea frumosului, idee din *Phaidos* ºi prezentã la Eminescu: „Dându-mi din ochiul tãu senin/ O razã dinadins/ În calea timpilor ce vin/ O stea s-ar fi aprins.” Frumuseþea, imaterialã dar consistentã ca raza, e capabilã sã deturneze destinul. Iarãºi, schimbând ordinea de idei, spunem cã în toatã opera lui Eminescu e răspânditã ºi ideea reîncarnării, tot de facturã, sã spunem, platonicianã. Oare nu Eminescu e acela care aseamãnã de atîtea ori viaþa cu moartea: „Cãci toþi se nasc spre a muri/ ªi mor spre a se naºte” (*Luceafãrul*) sau „Chiar moartea însãºi e-o pãrere/ ªi un vistiernic de vieþi” (*Cu mâne zilele-þi adaogi*). Moartea e relativã, iar sufletul e nemuritor ºi etern: „De-aceea zboare anu-acesta/ ºi se cufunde în trecut/ Tu ai ºi-acum comoara-ntreagã/ Ce-n suflet pururi ai avut”. Sufletul, depozitar al comorii existenþei, comoarã preþioasã adusã din lumea ideilor, este acela care are în faþã: „De-a purure ziua de azi”, cãci este etern. Între Timp ºi Eternitate, sufletul alege ºi este întotdeauna ales – de Eternitate. Încercând să încheiem scurtul nostru excurs mai spunem doar cã întreaga operã a lui Eminescu stã sub semnul scurgerii imuabile a timpului ºi obsesiei depãºirii acestui fel de timp înspre Eternitate, obsesii care au dominat ºi opera lui Platon, iar dacã acestea erau pentru Platon o *„melete thanathos”*, o pregãtire pentru moarte (ceea ce înseamnã filosofia însãºi – la Platon), atunci Eminescu se întâlneºte negreºit cu filosoful antic când spune în *Odã*: „Nu credeam sã-nvãþ a muri vreodatã” ºi mai ales atunci când spune ceva greu de înþeles: „pe mine mie redã-mã” – ºi care s-ar traduce: „sufletul ce stã sub Timp trebuie sã se întoarcã la sufletul ce stã sub Eternitate”.

■

O poveste de dragoste în Ferentari

Dorin Mureșan

Adrian Schiop
Soldații. Poveste din Ferentari
Iași, Editura Polirom, 2014, colecția Top 10+, ediția a II-a.

Înainte de *Soldații. Poveste din Ferentari*, roman apărut anul acesta la editura Polirom în colecția Top 10+ (cu mențiunea că e vorba de o a doua ediție), Adrian Schiop a mai publicat două cărți, *pe bune/ pe invers* (2004) și *Zero grade Kelvin* (2009), ambele la aceeași editură. Interesant (nu și inexplicabil) e faptul că prozatorul sibian nu se bucură de foarte multă celebritate, poate din pricina tentei autobiografice (de tipul autoficțiune) ce caracterizează subiectele tuturor acestor volume, sau poate din cauza stilului oarecum rudimentar, brut, voit colocvial, nu prea gustat de amatorii de finețuri. Nu mai puțin, sexualismul deviat, dublat de tușele de vulgaritate, altminteri firești, pot explica cvasi-anonimatul romancierului. Să mai spunem că, deși vânzările nu se ridică la nivelul unui Teleșpan (cine nu a auzit de *Cimitirul*?), critica de specialitate îl preferă de departe pe Schiop, dovadă și continuitatea colaborării cu o editură de prestigiu.

Privită de sus, povestea cărții nu e prea complicată. Adrian, un doctorand ale cărui date biografice par a fi identice cu cele ale autorului, se implică într-o relație sexuală cu un fost pușcăriaș, Alberto. Asemenea unei femei care își vinde sexul, acesta din urmă profită nu doar de tânărul doctorand, ci și de bursa acestuia, deși, pe de altă parte, relația celor doi nu este lipsită, în subsidiar, de oarecari sentimente puternice, chit că finalul abrupt, cu expedierea reciprocă a celor doi din bucla relației, pare să nu susțină această perspectivă. Povestea este relatată destul de galopant, cu puține devieri de pe linia narațiunii spre a justifica apariția meteorică a câtorva personaje, iar felul în care naratorul își asumă întâmplările, implicat-sentimental, face textul digerabil și ușor credibil. Nota melancolică (izul melodramei casnice care este, de altfel, nucleul acestui roman) de la sfârșitul cărții poate dăuna sau poate ajuta povestea, depinde doar de gustul cititorului.

Privită de aproape, *Soldații...* lui Adrian Schiop aduce în prim plan două chestiuni controversate, una dintre ele mai ales în plan ideologic: homosexualitatea (un fel de heterosexualitate picantă, cu „intensități toxice” – vezi pag. 101), și cadrul (sau topica) acțiunii. De fapt, întâia problemă își găsește în cea de-a doua (cartierul Ferentari, un spațiu rău famat, deși aflat la două stații de centrul Bucureștiului) un cadru de desfășurare prolific, atât în abordarea teoretică, cât și în cea practică. *Șamecheria* este, aici, cuvântul cheie: „La fel ca șmecheria, homosexualitatea se tace și se face” (pag. 26). A tăcea și a face sunt două reguli fundamentale în Ferentari. *Nota bene*: ambele sunt acțiuni, deși prima ar putea fi înțeleasă mai degrabă ca inacțiune. Ea este, însă, asociată „mersului pe burtă” și constă în a nu-ți da numele real (plus a nu-ți arăta buletinul) și a nu-ți da adresa (plus a nu-ți băga în casă „oameni cunoscuți la o bere”) (pag. 37).

Alberto cuprinde și validează cele două principii enunțate. El este Ferentari-ul *in persona*: cei paisprezece ani de pușcărie îl transformă într-un homosexual (deși visează mereu la femei); „minciuna era parte din miezul intim și cald al vieții lui și al celor apropiați” (pag. 88); în libertate, devine soldatul lui Borcan, un interlop de etnie romă; „oricum, pe fruntea lui [...] scria pușcărie, acela era mediul de viață la care se adaptase” (pag. 89). Alberto, întocmai ca toți ceilalți soldați, este cel care sucombă atunci când se izbește de realitate, este, prin excelență, inadaptatul care, pentru a supraviețui, are mereu nevoie de cineva (sau de ceva). Nevoia lui de intimitate pare paradoxală atunci când este raportată la prestanța sa fizică. Deși este o matahală, un „pătrat”, el cere, cu toată prezența lui, apropierea caldă a unui trup (nu neapărat a unei persoane). Admirabil mi s-a părut felul în care autorul a reușit să redea acest paradox, punând în gura fostului pușcăriaș nevoia sa de tandrețe: „nu mai pot să mă las de tine, m-am învățat să mă iei în brațe și să-mi pui mâna pe șâșe, toți și-au bătut joc de mine în afară de tine și baba mea; am fost la curve, dar curvele nu mă lua în brațe; am fost la pușcărie, [...] și în loc de vorbă bună zbang un pumn în cap că nu-i convenea ceva.” (pag. 225).

Soldatul, în cartea lui Schiop, este tipul individului angajat (de interlop) să tacă și să facă, este cel care merge pe burtă în tranșeele Ferentariului, gata să apere interesele celui care îl întreține; este, la o adică, un individ slab (deși puternic masculinizat), neloial, cu un bun autocontrol, dar predispus dependențelor (de la droguri la păcănele) și mereu gata să-și schimbe stăpânul în funcție de propriile lui interese. Interlopul, pe de altă parte, este cel cu buzunarele pline de bani lichizi, avid de avere și renume. Lumea interlopului este colorată și promovată de manele. Lăutarii sunt cei care imortalizează și fac cunoscută „șmecheria și potența financiară” (pag. 123) a interlopului. Însă, din romanul lui Schiop, reiese mai degrabă că interlopul este o prezență spectrală în Ferentari. El este acea „forță ocultă” a cartierului, pe care nu o vezi, dar ale cărei efecte le simți din plin: „dacă vrei viață în cartierul acesta, te faci că nu vezi ce se întâmplă și mai ales nu întrebi nimic despre cea de-a treia prezență, ocultă – și, dacă o ții așa cu don’t ask don’t tell, prezența o să ți se reveleze singură, fiindcă e în ordinea firii, oamenii ajung să-ți spună chestii fără să-i întrebi.” (pag. 105).

În acest cadru are loc, după cum spuneam, povestea de dragoste a celor doi protagoniști, o poveste, structural vorbind, clasică, cu creșterile și scăderile conjugale aferente. Există, însă, o nuanță stridentă, deși oarecum logică pentru acest context atipic, și anume, tendința unuia (Alberto) de a-l domina pe celălalt (Adi). Cazuistica amoroasă se dezvoltă pe această platformă conflict, fără a fi neapărat explicită sau explicitată, cu toate că finalul (Adi, cel dominat, este, de fapt, dominatorul, el fiind cel care inițiază sfârșitul relației) este întrucâtva moralist. În tot cazul, acest conflict care evoluează în interiorul poveștii este miezul dulce-amar al cărții, partea sa pe cât de controversată, pe atât de captivantă. Iată de ce mă miră cvasi-anonimatul despre care vorbeam la început. Privit îndeaproape, textul este piperat din loc în loc cu scene destul de vulgare care ar putea deranja în mod firesc persoanele pudibonde. Dar, în altă ordine de idei, dusă până la sfârșit, cartea lasă în cititor o dâră de melancolie, dovada clară că, indiferent cine sunt partenerii, orice poveste de dragoste bine relatată poate dobândi acea semnificație aparte de care se bucură un lucru valoros oricând și oriunde. Dacă naratorul personaj s-ar fi limitat la a relata întâmplări sau convorbiri cu și între personaje, cartea ar fi eșuat într-o lamentabilă exhibare de vulgaritate verbală sau scenică. Cum, însă, sub ceea ce ar putea scandaliza se ascunde un adevărat hățiș de sentimente – și autorul nu se dă înapoi de la a le scoate la lumină, adăugând uneori reflecții filosofice, sociologice sau de alt tip – cartea reușește să devină „sentimentală”, reușește, cu alte cuvinte, să provoace în cititor empatie, răsturnându-i preconcepțiile (ei, da, a fost cazul meu) și dovedind, așa cum am spus, că o poveste de dragoste, relatată bine, indiferent de protagoniștii ei, poate căpăta valoare universală.

Scrisă alert, cu unele ticuri verbale pe care, în viitoare carte, autorul ar trebui să le elimine (mă refer, de pildă, la conjuncția „încât”, care revine deranjant atât în discursul naratorului, cât și în limbajul personajelor sale), *Soldații...* lui Adrian Schiop are meritul de a fi vorbit despre ceea ce e încă ascuns majorității și de a fi făcut asta, deodată, tranșant (așa cum se vede) și cu tact (așa cum se simte), sau, vorba uneia dintre cărțile sale, atât „pe bune”, cât și „pe invers”. ■

Un memorialist uitat

Vistian Goia

V.A.Urechia
Din tainele vieþii. Amintiri contimporane (1840-1882)
Iaºi, Editura Polirom, 2014

Recent, am primit de la Iaºi o carte de 440 p., plus anexele, total 472 p. Sunt cuprinse aici memoriile mereu contestatului V. A.Urechia (1834-1901), figurã mai degrabã pitoreascã decât om de litere, istoric pasionat, publicist, politician º.a.m.d. În monografia noastrã, publicatã în 1979 (la Ed. Minerva, în colecþia Universitas) am scris urmãtoarele despre V.A.U.: „Publicist grãbit, greºit informat, istoric debusolat, literat lipsit de gust estetic, adept al frazeologiei patriotarde etc."

Astãzi îmi menþin în parte aceste judecãþi, de care a þinut seama istoricul ieºean Leonidas Rados, care a strâns din arhive, din publicaþiile vremii, din polemicile cãrturarului, din confesiunile acestuia, tot ce a avut atingere cu marile personalitãþi ale vremii ºi cu moravurile societãþii în care a vieþuit.

Se cuvine sã amintim cã Alexandru George a publicat (la Ed. Minerva, 1976) o carte cuprinzând o bunã parte din *Scrierile literare* ale lui V.A.U., unde sunt cuprinse, într-o secþiune finalã, ºi o parte din însemnãrile sale memorialistice.

Cartea de faþã cuprinde pentru prima datã la un loc scrierile memorialistice ale acestui nãpãstuit al sorþii, care a fost considerat, în a doua jumãtate a veacului al XIX-lea, mai mult „eroul" lui T. Maiorescu decât adevãrat scriitor. Puþini dintre intelectualii de astãzi ºtiu cã V.A.U a fost o personalitate polivalentã: istoric, profesor universitar la Iaºi ºi Bucureºti, scriitor de legende, portrete ºi amintiri, politician liberal, chiar ministru la 1880. Apoi, unul din iniþiatorii Academiei Române, fondator al Ateneului Român, acela care a reluat ºi întãrit legãturile noastre cu românii din Balcani º.a. De asemenea, a fost, în timpuri diferite, un „discipol" al lui M. Kogãlniceanu ºi B.P. Hasdeu. Aºadar nu a fost numai „victima" lui Maiorescu din perioada tinereþii lor.

Cartea de faþã se limiteazã doar la scrierile literare, îndeosebi memorialistice ale cãrturarului, care sunt cele mai valoroase din truda lui V.A.U. Însã critici de astãzi îl privesc asemãnãtor cum l-a „scãrmãnat" mentorul junimist. De pildã, Rãzvan Voncu îl considerã pe V.A.U. „un paºoptist rãtãcit în epoca spiritului critic" (*Rom. lit.*, nr. 33/8 aug. 2014), iar Cosmin Ciotloº îl vede pe cãrturar drept un „aspirant la junimism" (*Rom. lit.,* nr. 42/10 oct. 2014). Noi am argumentat în cartea *B.P. Hasdeu ºi discipolii sãi* (Ed. Minerva, 1987) cã V.A.U. a fãcut parte din „ºcoala" lui Hasdeu. El nu poate fi privit limitativ numai paºoptist sau numai „aspirant" între „mitografii" Junimii. Ambiþia lui era sã cerceteze deopotrivã istoria ºi învãþãmântul românesc, sã scrie legende, evocãri ºi portrete, sã fie acceptat ºi pe scena politicã a vremii. Conºtient sau nu îl cucerise spiritul enciclopedic practicat de Hasdeu, nefiind înzestrat intelectual ca acesta.

Cartea pe care o prezentãm cuprinde adevãratele memorii publicate în *Apãrarea naþionalã* (1900), sub titlul *Din tainele vieþei*, continuate apoi în *Secolul XX* (1901), sub denumirea de *Amintiri contimporane*.

Memorialistul încearcã, în liniºtea vilei sale de la Sinaia, sau în modesta casã de pe Brezoianu, sã-ºi explice tâlcul unor înfãptuiri ori insuccese, relatând cu uºoarã ironie rãtãcirile scriitorului sau ale omului politic.

La 66 de ani, când îºi scrie memoriile, V.A.U. se considerã bãtrân, de aceea îºi exprimã trãirile ºi nelініºtile vârstei. El nu era obiºnuit cu liniºtea, atât de necesarã creaþiei sau numai contemplaþiei. Dimpotrivã, intelectualul Urechia era, cum bine observase Hasdeu, un om de acþiune, nu unul meditativ. Tipul meditativului a fost, în cultura epocii, T. Maiorescu, om de culturã germanicã, obiºnuit sã trãiascã pe dimensiunea profunzimii.

Farmecul acestor amintiri transpare din amestecul de viaþã privatã ºi manifestare publicã, din simbioza dintre istoric, scriitor ºi dascãl, din curajul de a-ºi afiºa „în vitrinã", cum spune Iorga undeva, fericirile ºi nefericirile de care scriitorul ºi omul politic au avut parte.

Sinceritatea, adicã francheþea relatãrii, conferã paginii memorialistice acel coeficient de autenticitate fãrã de care s-ar transforma în searbãdã fabulaþie în jurul vieþii scriitorului preocupat, cu orice preþ, fie sã-ºi justifice sieºi, fie sã impunã posteritãþii o altã „faþã" a personalitãþii lui, sau, cel puþin, s-o întregeascã pe cea cunoscutã din operã ori din activitatea publicã.

Cele mai multe pagini ale memoriilor luminează aspecte legate de biografia scriitorului: copilãria ºi educaþia unui fiu de boiernaº la mijlocul secolului al XIX-lea, de activitatea pentru pregãtirea Unirii, desfãºuratã de studenþii români aflaþi la Paris, sau de intelectualii unioniºti din Transilvania.

Apoi, un sector deloc neglijabil în amintirile scriitorului îl formeazã naraþiunile care evocã personalitãþi însemnate ale generaþiei paºoptiste: Kogãlniceanu, Alecsandri, C.A. Rosetti, Cezar Bolliac, A.T. Laurian º.a. Moralistul se dovedeºte a fi un înzestrat portretist, caracterizat prin francheþe ºi modestie. Nu-ºi permite sã fabuleze în jurul marilor personalitãþi, comunicã întâmplãri reale, adeseori banale, mãrturisind participarea sa directã, fapt ce-i permite sã evidenþieze una sau douã trãsãturi contemporanilor sãi. Astfel, Kogãlniceanu l-a impresionat prin patriotism ºi onestitate civicã; Alecsandri – ca poet, dar ºi prin frumuseþea vieþii ºi a relaþiilor pe care ºtia sã ºi le cultive; Odobescu – prin cultura lui clasicã ºi prin pasiunea pentru teatru; Nicoleanu – prin destinul tragic al poetului, atât de ocrotit în casa lui Urechia etc.

În unele naraþiuni, memorialistul „descoperã" ºi plasticizează ceva inedit, sau prea puþin cunoscut din viaþa scriitorului evocat. Cel mai reuºit portret ni s-a pãrut (ºi mie, ºi lui Leonidas Rados) cel al scriitoarei George Sand, cunoscutã de studentul român aflat în Franþa, la proprietatea acesteia de lângã Tours. Aici românul se dovedeºte capabil sã redea psihologia vârstei ºi specificul feminitãþii. Portretul e axat pe contrastul dintre imaginea idealã asupra celebrei scriitoare, atât de adoratã de adolescenþii vremii, ºi George Sand cea realã, aflatã în amurgul vieþii. Iubita lui Chopin ºi a lui Musset nu semãna deloc cu femeia „înger" din imaginaþia moldoveanului saturat de lecturi romantice. La bãtrâneþe, George Sand arãta precum oricare burghezã ocupatã cu menajul casei, asezonând o salatã de lãptuci, împletind la ciorapi ºi luând spuma cu linguroiul de pe oala de la bucãtãrie.

La fel de savuroase sunt însemnãrile de cãlãtorie ale lui V.A.U. El a cutreierat Europa de

la Copenhaga în Peninsula Balcanicã ºi de la Madrid la Cracovia. Pentru el, cãlãtoria era un mijloc de-a cunoaºte oameni de prestigiu care sã le fie de folos românilor. Când cãlãtoreºte cu diligenþa spre Paris, prin Polonia ºi Germania, nu reþine decât puþine colþuri de naturã ºi tot atât de puþine aspecte ale arhitecturii localitãþilor. În schimb, notează cu plãcere peripeþiile cãlãtoriei, conversaþia cu vecinul din cupeu sau interiorul unei cârciumi, cu lista bucatelor specificã þãrii ospitaliere. Astfel de reflecþii sunt ale unui moralist care priveºte viaþa ca un epicurian ºi o tratează umoristic.

Aceastã manierã o descoperim ºi în însemnãrile prilejuite de cãlãtoria în Spania. Când debarcã la Barcelona i se pare cã are în faþã întraga Spanie în miniaturã: muzee, arhive, bailes (dansuri) ºi corridas. Aici, Urechia trãieºte impresii asemãnãtoare cu cele încercate de Alecsandri la Tanger.

Cãrturarul este printre primii români care asistã la „corridas". Pe el nu-l interesează curajul toreadorului ºi nici neputinþa animalului hãituit. Pe el îl iritã participarea necontrolatã ºi adesea imoralã a spectatorilor. Ceea ce l-a impresionat pe român au fost înjurãturile publicului. De faþã cu mii de femei ºi fecioare se adresau apostrofe neparlamentare la adresa taurului ºi a toreadorului, folosindu-se tot dicþionarul pornografiei spaniole, pentru a sublinia „funcþiunile taurilor". De faþã erau Regina, curtea, contesele, granzii de Spania, însã nu se vedea nicio impresie demoralizatoare pe faþa lor.

Scrierile memorialistice ale lui V.A.U. se situează în vecinãtatea maeºtrilor genului din generaþia sa. Dacã prin arta evocãrii ºi prin cea portretisticã el e aproape de Filimon ºi de Ion Ghica, prin însemnãrile de cãlãtorie e înrudit cu Alecsandri. Originalitatea prozelor lui constã în simbioza mai multor modalitãþi: povestirea clasicã, portretul, memorialul de cãlãtorie etc – tonul fiind dat de anecdote ºi întâmplãri relatate cu un zâmbet nestãvilit.

Publicând în întregime proza memorialisticã, însoþitã de un studiu introductiv doct ºi echilibrat, de un tabel cronologic complet, de note ºi glosar, Leonidas Rados a trecut cu brio „examenul" de autentic istoric literar. De acum încolo, V.A. Urechia nu va mai putea fi privit numai ca o „victimã" a lui T. Maiorescu, ci ºi ca un talentat prozator în memorialistica românească a vremii.

■

Þara salvatã

Ani Bradea

Alexandru Uiuiu
Þara ascunsã
Bistriþa, Ed. Charmides, 2012

Þara salvatã" este sintagma ce mi s-a conturat cu claritate, definind impresiile ivite după ce am citit cel mai recent roman al scriitorului Alexandru Uiuiu. *Þara ascunsã* este de fapt o frescã a României de după 1989. O Românie îndeobºte ruralã, aflatã în miºcare, într-o continuã schimbare ºi reaºezare, motiv pentru care situaþiile, scenele particulare sunt privite azi cu umorul izvorât din experienþa depãºirii lor în timp. Spun þara salvatã deoarece nu cred sã mai existe multe dovezi ale acestei perioade atât de bine redate ºi conservate, simþindu-se cu precizie aici ochiul prozatorului dinlãuntrul ºi nu dinafara lumii pe care o descrie. Este o lume vie, personajele trãiesc, situaþiile sunt reale, iar dacã ar fi sã-l citãm pe autor care declara într-un interviu: *am mers cu romanul ãsta mai degrabã în jos, spre oameni, decât în sus, spre criticã sau mediile strict literare*, am putea spune cã oamenii locului, citind cartea, s-ar recunoaºte ca-ntr-o oglindã. Când spun locul mã refer la *Limpeziº*, localitatea în care se petrece, în mare parte, acþiunea romanului, ºi a cãrei denumire nu este, cred eu, întâmplãtor aleasã. Pentru cã, aºa cum vom vedea, existã un permanent efort de limpezire din partea unei comunitãþi, supusã brusc valului istoric care o obligã sã se alinieze la un ritm ce nu-i este caracteristic. Efectul schimbãrilor, pentru care nu este pregãtitã, creeazã aspectul comic, cel care dã de fapt savoare cãrþii.

Dacã pentru noi, cei contemporani cu intriga romanului, personajele ºi întâmplãrile sunt aproape tangibile, pentru generaþiile viitoare cartea va cãpãta, în plus, valoare etnograficã. Aºadar *Þara ascunsã* a lui Alexandru Uiuiu este ºi o þarã salvatã, bine pusã la adãpost împreunã cu un limbaj în pericol de a se pierde ºi el, bogat în regionalisme încântãtoare ºi plin de subtilitãþi mascate, pe care, uneori, trebuie sã fii puþin ardelean ca să le poþi asimila în deplinãtatea filosofiei lor autentice.

Condeiul exersat în multe genuri literare, de la prozã scurtã, teatru, roman, până la poezie, dã expresia maturitãþii autorului în acest roman bine primit de criticã, premiat, printre alþii, ºi de Uniunea Scriitorilor. Dar poate cel mai important premiu pentru un scriitor este felul în care publicul larg receptează cartea sa, iar cei care au citit-o pe aceasta s-au pronunþat, de cele mai multe ori, elogios. Scriitorul Ioan Groºan a fãcut chiar o paralelã între romanul *Þara ascunsã* ºi *Moromeþii* lui Marin Preda. Aici *Poiana lui Iocan* este *fãgãdãul* domnului Ghiþã (crâºma satului), unde replica *pe ce te bazezi?* a fost înlocuitã cu *interesant* a lui Grigore Guþan, expresie a mirării pentru orice depãºeºte capacitatea lui de înþelegere ºi percepþie. Dar tot aºa de bine l-am putea bãnui pe Alexandru Uiuiu de un anume rebrenism. Scena de amor dintre dom' Ghiþã ºi Veronica, de sub podul râului umflat de viiturã, are ceva din violenþa eroticã a momentului Petre Petre cu Nadine sau Ion cu Ana pe cuptor. Asemãnarea cu proza lui Rebreanu capãtã ºi mai multã credibilitate dacã ne referim la partea de final a romanului, unde scriitorul intrã efectiv în carte, devenind personaj. Înþelegem astfel cã celelalte personaje nu-i sunt deloc strãine, de fapt tocmai descrierea unei lumi pe care o cunoaºte, a unui univers care se dovedeºte a fi propriul univers, sporeºte autenticitatea scrierii. Sinceritatea autorului transpare cu uºurinþã din text, acesta fiind de fapt unul dintre motivele pentru care cititorul se simte atras. Am citit *Þara ascunsã* cu o foame permanent stârnitã, uitând să evidenþiez anumite paragrafe la care mai târziu m-aº fi întors, cu o voluptate ce m-a fãcut să uit de orice spirit critic, abandonându-mã fascinantului univers din Limpeziº. ªi dacã este adevãratã teoria conform cãreia fiecare atom reproduce la scarã micã întregul univers, urmãrind cu atenþie ce se petrece în micul sãtuc ardelenesc putem avea o imagine de asamblu a întregii societãþi româneºti din primii ei ani după eliberarea de sub comunism. Desigur comparaþiile cu marii clasici români ai genului sunt onorante pentru autor dar, pe de altã parte, autenticitatea sa este incontestabilã. Tranziþia spre modernizare a unei societãþi eminamente rurale, care percepe ºi înþelege prin propriile filtre libertatea neaºteptatã, naºte evenimente ºi situaþii atât de speciale, de individualizate, încât astãzi, câþiva ani mai târziu de la momentele surprinse în volum, ele sunt privite deja cu simpatia ºi îngãduinþa cuvenite unor perioade ajunse istorie. Tocmai aici, consider eu, intervine meritul cel mai mare al scriitorului: a surprins clipa, a captat-o ºi astfel ea ne este dãruitã, redãruitã, cu fiecare cititor care-ºi va aminti, sau va descoperi, o paginã, dacã nu definitorie cel puþin interesantã, a evoluþiei noastre ca neam.

Þara ascunsã nu oferã doar un tablou, bogat în detalii, al satului ardelenesc; scriitorul se miºcã la fel de firesc ºi în spaþiul urban, capitolele *Grãdina Icoanei, Punctul de vedere al Dorei* ºi *La piciorele mitului* dovedind o bunã cunoaºtere a structurii urbanistice dar ºi a societãþii bucureºtene. Am avut chiar sentimentul, parcurgând capitolele de la începutul cãrþii, cã în această direcþie ne va duce prozatorul, cã aici se va muta punctul de interes al intrigii. Dar inserþiile de orãºenesc sunt menite doar a fixa acþiunea în timp ºi spaþiu, de a nu izola total universul rustic cãruia autorul i-a acordat atenþia maximã. Pitoreºti ºi încântãtoare sunt toponimele în care abundã scrierea: *Pãrãul Latului, Valea Secerului, Valea Cailor, Dealu Popii, Prihodiºte*, ori poreclele dintre cele mai inventive, ºtiut fiind faptul cã în lumea satului acestea preced ca importanþã identitatea datã de starea civilã: *Petre a lui Fansulã, Simion a lui ªuºtãru, Alexã Brînzã, Gavrilã Benþa a lui Furtic, Vasile a lui ªoldoaie*, sau de influenþã modernã ºi comercialã cum ar fi *Macedon Buftea, zis ºi Capuccino!* De fapt ingredientul esenþial al reþetei pe care ne-o propune Alexandru Uiuiu este umorul. Unul special însã, mustind de subtilitãþi ascunse în leneveala atât de plãcutã a firii ardeleneºti. Sunt multe exemplele pe care aº putea să le citez în sprijinul celor afirmate, aproape toatã cartea e scrisã aºa, iar scenele ar pierde din valoare ºi savoare, redându-le trunchiat; voi încerca totuºi sã mã opresc asupra câtorva.

Felul în care s-a perceput ºi petrecut Revoluþia în Limpeziº ar putea fi considerat, de cãtre cei care n-au cunoscut o astfel de aºezare în acele vremuri, ca fiind unul literar-umoristic, dar cu adevãrat lucrurile nu cred sã fi fost departe de prezentarea lor din roman. Desigur prozatorul are meritul de a sesiza nuanþele ºi a le reda în stilul propriu: *Trebuie spus cã Revoluþia s-a þinut în Limpeziº pe trei ianuarie '90, nu în decembrie '89 ca în restul þãrii. A pornit valul din Timiºoara, a trecut prin Bucureºti ºi-apoi până a ajuns pe la sate... hã, hã... a mai trecut ceva vreme. Pe 22 decembrie, numai unul s-a uitat la televizor, cã numai un televizor era atunci în sat, ºi ãla a crezut cã-i un film cu Sergiu Nicolaescu, cã apãrea ºi el ºi în general el fãcea tot timpul filme de astea cu împuºcãturi ºi scandal ºi nu i s-a pãrut important. Abia pe doi ianuarie s-a dus altul la oraº, la un cumnat care era internat în spital, ºi acolo a aflat de revoluþie ºi despre cum se desfãºoarã ea. În seara în care s-a întors, a anunþat prin tot satul ºi a doua zi, pe trei ianuarie, după cum spuneam, au putut þine ºi cei din Limpeziº Revoluþia.*

O altã secvenþã cu tâlc, în care vedem cum magia Occidentului, avalanºa de informaþii ºi noutãþi, deschiderea graniþelor ºi posibilitatea de a interacþiona cu alte culturi tulburã judecata arhaicã a þãranului român, este aventura parizianã a lui Vasile Giboacã. Acesta-i scrie tatãlui sãu o scrisoare cerându-i să vândã tot ºi să se ducã la el, acolo în localitatea al cãrei nume nu-l cunoºtea: *Am ajuns până la urmã în Franþa, da' nu mã întreba unde anume cã nu-mi dau seama, toate se scriu cu mai multe litere decât trebuie ºi se citeºte altfel decât se scrie, e în orice caz un oraº aici cã ãºtia nu mai au niciun sat.* Epistola, care abundã în informaþii prezentate după capacitatea de înþelegere a semnatarului ei, nu a ajuns niciodatã la destinaþie datoritã faptului cã nu s-au respectat cerinþele de expediere, dar interesant este impactul pe care l-a avut asupra psihicului lui Vasile Giboacã odatã ce s-a rãzgândit ºi ar fi vrut sã o recupereze din cutia poºtalã. *E curat pe-aici, e o curãþenie pe-aici ceva de speriat, tatã! Curãþenie de poþi sã mãnânci de pe jos – cã mulþi de-ai noºtri chiar fac asta fãrã probleme – ºi flori ºi asfalt peste tot, chiar ºi pe drumurile dintre ogoare, pe câmp, printre lanuri, livezi, printre vii, nu ca la noi... Eu dac-aº fi milionar în euro aº îmbrãca toatã România în asfalt, c-apoi să vezi ce de turiºti ar veni la noi.* Regretând cele scrise ºi gândindu-se cã scrisoarea, odatã primitã de cãtre tatãl sãu, chiar ar putea produce efecte, ardeleanul parizian, încercând să ajungã la ea, se izbeºte de aceeaºi *curãþenie*, negãsind la îndemânã *un bãþ (...) ceva cu ce să se ajute,* ºi astfel hotãrãºte să se întoarcã de urgenþã acasã, înaintea poºtaºului: *A luat-o în fugã cãtre garã ºi după ce s-a interesat ce ºi cum, din tren în tren, din autostop în autostop, mergând kilometri întregi chiar ºi pe jos de-a lungul autostrãzii, în douã zile a strãbãtut multe þãri ºi a ajuns la graniþa cu România, ºi în încã douã, cã noi avem þarã mare, a reuºit să ajungã cu autobuzul de patru ºi un sfert în Limpeziº, în faþa Bisericii.*

De un umor debordant sunt ºi scenele care ilustrează venirea unui japonez, dornic să descopere tradiþii, la *fãgãdãul lui domn' Ghiþã*. Tot în acest loc se pune la cale ºi amenajarea muntelui local, ca punct de atracþie turisticã ºi pelerinaj, ºi botezarea lui cu numele *Muntele Sfânt din Limpeziº*. Sau descrierea alegerilor ºi a campaniei electorale care le precede, a discuþiilor foarte aplicate de la *Crama patrioþilor*, unde se pun bazele unei viitoare vizite a lui George W. Bush în Limpeziº, ori a iniþiativei primarului ales de a aduce în sat zece baloane cu care sãtenii să se înalþe deasupra pãmântului lor, *un proiect pe fonduri europene intitulat „Þãrani în baloane".* Într-un astfel de aparat de zbor se petrece cea de-a doua, ºi ultima scenã de amor a romanului, cãreia, la fel ca în cazul celei dintâi, cea de sub podul de lângã *fãgãdãu,* nu-i lipseºte umorul ºi ironia finã.

Trecând dincolo de această impresie constatãm cã se petrec adevãrate drame existenþiale, de o profunzime analiticã nebãnuitã la prima vedere.

Grigore Guþan, personajul central al romanului, trăieºte o experienþă mistică, provocată de întâlnirea absolut întâmplătoare cu un cuplu practicant de yoga, care uită, pe taraba din piaþa unde þăranul îºi vindea merele, o carte. Evenimentele ce se succed de la acest moment îi schimbă total viaþa ºi viziunea asupra ei, culminând cu un accident soldat cu pierderea memoriei. Este declarat mort în satul în care nu mai apare ºi în locul trupului negăsit este înmormântat un sicriu gol. Acelaºi lucru i se întâmplă ºi fiului, Andrei Guþan, doar că acesta alege să dispară intenþionat, înscenându-ºi moartea. Ambii, tată ºi fiu, se vor întoarce însă printre cei vii, finalul cărþii lăsându-ne oarecum nepregătiþi pentru desprinderea de universul satului Limpezis, unde formalităþile privind anularea actelor de deces se amână până în primăvară, când rezerva de lemne care bloca dulapul cu actele de stare civilă se va fi epuizat. De remarcat bogăþia de detalii în descrierea, chiar dacă nici măcar în acest caz nu lipseºte nuanþa comică, a ritualurilor de înmormântare, precum ºi a credinþelor localnicilor conform cărora niciun suflet nu se poate odihni fără mormânt, fie ºi în lipsa unui cadavru. Cu atât mai imperioasă este însă nevoia celor vii, de a avea un loc unde să aprindă o lumânare ºi să se roage pentru cel răposat. Tradiþiile ºi obiceiurile ne duc chiar mai departe de credinþa creºtină, ivindu-se alte poveºti bizare, precum aceea cu sicriul care nu a fost primit în pământ sau întoarcerea mortului sub formă de strigoi. Dar poate povestea cea mai plină de mister este cea a lumii de sub pământ, lume descoperită de Grigore Guþan sub un capac metalic din curtea *făgădăului*, spre care l-a chemat nu atât scara ce cobora în necunoscut ci, mai ales, fantasma pe care o purta în secret în suflet, dorinþa arzătoare de a vedea măcar odată în viaþă marea! – *Tu ai fost vreodată la mare, mă Ionică? întrebă Grigore, pierdut în descrierea pe care povestitorul o făcea atât de frumos acelui tărâm. – Cum să nu, bade Grigore, cum să nu... Am fost, asta e sigur, ºi lucrurile de care îþi povestesc sînt verificate acolo, la faþa locului! – Eu nu! zise Grigore cu amărăciune. Eu nu am văzut niciodată marea! Să trăieºti o viaþă pe pământul ăsta ºi să nu vezi marea... Tare mult mi-aº fi dorit să ajung ºi eu pe malul mării! Mă întreb cum o fi acolo: să ajungi la capătul pământului ºi cât vezi cu ochii să fie apă, numai apă...* Dacă nu a ajuns la capătul pământului Grigore a ajuns în miezul lui, descrierea fascinantă a þărmului din adâncuri putând satisface ºi pe cei mai exigenþi cititori ai genului fantastic, un sentiment de *deja-vu* provocând, iată, încă o comparaþie cu proza altui mare scriitor.

Dincolo de asemănări ºi comparaþii entuziaste, temele filosofice strecurate în paginile cărþii, îndemnurile la meditaþii pe marginea marilor momente care marchează existenþa umană sau, aºa cum spuneam la începutul acestei analize, valoarea etnografică a scrierii, nu fac decât să sublinieze simplitatea vieþii trăită într-un astfel de cadru ºi sentimentul datoriei care, la þăranul român în general, a întrecut întotdeauna orice altă nevoie sau dorinþă. Într-una din primele zile de la recăpătarea memoriei, după ce multă vreme a trăit fără să ºtie cine este ºi de unde vine, Grigore Guþan le spune binefăcătorilor săi, rugându-i să-l ducă la el acasă: *Acuma cred că îs picate tăte nucile. Nucii trebe bătuþi, că altfel nu mai rodesc cu spor la anul. Trebe bătuþi nucii!* Este, cred eu, cea mai bună încheiere pe care o puteam găsi acestui text.

■

Dacă bucurie nu e, atunci nici poezie nu e

Ioan Negru

Alexandra Gorghiu
Dragostea din memoria telefonului
Reºiþa, Ed. TIM, 2014

Al doilea volum de poezii al Alexandrei Gorghiu, *Dragostea din memoria telefonului*, apărut bilingv român-englez, cu versiunea în limba elgleză semnată de Ada D. Cruceanu, propune cititorului versuri scrise, aºa cum este ºi firesc, de o femeie îndrăgostită. În ceea ce priveºte „dragostea", titlul este înºelător. Versurile n-au de a face cu „ustensilul" (vorba ºi teoretizarea lui Heidegger), cu memoria. Cu „reamintirea" (ca să-l pomenim ºi pe Platon). Din absenþă, þi-l reaminteºti pe cel drag. Până aici volumul poate fi citit aproape liniar: cel drag fiind o persoană dragă autoarei prezentă în textele cărþii. ªi încă „dragul" spus ºi scris în două limbi.

Femeia îndrăgostită de care vorbeam ne propune cel puþin trei paliere de a recepta „îndrăgostirea" sa: al dragului absent, al lui Dumnezeu ºi cel al poeziei.

În fapt, singurul nivel care ne stă în faþă este cel al textului. (Cu picturi din Gustav Klimt, cu o „poatfaþă" semnată de Melania Cuc, cu o poză a autoarei pe coperta a 4-a. Interesanþi cercei. Chiar ºi pentru un (ne)psihanalist).

N-avem cum să nu vedem „absenþa" iubitului. În mod normal, ar trebui să ne preocupe nu iubitul, ci *absenþa***.** Absenþa este prezentă chiar prin ceea ce o face să fie, adică prin absenþă. Absenþa, aºa fiind, este o prezenþă. În text, această absenþă este chiar fizică. Sentimental-lingvistică. Absenþa iubitului este textul. **„Absenþa** ta// *absenþa ta/ pedeapsă străveche [...]*" (p. 6). Trebuie spus acum că autoarea foloseºte, în foarte multe texte, ca titlu de poezie primul vers (sau ultimul). Nu peste tot, dar foarte des. ªi are un singur poem dedicat cuiva anume. M-am gândit că este o lipsă de imaginaþie sau o comoditate. A repeta versul (sau titlul) cred că þine mai mult de un act ritual (mai ales antic), de o anume „liturghie" (creºtină), de un act sacrificial. Cine este cel sacrificat(ă)? Iubitul? Absenþa? Autoarea? Textul?

Sacrificiul trebuie adus zeilor. Sau Zeului. Sau, dacă am exagera, „memoriei telefonului": „ºi dragostea ajunge/ în memoria telefonului/ se păstrează/ sub un număr ascuns/ ca o perlă în apele mării" (*dragostea din memoria telefonului*, pp. 20-22). Telefonul este un artefact, memoria lui ºi mai ales „numărul ascuns" nu sunt. Nu s-a sacrificat un „ustensil", ci un om. Omul a făcut parte dintr-un ritual mitico-mistic, ºi acum îl repetă. Prin text, prin poezie.

„aºeazã-mã Doamne inimã// *uneori mi se face dor de tine/ ºi nu mai ºtiu/ dacă de tine mi-e dor/ sau de dragoste/ aºeazã-mã Doamne/ inimã*" (p. 40). „ca într-o naºtere din ou// *ca într-o naºtere din nou/ viaþa din moarte/ în mine se întoarce*" (p. 36). Cuvântul Dumnezeu (Doamne) este prezent în mai multe poezii. Am ajuns cu aceasta pe al doilea nivel propus de mine de citire a poeziei Alexandrei Gorghiu. Nu există, cred, om care să nu aibă în el ºi dimensiunea sacrului, a divinului. A Zeului. Asta nu înseamnă nicidecât că există o „poezie religioasă", ci doar versificaþii pe teme religios-teologice. Poezia de care vorbim este, credem, departe de această cale. Dar are în ea prezenþa absentă a lui Dumnezeu. N-avem cum sta doar în ploaie ºi frig, stăm ºi în mentalitate ºi în cultură. ºi în cutumă. Stăm, ca *homo religiosus*, într-o mare Absenþă. Stăm în prezenþa absentă a lui Dumnezeu. A Zeului. Nu vorbim aici de un „Dumnezeu ascuns", ci de prezenþa în noi a Absenþei sale. Iar rugăciunea noastră nu este una religioasă, ci una poetică. Între absenþa iubitului ºi aceea a Zeului nu este decât o nuanþă, aceea zeului care face lumea. Iar lumea, orice-am face, e textul. Oricum s-ar numi el. Care iubit stă ascuns sub un număr (cabalic) în „memoria telefonului"? Amândoi. Cu mine însămi (autoarea) cu tot. ªi, desigur, cu numitul artefact.

Absenþa lui Dumnezeu este una care te face viu. Dacă Dumnezeu nu este persoană, atunci nu există. Oricum am numi Zeul.

Văd în această carte absenþa zeului mai presus decât aceea a iubitului. Nu însă ºi mai presus decât aceea a poeziei. Toate trei, iubitul, Zeul ºi poezia, le gândesc ca fiind una-aceeaºi.

Pe al treilea nivel fiind acum, putem citi poezia ca fiind însăºi ea, adică poezie. Adică poezia trebuie să dea seama de sine însăºi. Autorul, am mai spus, este până la poezie. Nu ne interesează afectul, religiozitatea, filosofia sa etc., ne interesează poezia. Cum putem numi poezia? Ca iubit (absent), ca Dumnezeu (absent), ca poezie. Dacă le putem defini pe cele două, putem „defini" ºi poezia. Altfel facem copii, nu poezie.

ªtim cu toþii că, într-o carte, textul este cel care este prezent. Trebuie să ne întrebăm câtă poezie are textul citit. ªi textul, ºi pe noi înºine, ºi cultura. Aproximăm.

„între noi// *moartea/ împleteºte cunună/* ..." (p. 50). Câþi suntem acest „noi"? Nu deasupra noastră, ci „între noi". Eu văd aici un joc în cerc, precum în culturile antice. Precum „Căluºarul". O „roată", care este *axis mundi*. Un ritual de sacrificu. Cea „sacrificată" este aici poezia. Ea aduce divinul (sacrul), aduce iubitul, se aduce pe sine ca jertfă pentru toþi. Pe sine, din sine, cu sine. Pentru a fi. Pentru a fi viaþă. Viaþă care ne depăºeºte, de aceea n-o putem limpede numi.

„*moartea/ împleteºte cunună*" pentru că ea este absenþa cea mai vie dintre noi. Ea este un sinonim al reamintirii. Ea este una-aceeaºi cu iubirea. Cu viaþa.

Trăim cosmic de 13 miliarde ºi ceva de ani. Tot cosmic, tot de atunci, murim. Nu murim, devenim altceva. Aici, pe Pământ, uneori, devenim poezie. Uneori.

Mai spun doar atât: dacă bucurie nu e, atunci nici poezie nu e. Poezia Alexandrei Gorghiu este, de cele mai multe ori, bucurie.

■

Pagini literare - 80

Mircea Ioan Casimcea

Viața literară turdeană din deceniile interbelice este indisolubil legată de personalitatea lui Teodor Murășanu, confirmată prin talent, pasiune nepărmurită și tenacitate inflexibilă, calități cu care profesorul și poetul turdean a fost înnobilat de divinități, pentru a deveni un priceput conducător de reviste literare. Prin alesele sale trăsături umane și intelectuale a devenit lider al unei nobile dinastii, ai cărei membri și fani știau mai întâi să ofere și numai după aceea să primească – așa cum afirma la Turda regretatul critic literar Petru Poantă. Căci tipografia și librăria cu același nume, *Arieșul* (1926), precum și ziarul *Turda* (1926-1934), conduse de T. Murășanu, erau susținute material de o societate anonimă, adică de majoritatea intelectualilor români turdeni.

Numele acestui viguros animator cultural – în sensul înalt al sintagmei – a rămas unit pentru totdeauna cu titlul „bunei reviste din Turda”, cum definea mai târziu D. Murărașu publicația *Pagini literare*, apărută în urbea de pe malurile Arieșului timp de un deceniu (1934-1943) și de la a cărei dispariție s-au împlinit în acest an 16 luștri, adică 80 de ani. Colaboratorii revistei, în frunte cu redactorii ei, pledau pentru o literatură și scriau o literatură inspirată din realitățile românești, înnoită printr-o explorare în adâncime a folclorului literar și muzical național și care – cum scria Teodor Murășanu, în articolul-program (*În loc de cuvânt înainte*), „...în prospețimea sa să răspundă aspirațiilor de artă și de sete spirituală pe care [...] clișeele vechi, primite de-a gata, nu le mai pot satisface”. Revista și-a încetat apariția în primul rând din cauza greutăților inerente cauzate de al Doilea Război Mondial.

Inițial au existat 15 colaboratori, dintre care menționez câteva nume: Mihai Beniuc, Pavel Dan, Romulus Demetrescu, Grigore Popa, Ivonne Rossignon, I.I. Rusu etc. Teodor Murășanu a colaborat aproape la fiecare număr cu poezii, recenzii, articole, note.

Cum reiese din lectura revistei, au colaborat aici ori au fost reproduse fragmente din scrierile lor, scriitori ale căror nume erau cunoscute deja, astfel crescând importanța periodicului turdean: Lucian Blaga, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Ion Agârbiceanu, Emil Isac, Emil Cioran ș.a.

Pagini literare urmează cronologic liliputanei reviste *abecedar* (1933-1934). S-au împlinit așadar la 11 mai 2013 tot 8 decenii de când tinerii poeți Emil Giurgiuca și George Boldea au tipărit la Brad, în Apuseni, primul număr al publicației care anticipează efervescența revuistică românească din Ardeal. Cu nr. 8 din 29 iunie 1933 *abecedar* apare la Turda. Să mai precizez că din septembrie 1933 publicația este condusă de Teodor Murășanu, Emil Giurgiuca, George Boldea, Mihai Beniuc, Pavel Dan.

Revista *abecedar* a apărut la Brad, însă redactorii inițiatori au fost conștienți de la bun început că orășelul din Apuseni nu oferă condiții pentru perpetuarea unei asemenea acțiuni. Chiar în primul număr o *notă* avertizează cititorii despre o eventuală mutare a redacției la Cluj sau Sighișoara, oricum despre Turda nu se menționează nimic: „Născut în săptămâna copilului, acest *abecedar* va avea o fire nestătătoare, o apariție hoinară. Dacă n-o să-i priască aerul de munte, îl vom duce la Cluj, ori la Sighișoara, și când o să vi-l aducă poșta din altă parte va fi ca o vedere primită de la cine nu te aștepți, cu câteva rânduri în spațiul de lângă adresă.” Dar *abecedar* „a pornit singur pe o rază ce sfredelea munții spre Cluj”, oprindu-se însă la Turda.

Pagini literare au avut un număr important de colaboratori, îndeosebi tineri, majoritatea ardeleni, dar și din alte zone ale țării. Materialul publicat, vast, constituie mărturia preocupărilor diverse ale conducerii revistei. Cititorul a putut găsi literatură beletristică originală (versuri, proză, dramaturgie) și traduceri din literatura străină, studii de istorie și critică literară, recenzii; note și revista revistelor; cronici și articole de filosofie, științe sociale, filologie, lingvistică; probleme de artă, cronici ale unor expoziții de artă plastică, articole pentru inițieri muzicale și alte materiale de interes general.

■

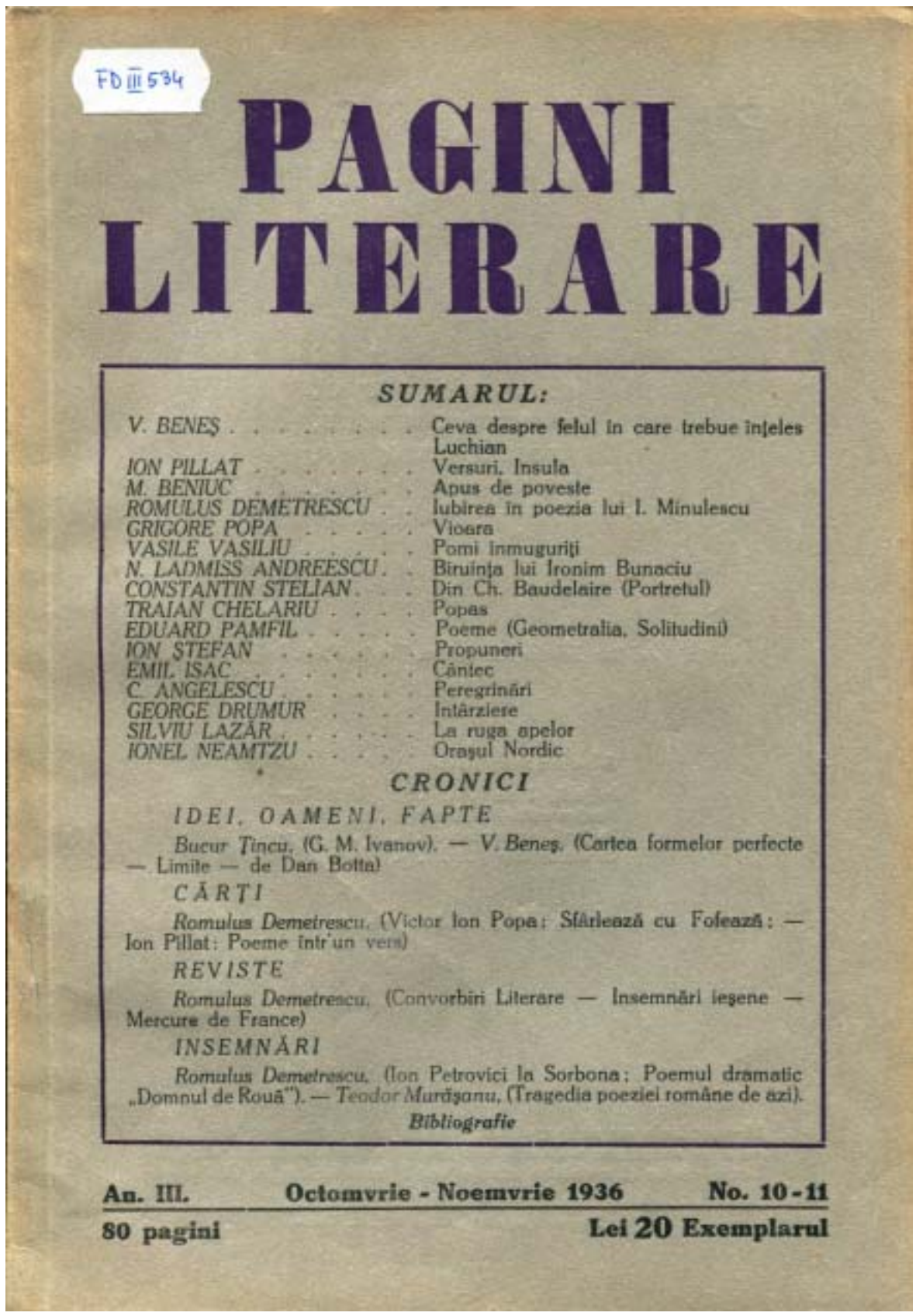

FD III 534

PAGINI LITERARE

SUMARUL:

V. BENEŞ . . . . . Ceva despre felul în care trebue înţeles Luchian
ION PILLAT . . . . . Versuri. Insula
M. BENIUC . . . . . Apus de poveste
ROMULUS DEMETRESCU . . Iubirea în poezia lui I. Minulescu
GRIGORE POPA . . . . . Vioara
VASILE VASILIU . . . . . Pomi înmuguriţi
N. LADMISS ANDREESCU . . Biruinţa lui Ironim Bunaciu
CONSTANTIN STELIAN . . . Din Ch. Baudelaire (Portretul)
TRAIAN CHELARIU . . . . Popas
EDUARD PAMFIL . . . . . Poeme (Geometralia. Solitudini)
ION ŞTEFAN . . . . . Propuneri
EMIL ISAC . . . . . Cântec
C. ANGELESCU . . . . . Peregrinări
GEORGE DRUMUR . . . . Intârziere
SILVIU LAZĂR . . . . . La ruga apelor
IONEL NEAMŢU . . . . . Oraşul Nordic

CRONICI

IDEI, OAMENI, FAPTE

Bucur Ţincu. (G. M. Ivanov). — V. Beneş. (Cartea formelor perfecte — Limite — de Dan Botta)

CĂRŢI

Romulus Demetrescu. (Victor Ion Popa: Sfârleazâ cu Foleazâ: — Ion Pillat: Poeme într'un vers)

REVISTE

Romulus Demetrescu. (Convorbiri Literare — Insemnări iesene — Mercure de France)

INSEMNĂRI

Romulus Demetrescu. (Ion Petrovici la Sorbona; Poemul dramatic „Domnul de Rouă”). — Teodor Murăşanu. (Tragedia poeziei române de azi).

Bibliografie

An. III. Octomvrie - Noemvrie 1936 No. 10-11

80 pagini Lei 20 Exemplarul

O carte de referinþã în istoriografia românească

Ion Buzaºi

ªtefan Manciulea
Graniþa de Vest
Blaj, Editura Buna Vestire, 2014

Graniþa de Vest este cea mai importantã lucrare a profesorului ªtefan Manciulea (1894-1985), unul din marii dascãli ai Blajului, specialist recunoscut în istoria ºi geografia Transilvaniei, cu lucrări de referinþã în aceste domenii. Ca o dovadã a recunoaºterii valorii acestor lucrări, a fost solicitat sã onoreze catedra de geografie economicã a Universitãþii din Cluj, la care a profesat pânã în 1948, când catedra sa a „fost comprimatã" – cum se spunea în avizul primit de profesor, simplu spus, scos de la catedrã, fãrã drept de a mai ocupa funcþii didactice, ºi întemniþat în douã rânduri în câteva din cele mai înfricoºãtoare temniþe comuniste, pentru cã aparþinea Bisericii Greco-Catolice – scoasã în afara legii –; era ºi preot al acestei biserici, ºi era autorul unor lucrări ce instigau la urã naþionalã. Aºa considerau atunci cei care judecau o activitate ºtiinþificã ºi didacticã exemplarã, pusã în slujba apărării intereselor naþionale, ceea ce i-a determinat pe cei care-i cunoºteau activitatea profesorului ªtefan Manciulea sã-l numeascã „ultimul reprezentant al ªcolii Ardelene".

Graniþa de Vest este una din aceste lucrări. A apărut mai întâi în revista „Blajul", în mai multe numere din anii 1934/1935, iar în 1936, în extras, format-carte la Tipografia Seminarului din Blaj, unde s-au tipărit majoritatea scrierilor Profesorului. La scurt timp dupã apariþie, Nicolae Iorga, care i-a fost profesor la Universitatea din Bucureºti, a dispus sã fie tradusã în francezã ºi „sã se trimitã câteva exemplare istoricilor ºi scriitorilor din þările apusene ale Europei care susþin ºi apărã drepturile noastre de a stãpâni asupra Transilvaniei (v. ªtefan Manciulea, *Povestea unei vieþi*, ediþie îngrijitã de ªtefania Manciulea ºi Ion Buzaºi, Clusium, 1995, p. 85).

Lucrarea a fost premiatã în manuscris de Academia Românã în anul 1934 cu premiul „Nãsturel" în valoare de 5000 lei. Este dedicatã „memoriei lui Gheorghe Vâlsan", profesorul sãu de geografie de la Universitatea din Bucureºti ºi, la apariþia cărþii „ºi-a þinut de sfântã datorie sã ofere câte un exemplar din studiile publicate, în locul întâi, foºtilor profesori Nicolae Iorga ºi Simion Mehedinþi" (op. cit., p. 85).

Apariþia lucrării, în 1936, coincide cu o perioadã învolburatã din punct de vedere politic, caracterizatã prin ascensiunea nazismului ºi poftele revizioniste ale Ungariei hortiste. Lucrarea, prin bogata ºi complexa ei argumentaþie, istoricã, geograficã, demograficã ºi sociologicã vine sã contracareze „argumentele" propagandei revizioniste maghiare, ºi este folositã ca argument ºtiinþific în douã momente istorice. Mai întâi în *Tratativele româno-ungare de la Turnu-Severin din 16-24 august 1940* – din pãcate fãrã sorþi de izbândã, cãci numai peste o sãptãmânã, prin Dictatul de la Viena, Ungaria îºi anexa samavolnic o bunã parte din nord-vestul Transilvaniei; peste ºapte ani însã, în 1947, la lucrările Conferinþei de Pace de la Paris, este din nou utilizatã în argumentaþia delegaþiei române, prin anularea *de iure* a Dictatului de la Viena.

Principalul merit al acestei cărþi este respectarea principiului sacru pentru un istoric obiectiv: *sine ira et studio*. Pe urma marilor sãi înaintaºi, istoricii blãjeni Gh. ªincai ºi Augustin Bunea, ªtefan Manciulea scrie fãrã patimã, stãpân ºi competent asupra problemei discutate – din nevoia de apãrare în faþa unui pericol iminent: „Istoriografia ungureascã – ºi alãturi de ea oamenii politici – pentru a putea susþine teza «revizionismului», a încercat cu un mare aparat ºtiinþific sã arate cã noi, românii, n-am avea nici un drept etnic asupra Ardealului, Banatului, Criºanei ºi Maramureºului, cã am fi venit în Transilvania târzie vreme, abia pe la sfârºitul secolului al XII-lea ºi începutul celui următor, pripãºiþi în grupuri mãrunte, strecurate pe furiº, ca niºte bieþi pãstori din þările Peninsulei balcanice, fãrã urme de culturã ºi civilizaþie. Din Carpaþi ºi Podiºul ardelean, mai târziu, am fi trecut sub formã de ciobani nomazi peste Munþii Apuseni ori ºesul Tisei pe unde prin veacurile al XV-XVI-lea, ne-am fi rãsfirat ºi în lungul Carpaþilor pãduroºi" (p.17-18). Tezã veche în istoriografia maghiarã, pe care au combãtut-o reprezentanþii ªcolii Ardelene, ªincai îndeosebi ºi, mai târziu, Augustin Bunea, pe care ªtefan Manciulea îi continuã ºi cu care se înrudeºte prin argumentele irefutabile culese din cele mai cunoscute lucrări istorice, citate în bogate note de subsol, care singure ar putea alcãtui o carte documentarã. Vorbind despre aºezarea ungurilor în Panonia ºi în Câmpia Tisei, ªtefan Manciulea evidenþiazã vechimea românilor în Banat, Criºana, Sãtmar, chiar în Panonia de odinioarã: „La venirea lor în Panonia, ungurii erau în numãr relativ mic, abia 200.000 de suflete dupã cele mai binevoitoare evaluări ale istoricilor. Panonia n-au aflat-o pustie ºi fãrã de populaþie, aici locuiau români amestecaþi cu triburi slave. Cronicile ºi izvoarele istorice pomenesc despre prezenþa noastrã în aceste pãrþi încã din veacul V – de pe timpul domniei lui Atila, când spun cã, de teama hunilor, populaþia oraºelor a plecat în alte pãrþi „solis valachis remanentibus", singuri valahii fiind cei rãmaºi, iar aceºtia se ocupau cu pãstoritul (p. 21). „În sprijinul acestei teze – spune un recenzent al cărþii – profesorul blãjean aduce dovezi de mâna întâi din diplome, acte, documente, date statistice ºi alte izvoare (nu-i scãpau nici schematismele bisericeºti) în majoritate absolutã ungureºti, pãstrând pe toatã linia calmul ºi obiectivitatea bãrbatului care face ºtiinþã, nu prozã poeticã, cãci lucrarea pãr. Manciulea e dintre acelea care sunt a se citi pe îndelete ºi cu opriri multe. Scurt la vorbã ºi interesat nu de *cum* sã spunã ci de *ceea ce are* de spus, autorul nu se munceºte cu lustruirea frazelor, ºi nici nu munceºte (id est „chinuieºte"), pe cetitor cu lungi tirade de efect retorico-literar. Odatã obiectivul bine fixat ºi cãlãuzit de principiul vechi ºi cuminte: *argumenta non numerantur, sed ponderantur* (argumentele nu se numãrã ci se cântãresc), adunã ºi pune la

contribuþie material documentar bine controlat ºi cu grijã cernut" (v. Dumitru Neda, *ªtefan Manciulea, Graniþa de Vest*, în „Cultura creºtinã", 1937, nr. 3, p. 320). În anexã, sunt reproduse planºe ºi hãrþi, alcãtuite de autor care vin sã întãreascã ºi *grafic* afirmaþiile susþinute ori combãtute.

Un alt merit al acestei laborioase cercetări este semnalarea prezenþei românilor în afara graniþelor þării – în secolele XIV-XV – chiar dincolo de Câmpia Tisei, pânã în Carpaþii Cehoslovaci, în Moravia, Silezia, Polonia, Croaþia ºi Slovenia – problemã care a fost menþionatã ºi în publicistica lui Eminescu: „Nu existã un stat în Europa centralã, nu existã o þarã de la Adriatica pânã la Marea Neagrã, care sã nu cuprindã bucãþi din naþionalitatea noastrã. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlacii din Bosnia ºi Herþegovina, gãsim pas cu pas fragmentele acestei mari unitãþi etnice în Munþii Albaniei, în Macedonia ºi Tesalonic, din Pind ca ºi în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia pânã sub zidurile Atenei, apoi, *de dincolo de Tisa începând, în toatã regiunea Daciei Traiane..."* (v. Mihai Eminescu, *Opere politice*, vol. I, Editura Timpul, Iaºi, 1997, p. 392).

A fost o preocupare permanentã a profesorului ªtefan Manciulea, reluatã în *Câmpia Tisei* (cu care ºi-a trecut doctoratul în 1937, cu calificativul „summa cum laude"), ºi apoi, în 1940, cu *Aºezările româneºti în Ungaria ºi Transilvania în secolul XIV-XV*, la apariþia cãreia gazeta blãjeanã „Unirea" aratã cã autorul „se strãduieºte de mult sã arate, ºi încã numai din izvoare ungureºti ºi germane cã românii sunt locuitori vechi ai plaiurilor de dincolo ºi de dincoace de Tisa". ªi aceastã lucrare a fost premiatã de Academia Românã, iar cronicarul „Unirii" blãjene noteazã cu satisfacþie: „Dintre învãþaþii din Blaj, pãr. ªtefan Manciulea este al doilea care a fost premiat de Academia Românã, cel dintâi premiu primindu-l marele învãþat de pe vremuri Timotei Cipariu".

Dintre scrierile rãmase de la ªtefan Manciulea suntem siguri cã anii ce vor urma vor aduce alte ºi alte titluri prin care numele sãu, dupã biblica profeþie, „Mai mult va creºte ºi se va înãlþa". *Graniþa de Vest*, aflatã acum la a treia ediþie, ºi *Aºezările româneºti în Ungaria ºi Transilvania în secolele XIV-XV* sunt argumente în acest sens.

■

Caravela FILB explorează mai departe (I)

ªtefan Manasia

Serghei Jadan

1. Intro

Festivalul Internaþional de Literatură Bucureºti (FILB), proiect independent gîndit ca alternativă la manifestările pompieristice de gen, a fost iniþiat în 2008, ca să ajungă – anul acesta – la a ºaptea ediþie. FILB este strămoºul festivalurilor apărute în ultimii ani, unele extraordinare ca impact de public, brand pentru o zonă geografică sau ca metodă „nepoluantă", *ozone friendly*, de propagare a literaturii (bune) contemporane. De ar fi să numim numai festivalurile internaþionale de la Iaºi, Timiºoara, Bistriþa ºi Sibiu, ºi harta României beletriste nu ni s-ar mai arăta atît de gri.

FILB îºi duce însă caravela independenþei mai departe (permiþîndu-ºi extravaganþa, de pildă, a invitării unor autori extrem de originali, dificili), pe valurile crizei economice, cu un echipaj – care ar putea părea la o primă vedere – sumar. Sufocat de sarcini. Pregătit, în orice clipă, pentru naufragiu. Organizatorii sînt în număr de patru, preºedintele Bogdan-Alexandru Stănescu (tot timpul ameninþînd cu retragerea, lol), Vasile Ernu, Oana Boca ºi Ioana Gruenwald, cărora li se mai adaugă o mînă de entuziaºti, reviste culturale partenere, blogeri. Nu prea mulþi. Cu toate astea, Clubul Þăranului – pe scena căruia au (avut) loc lecturile ºi dezbaterile moderate iscusit – s-a dovedit (inevitabil ºablon) neîncăpător.

Au fost patru seri solicitante artistic ºi intelectual, atît pentru autorii (foarte diverºi, veþi vedea) invitaþi, pentru moderatori(i care s-au numit, de data aceasta, Luminiþa Corneanu, Luiza Vasiliu, Matei Martin ºi Oliviu Crâznic), cît ºi pentru spectatorii strînºi ciorchine la mese, pe laviþe ori stînd în picioare în holul văruit, lîngă cuptorul hobiþean. Poate asta să măsoare succesul? Ar putea, dacă am compara FILB cu zecile, eventual sutele de ºuste locale, patriotice, cu unul doi invitaþi transatlantici anonim(en)i, unde bugetul (local, naþional) este tocat fără milă, la firul ierbii, ºi unde saloanele, sălile, amfiteatrele sînt semipustii, blazate, senile.

Surpriza, pentru provincialul din mine, este naturaleþea lumii ăsteia: mă simt, preþ de cîteva zile, ca un elefant de circ eliberat în savană, ca un peºtiºor *Hemichromis lifalili* evadat din acvariul murdar într-un pîrîiaº zglobiu din bazinul Zair. Surpriza înseamnă firescul dialogurilor angajate spontan cu scriitorii invitaþi ºi cu publicul civilizat, informat. Înseamnă repeziciunea cu care se înfiripă prietenii culturale transfrontaliere, după afinităþi afective ºi elective numai de Dumnezeu – efectiv – ºtiute. Micul dejun transformat în dezbatere politică, ideologică, acidă în limitele politeþii, sfertul de oră dinaintea lecturii dedicat anecdotelor geniale, plimbările în care faci – *nolens volens* – arheologia urbanisticii bucureºtene (ºi nu doar pentru scriitorii străini). Lipsit de formalismul crîncen al mediocrilor, de asaltul veleitarilor, FILB este o gură de oxigen (mai cu seamă) pentru autorul român invitat să citească, să povestească, să dialogheze. Să iasă din statutul de exponat muzeal, eventual împăiat, la care îl condamnă – decenii după decenii – manualele, gura satului, televiziunea, opinia publică ºi – din nefericire – chiar revistele literare.

2. Meciul la dublu

Am þinut, pe toată perioada festivalului, un fel de agendă mentală, ajutat fiind ºi de excelentul catalog editat de organizatori, prin intermediul www.headsome.ro. O agendă în care am schiþat profilul participanþilor ºi unde am reþinut emoþia secretată de textele ºi intervenþiile lor.

Primul l-am cunoscut pe romancierul ºi jurnalistul (deºi nu-i place eticheta de jurnalist) italian **Andrea Bajani**, născut în 1975 la Roma. Publicat la prestigioasa Einaudi, multipremiat, în România i s-a tradus romanul *Se consideri le colpe* din 2007/ *De vei lua aminte la greºeli*, Humanitas, 2011. Înalt, de-o eleganþă neglijentă, frumos ca intelectualii italieni din filmele ºaizeciste, Bajani vorbeºte cald despre relaþiile dintre români ºi italieni, stereotipuri ºi prejudecăþi, despre fascinaþia României: locul, aparent marginal, unde schimbările se întîmplă agresiv, la suprafaþă, nu pe ascuns ºi cosmetizate ca în statele „vechi" ale Uniunii Europene. Curios ca un entomolog, Andrea a petrecut luni de zile în þara noastră, observîndu-i, de data aceasta, pe italienii veniþi în căutarea fericirii. Experienþa românească i-a inspirat două romane. A coordonat o carte despre românii din Italia, provocîndu-i pe mulþi italieni deºteptţi (intelectuali, stîngiºti) să abandoneze o anume comoditate mentală. Miercuri, 3 decembrie, la Clubul Þăranului, a citit un capitol din *Ogni promessa/* Toate promisiunile (Einaudi, 2010). O proză atentă la detaliile realităþii, la mediul de cartier italian cu bătrîni, cupluri tinere ºi copii; o proză, ami ales, focusată pînă la manie pe chimismul cuplului care nu poate avea copii ºi care, pe nesimþite, înlocuieºte amorul calin cu sadismul, cu lecţiile degradante ale agresivităţii. Subiectul e relatat însă magistral, adică fără abuz lexical, pe un ton rece de naratorul EL obsedat de propria-i exactitate (senzorială, terminologică), atent să jupoaie de vie *istoria* sa amoroasă.

Tot miercuri, pe scenă a urcat ºi **Immanuel Mifsud**, născut în 1967, în oraºul Paola din Malta. Dramaturg, poet ºi prozator, este considerat cel mai reprezentativ scriitor al generaţiei sale, tradus cu succes astăzi în Europa. În toamnă, editura Polirom i-a publicat romanul *În numele Tatălui (ºi al Fiului)*, tradus excelent de poeta Denisa Duran ºi distins, în 2011, cu Premiul Uniunii Europene pentru Literatură. Immanuel este o fiinţă mai degrabă gravă, melancolică, pare într-o permanentă furtună sufletească ºi – ca ºi cum s-ar împotrivi dispoziţiei sale – e capabil să spună cele mai amuzante anecdote ºi replici ºi să creeze, în cîteva cuvinte, schiţa istoriei recente a insulei pe care s-a născut, ori să traseze schema limbii acesteia minunate: a citit, în malteză, un fragment (începutul) din *În numele Tatălui...*, ce părea mai degrabă un genial poem dadaist, mixînd vocabule din arabă, latină, engleză, italiană, ebraică. ªi totuºi fragmentul acesta extrem de dens, de bogat în trimiteri, anunţă proiectul unui microroman ambiţios, experiment literar menit să investigheze raportul unui bărbat (X) cu tatăl (Y) ºi cu propriul lui fiu (Z). Mifsud scrie o proză poematică despre vulnerabilitatea tatălui, despre fisurile care îl îndepărtează de fiu lent, despre dragostea deznădăjduită, inutilă, complexată care îi uneºte,

îi apropie sau îi îndepărtează pe amîndoi. Aºa cum avea să spună publicului, despre depresia *post partum* a tinerelor mămici s-au scris tone de literatură (nu numai) ºtiinţificã – despre angoasele ºi depresia taţilor nu pomeneºte nimeni nimic, ca despre o ranã într-un loc ruºinos.

Duetul invitaţilor străini a fost concurat în 3 decembrie de partitura tinerilor prozatori români, Mihai Radu ºi M. Duţescu.

Redactorul Caţavencilor, **Mihai Radu** (ani 36), a debutat cu romanul *Sebastian, ceilalţi º-un cîine* (Polirom, 2014) de unde a selectat ºi fragmentul citit: textul e o comicãrie dementã care nu te lasã să respiri, o cascadã de bancuri ºi glume, de maliţie ºi aluzii sexuale. La un punct, am observat cã publicul a renunţat să mai urmãreascã lectura, excesele de tipul ãsta duc atenţia – oricît de binevoitoare ar fi – în comã. Cu toate astea, aº fi curios să citesc întreaga carte, să vãd dacã-i mai mult decît o (reuºitã) clonã groºanianã.

Despre debutul lui **M. Duţescu**, cu volumul de poezie *ºi toatã bucuria acelor ani triºti* am scris, pozitiv, în paginile *Tribunei*. Arhitectul, născut în 1978 la Alexandria (pe Dunãre nu pe Nil!), a recidivat cu poeme – *franceza un avantaj* (Pandora M, 2014) – ºi a debutat ca romancier cu *Uranus Park* (Polirom, 2014). În prozã/ poezie M. Duţescu reuºeºte să creeze aliajul ãla special, care-ţi ia ochii, de vulnerabilitate sufleteascã abia mascatã & coolness corporatist. Personajele se miºcã mecanic, pe traiectorii atent controlate, de parcã autorului i-ar fi teamã să nu evadeze, ºi tocmai pe traiectoriile astea au loc micile atingeri, dialogul detensionant, „reumanizarea". Iarãºi, curios.

3.Sextina

Krisztina Tóth e o păpuºã intelectualã (Monica Vitti gen) dintr-un alt film italian ºaizecist. Sau autoarea născutã în 1967, la Budapesta, este unul dintre cei mai importanţi scriitori maghiari contemporani, deţinãtoare a prestigiosului premiu literar „József Attila" pentru poezie, publicatã la Gallimard. A deschis lectura poeţilor de joi, 4 decembrie, cu o... povestire rea, excelentã compoziţie despre un mediu social dat: strãzile/ cartierele capitaliºtilor recenţi dintr-o ţarã fostã comunistã. Pentru cã ªeful haitei, titlul prozei, e de-o polisemie ironicã, ºfichiuitoare. Relatarea, din unghiul de vedere al adultului semieducat, *bazat* financiar, care nu-i permite fiului ºcolar să devinã sentimental ºi... *poponar* (= să se ataºeze prea mult de cîinele familiei), e o mostrã de comic de limbaj ºi de umor născut din disfuncţionalitãţile – cum să zic? – minţii adultului lipsit de ceea ce, acum un deceniu, (încã mai)

Immanuel Mifsud

numeam culturã generalã. Deci păpuºa asta cinematicã scrie rău, nemilos, adicã bine.

Din Palestina via Londra a ajuns la FILB poetul **Najwan Darwish**, unul dintre cei mai apreciaţi scriitori de expresie arabã, născut la Ierusalim în 1979. Scrie (aºa cum mã aºteptam) poezie *angajatã* dublatã însă de o mizã esteticã. Najwan nu poate rămâne indiferent la colonialism (neo-apartheid), la opresiune, la războiul inegal, total – avea să ne spunã. Pentru el ocupaţia israelianã e noul nazism: „In the 1930s/ it occured to the Nazis/ to put their victims in gas chambers/ Today's executioners are more professional:/ They put gas chambers/ in their victims". (*In Hell Four Corpses*) ªi apelul la o istorie glorioasã e justificat în numele prezentului apãsãtor, insuportabil, ca în poemul *The Last Soldier's Words to Saladin*: „Eight centuries have passed/ like a nap in the late afternoon/ so don't be surprised/ if my words are plain/ and to the point/ I'm not al-Qadi al-Fadil/ nor one of your poets/ I'm just a wretched soldier/ whose throat is choked with words/ that want to be spoken/ The invaders you drove out yesterday/ have come back with new banners". Of, dacã luptele s-ar purta numai cu armele poetului (ritmul & metafora), dacã rezistenţa ar urma modelul Gandhi/ Mandela, dacã intelectualii evrei pacifiºti ar putea influenţa politica statului lor. ?i fanatismul ar dispãrea...

Dacã Najwan Darwish scrie despre rãzboi, ucraineanul **Serghei Jadan** (născut în 1974) tocmai a fost înrolat în armata ţãrii sale, contramandînd în ultimul moment participarea la FILB. Nu chiar. A citit prin Skype o suitã de poeme ritmate, patetice, care au cucerit sala. Fãrã a fi patriotic ºi declarativ, Jadan scrie poezie capabilã să seducã ºi un taximetrist sau o coafezã: „Existã o fermitate de nespus în chipul bãrbaţilor/ ce ies în curtea spitalului;/ fermitatea de-a munci viaţa-ntreagã pentru ţara lor/ în fine primind de la ea/ un halat gri ºi friguros" (*Ministerul sãnãtãţii*). Sau, în fine, iatã un fragment dintr-un poem (sper eu cã nu) anticipativ: „Noapte de noapte apare umbra rãzvrãtitului/ dînd tîrcoale geamurilor ca o himerã de luptã/ ºi se muceze ºte la fundul raniţei de piele/ tutunul olandez/ ºi o cãrţulie de Apollinaire." (*Mormonii*)

A doua jumãtate a sextinei, cei trei poeţi români invitaţi să recite au fost dacã nu mai blînzi (pentru cã poezia nu este pînã la urmã o formã a blîndeţii, cît un interogatoriu în care îţi smulgi singur unghiile), mãcar îndeajuns de abili încît să documenteze propriile psihodrame. Au oferit spectatorilor (ne)ºansa de a întoarce ochii de la istoria mare ºi de a se scufunda în sine – fãcîndu-i poate pe unii să ofteze „de-am mai avea ºi noi un rãzboi civil, o revoluţie..."

■

Andrea Bajani

poezia

Marian Hotca

Premiul revistei *Tribuna* la ediția a XXXIV-a a Festivalului Național de Literatură "Vasile Lucaciu" de la Cicârlău / Maramureº (29-30 noiembrie 2014)

Poem culinar

Bucătărie unsă, cu uºa ta crăpată,
Mai zace-n tine cântul asudat de ai,
Când ne scriam la sobă o bucată
De pâine veche ce-o-ncingeam în ceai.

Din oale jumălțite duhuri se ridică
Psalmodiind bucatele împărăteºti,
Tocăni vârtoase ferestrele excită
Cu aburi răsărați din boabe îngereºti.

Fasolea mea frecată, iubită ºi stăpână,
Îți scriu acum o odă pe frunza de curechi,
Talangă-ți fac din sfecla asta spână
Ca să ți-o-nalț să-ți intre lină în urechi.

Lumini sărate cad blege la picioare
De le ridic în slava oalei foºcotite
ªi le presar ca aurul alb la culoare
În maglavaisul fasolei preacinstite.

Piper zdorbit în sânii fragezi de fecioară
Cădelnițez din pipernițe dezmățate -
Strănut ºi zic ciudos pentru a mia oară
Că visul meu e-o carte sacră de bucate.

Mă uit prin orificiul cheii la ceapa dezbrăcată
ªi-o lacrimă îmi cade aspră pe prosop,
Mănânc fasolea cu lingura cea cocâmbată
Crezându-mă-ntre blide un lacom protopop.

psalm culinar

la masă seara ne zicem ocinaºul
tăcuți cu gândul aburit în pâine
din pungă ne zâmbea doar caºul
ducând povara zilelor de mâine

un înger cât un miez de chiflă uscată
venea la blidul chior de lut
rugându-mă să-i dau o bucată
din sufletul meu greu ºi mut

ºi fiindcă nu puteam să-l tai în jumătate
i-am dat din varza mea cinstită
hrănindu-l pentru astă sfântă noapte
cu borº ceresc ºi-uscată pită

un bob de mazăre i-am pus în mână
din oala mea uitată prin cămară
ºi-am stat cu el la masă până
mi-a scos versetele din călimară

psalm culinar

raiul meu miroase-a varză pârgălită
a roºii coapte în sângele răbdării
iubito, azi începem conopida cea acrită
lăsată să se-nmoaie-n sărurile mării

îngeri străvezii cu aripi crude de mărar
veneau în stoluri grele prin bucătărie
când noi mâncam pe tăvi de chihlimbar
varza cuvioasă ce plânge-n farfurie
psalmodia ardeiul în laboºul naiv
un psalm picant ce-ți arde cerul gurii
ºi spun fără să fiu pervers ori aluziv
i-ardeau ºi-iubitei mele nurii

atâta pocăințată la masa îngerească
nici la cina sfântă nu s-a mai văzut
noi ne mâncăm hrana cea lumească
crezând în noi ºi-n absolut

psalm culinar

o sfeclă-ºi culcă buca tare
pe sfârcul unui gogoºar fecior
în față am o farfurie mare
umplută cu un culinar fior

trăiam în stelele din supa caldă
visând iubirea în stomac
cum tremură cu fața-i albă
ºi sfântă ca un păstârnac

în perna mea umplută cu smântână
legumele se scaldă într-un visceral amor
ºi vrând, nevrând picioica asta spână
îºi leapădă ºi coaja pe covor

ºi despuiate-n pielea goală
în raiul meu gospodăresc
legumele se-mbrățiºeazã-n oală
ºi-n gura ta se tot iubesc

psalm culinar

în fiecare seară năºteam o mămăligă
din cucuruzul dulce ca o nectarină
iar mâța coleºerul sta să-ți lingă
crezând că-i blat zemos de savarină

ah! astralii aburi de tocană pârgălită
răstoarnă sfinții din fadele icoane
când sosul tău de ceapă îl savuram cu pită
laptele de capră se țârcotea-n bidoane

ºi-un sfânt sătul de postul strămoºesc
s-a aºezat la masă lăsându-ºi ocinaºul
mâncând cu noi ospățul atât de omenesc
pe sobă acum psalmodia rântaºul

preacuvioasă oală ce cădelnițezi bucate
mai sfântă ºi curată ca Ierusalimul
în tine eu fiert-am păcate...
de-s pur, sătul ºi roºu ca rubinul

în sudoare frunții mele izvorât-a chiar mirul
prin laboºe sublime mâncarea fluiera
iar vinul ºi-a desfăcut un pic clondirul
ºi-n gura sfântului el se tot mulgea

tot raiul lumii petrece în bucătărie
la blidul meu sosit-au preacinstite
iar Dumnezeu ºi Sf. Petru trăgeau câte-o tărie
eu cu Maria Sfântă le preparam clătite

Poem culinar

Mi-e dor de colniți mirosind a fum
ªi podiºoare verzi, rojnite de pisici,
De crumpli ce se coc alene-n scrum
Ce crapă de dulceață prin beºici.

În blódăr, ludăi de miere auriți,
Aduc din rai miresmele astrale,
Clăi de morcovi blânzi ºi răzăliți
Se leapădă de lacrimi ºi ºoapte guturale.

Eu pun în laboº o poprică ungurească
Să lingă morcovul pe-obrazul stâng,
Apoi să-i scuipe-n ochi privirea îngerească,
Să uite de iubita sfeclă din pământ.

O brânză cât o bucă albă de boreasă,
Veghează oale sfinte pline cu mâncare,
Nelăsând cerul gurii să se opărească
Cu frăgezimea soarelui prăjit în zare.

Trăiesc în tepºuri cu grăsimi latente
ªi-n hâlbe țârcotite din blide ºurluite
Ferindu-mă de universuri turbulente
Adorm în colniți vechi cu uºile rojnite.

ªi-mi pare că sunt o felică de luminã,
Culcuº rântaºului de ciorbă grasă
De mă topesc în laboº ºi curg ca o slănină
În gura ta, iubito, atât de mâncăcioasă.

■

parodia la tribună

Marian Hotca

Poem culinar

Mai țin minte ºi astăzi copilăria-mi dulce,
Vacanțele de vară, acolo, la bunici,
Când nu se da poetul din mine să se culce
Pân' nu ne da bunica un ceai de tei ºi-urzici.

ª-apoi în cursul zilei bucatele alese
Făcute bătrâneºte, numai la focuri vii,
Smântână, ouă, brânză, întinse peste mese
ªi fructe, multe fructe, mereu pentru copii.

Însă din toate cele, fasolea cea frecată,
Făcută de bunicul, cu multă murătură,
Era delicatesă. De-atuncea niciodată
N-am mai avut prilejul de-aºa ceva în gură.

Nu erau multe-atuncea, dar în gospodărie
Se descurcau bunicii, muncind la C.A.P.
ªi eu în clas-a doua, atras de poezie,
M-am apucat a scrie poeme, deoarece,

În versuri culinare doream s-aduc prinosul
Bucatelor alese, de-atuncea, de demult,
Azi sunt student, că ºtiut-am la muncă să pun osul
ªi-am ºtiut de ce profesori în viață să ascult.

E dulce studența, la cursuri merg pe role
ªi-examenele toate, din mers le promovez,
Mănânc la prânz fasole, la cină iar fasole,
ªi scriu în libertate ºi liber flatulez!

Lucian Perța

■

Nicolae Goje

Premiul revistei *Tribuna* la ediția a XXXIV-a a Festivalului Național de Literatură "Vasile Lucaciu" de la Cicârlău / Maramureº (29-30 noiembrie 2014)

versuri dense

Cărând în spinare povara memoriei
plăceri ºi dureri
iubiri ºi uri
toate deopotrivă de grele
îmi îmbătau trupul cu dulcele parfum
al dorinței de a scrie
de a transpune acea minte gentilă, fragedă
atentă celor mai mici gesturi de suferință ale
ființei dragi
în torente de emoție
de frică
de teroare că sufletul ei pur
ar putea fi prins în bruta înºiruire a unor evenimente
ar putea fi descoperit, expus
prin aste vorbe
precum pieptul gol al Ifigeniei pe altarul de sacrificiu

nedreptatea poveºtii neîncheiate
iar când povestea se încheie
atâtea întrebări ce s-ar fi putut pune
atâtea mângâieri de sens, trăind în spațiul
potențial dintre noi
...ºi le scriu fără a vrea să le ating
le scriu fără a mă ruga cuvintelor
să prindă viață în vocea cuiva
un poem închis

iar poveºtile se vor sfârºi odată
ºi voi ºti o copilă care se bucură
pentru îmbrățiºările de adio
ºi iubeºte țărâna ºi banii
iar viața merge înainte
ºi o voi vedea
cum caută continuu trupuri de îndrăgostiți
ºi savurează căldura copilăriei
ºi sânul mamei ºi buzele ei pofticioase
ºi extazul râsului inocent

eu plâng uneori când îmi strâng neputințele la piept
ºi le salut privirile de pe drum sărut în cor
pentru mine mă pierd
ºi mă regăsesc în fiecare bucurie ce-o ofer
căci ºtiu, undeva, că am primit-o

***

când mi-am făurit aripile
din dragostea ta le-am topit
de aceea îmi sunt mici
ºi-mi lasă drum până în fața casei
tale aparent închise

dar ºi dragostea mea a fost mică
căci din ea îți puteam făuri
roboți de luptă, stele de plumb
poduri spre orbită
în secret
te-am vrut îmbrăcată în petale
de toate florile verii
căderile toamnei
cruzimea primăverii
ºi liniºtea iernii

ºi mi-ai cerut sângele
și l-am dat
am stat singur secole
trimițându-și bucăți din mine
le vreau înapoi...
căci nu există decât această beție
ce se naºte mereu, dar tu nu ºtii asta

Un buton

dintr-un colț al camerei în alta cresc melci pe cateva pagini din Biblie
s-au întins de la dragostea mea până în cer
ca ºi cânturile negreselor din Mississipi
Doamne, vezi-și de treburi
lasă războiul încă o zi, căci altfel cine va mai cânta

cine zdrangăne chei ºi bani
căci n-a rămas decât un chibrit inert
o sclavă albă a cernelii
un pocal cu grape-juice ºi-o uºă deschisă

un singur buton ºi se inchid toate celulele
un singur buton sărac, tăios, inexistent
un singur altundeva ce nu poate fi aici
o singură gaură de vierme din tălpi până în creºtet

Tu ai mesaje vii
ºi rugăciuni pentru copii răi

Către suflet

în boala adâncă a timpului am uitat de tine
în lupta dintre creier ºi inimă ce vrea să mă doboare
nimic nu mai are sens
pentru mine
cel ce vrea să îți ofere sutre îmbăiate în laptele uitării
cel ce îți sărută buricul ºi devine o apă nămoloasă
cel ce vrea să-ºi arunce gândurile meditațiile
toate încurcăturile logicii sale bolnave
ură nervi concentrare toate spre tine sufletul meu
plinătatea bucății mele de viață sunt
ºi-n graba de a aduna cât mai multe
pentru tine las mai totul în urmă
ºi când ajung lângă tine sunt gol ca un atom
ºi mă străduiesc ca a doua oară
să-și aduc ceva ce poți vedea
ºi se va uita la tine
ceva ce poți atinge doar cu iubirea

frumusețea ta constă în exactitate
când totul în mine e vag
în afară de gândul de a muri la picioarele tale
dar ºi acest gând e doar un gând
căci nici măcar nu te găsesc

frumusețea ta constă în concretețe
precum un vis ce nici nu ºtiu dacă e adevărat
iar când mă apropiu se schimbă ºi se transformă
rămânând mereu ceva indiferent ce aº face

frumusețea ta eºti tu
ºi nu te ºtiu dar te arăți ochilor mei ca o liniºtită schelă metalică
mândră ºi ascuțită

ºi o, cât dor am să înnebunesc ºi să te uit
să las criticii să râdă de textele mele
ºi să interpreteze psihanalitic obrajii tăi
dar nu poți pleca ºi nu te pot lăsa
câtă vreme te iubesc

în cuvinte încerc să port viață
dar viața arde în mine
prin viață încerc să-mi port cuvintele
dar sufletul mă cheamă la liniºte

am încercat să-mi aprind degetele pe pielea ta sidefie
ºi oh, nemernicul meu suflet s-a schimbat în piatră
ºi tot ce-am complicat s-a reîntors la mine
ºi ce-am simplificat a râs satisfăcut
ºi tot a curs ºi-a curs din mine
rămas-am gol ºi fericit
de complexitatea vieții
neînfricat ºi ruºinat
ºi cum vreau eu

■

parodia la tribună

Nicolae Goje

versuri dense

***

când am terminat Liceul „Gheorghe ªincai",
cu diplomă de bacalaureat,
am crezut că studența la Litere va fi un rai,
dar m-am foarte înºelat,
aripile fiindu-mi nemilos retezate

e drept că ºi ambiția mea a fost exagerată,
urmând facultatea ºi din considerente
de dragoste pentru o fată,
care, ca orice studentă
la Filologie,
m-a transformat în robot,
răpindu-mă dinspre poezie,
după cum socot
prietenii ºi cine mă ºtie

de aceea
am părăsit Filologia,
ºi, la o adică,
m-am apucat de Fizică,
fapt ce-mi permite,
învățându-i legile,
să-mi pot trimite
la reviste versurile!

Lucian Perța

■

Crãciunul anului 1984

Cornelia Petrescu

Acest text este o mãrturie pentru aducerea aminte a acelor vremuri.

Autoarea, care a reuºit sã se stabileascã în anul 1986 în Franþa, a început prin a folosi scrisul ca mijloc de terapie în dificila perioadã a dezrãdãcinãrii. Amintirile din prima sa viaþã sunt ºi astãzi sursa principalã a creaþiei sale din care nu lipsesc nici probleme ale patriei de adopþie.

Cornelia Petrescu, autor a cinci romane în limba românã ºi a altor trei în limba francezã, vã invitã sã evocaþi cu ea împreunã Crãciunurile de altã datã.

Cornelia Petrescu

Tocmai îmi turnasem din termos o ceaºcã de cafea fierbinte, cãci frigul mã înþepenise complet, când îmi telefonează Neti care mã roagã sã o învoiesc azi pentrucã trebuie sã o ducã pe fetiþa ei, Carsida, la policlinicã, a leºinat ieri la grãdiniþã ºi azi o doare capul.

Cu toate cã prezenþa lui Neti la slujbã este mai mult decât necesarã, avem sumedenie de lucrări de fãcut, este vorba de sãnãtatea unui copil ºi nu pot sã-i spun altceva decât:

- Fii liniºtită ºi ocupã-te de copil, îþi sugerez sã te duci la spitalul de copii unde soþul meu o poate consulta fãrã sã aveþi prea mult de aºteptat ºi unde au probabil dotări ceva mai bune ca la policlinicã. Dacã vrei telefonez chiar acum ca sã îþi uºurez intrarea.

- Vã mulþumesc din suflet, doamnã, nu îndrãzneam... destul cã – uf!- tot lipsesc mereu... Singurã ºi copiii încã mici... rãspunde Neti pe un ton plângãreþ.

- Nu te formaliza ºi fã aºa cum ne-am înþeles, mai adaog înainte de a telefona la spital.

În timp ce îl caut cu telefonul pe soþul meu, abia observ cã pe scaunul din faþa mesei mele de lucru s-a aºezat ºeful meu, severul ºi taciturnul Cosma, director tehnic al marii *Centrale Industriale*[1] în care lucrãm, pe care toþi subalternii îl numim, cu respect bine meritat, *Deºteptul.* Neaºteptatã vizitã! îmi spun ºtiind cât este de rezervat ºi zgârcit cu gesturile prieteneºti. De data asta chiar mã uimeºte; nu numai cã a «coborît» în biroul unei subalterne dar acceptã, cu bucurie copilãreascã, invitaþia la o ceaºca de cafea pe care abia o mai pot scurge din termos, după care îmi spune pe un ton care se vrea amuzant:

- Iatã cã deºi mai sunt câteva sãptãmâni pânã la sãrbãtori, la noi a ºi venit Moº Crãciun! Numai cã nu ne-a adus nimic, ci doreºte un cadou... Este vorba despre lucrarea de astã varã, de care uitasem complet pentrucã n-a mai cerut-o Ministerul, lucrarea privind optimizarea tehnologiilor în cele douãzeci de uzine. Vã mai amintiþi de ea?

- Îmi amintesc ºi nu prea, am lãsat-o de-o parte cu bucurie pentru cã metodologia este tare complicatã. ºi-apoi au apãrut altele, ºi altele, îi spun jenatã, pe ton de justificare.

- Nu vã reproºez nimic, dar acum a devenit urgenþa numãrul unu. Trebuie sã ne concentrãm sã-i dãm de capãt, mi s-a spus cã pânã la sfârºitul anului rezultatul trebuie prezentat spre aprobare *Marelui Conducãtor*[2] însuºi. ªtiþi cã responsbilitatea este mare, cifrele odatã aprobate sus, devin sarcinã care condiþionează plata salariilor, mai ales cele ale muncitorilor din uzine.

Rãmânem aplecaþi câteva lungi ore asupra metodologiei pe care o desluºim ºi simplificãm, după care telefonãm pe rând uzinelor care trebuie sã participe la stabilirea optimizãrilor propuse pentru fiecare instalaþie în parte. Printre cifre, idei ºi telefoane împãrþim pacheþelul meu cu mâncare ºi mai fac o cafea cu «minunatul» fierbãtor miniaturã pe care l-am primit nu de mult cadou.

S-a înnoptat când observ, încã din tramvaiul care mã duce în oraº, cã blocul în care locuesc este în beznã. Când cobor vãd cã la fereastra bucãtãriei noastre este luminã ºi gãsesc pe loc explicaþia: Iuliu este acasã ºi a pus în funcþie instalaþia care foloseºte ca sursã de energie acumulatorul maºinii instalat pe balcon. Însã... Dacã este întrerupere de curent înseamnã cã nu-i nici încãlzire, gândesc înfioratã de vântul îngheþat care a pornit sã sufle cu îndârjire.

Iuliu este singur în bucãtãrie ºi pe masã se odihneºte o sticlã de vodcã din care s-a servit copios, după cum constat cu stupoare ºtiind cã nu este prea atras de pahar. Mã întâmpinã cãlduros ºi după ce mã ajutã sã-mi scot cojocul, mã îndeamnã:

- Bea! E frig ºi ai nevoie...

Beau o înghiþiturã ºi alcoolul îmi provoacã o arsurã plãcutã în stomacul gol ºi în tot corpul îngheþat.

- Ai dreptate, este bun! Stai puþin, încerc sã pregãtesc ºi o gustare, spun eu. Dar, ridicând privirea întâlnesc un chip strãin, livid ºi crispat ºi îl întreb speriatã: Ce ai? S-a întâmplat ceva? Oare n-ai bãut prea mult?

- Nimic, n-am nimic, aºeazã-te! ºtii... Fetiþa colegei tale... Carsida... Are... Are leucemie.

- Nu! Spune-mi cã nu-i adevãrat!

- Aº vrea sã-þi pot spune. ªi mai mult aº vrea sã pot spune asta acelei mame care încã nu ºtie adevãrul dar instinctul cã e ceva grav a ºi panicat-o. Analizele spun însã clar cã aºa este.

- ªi... E în fazã avansatã ? Ce se mai poate face?

- Foarte avansatã. Cu tehnicile ºi medicamentele de care dispunem se pot spera câteva sãptãmâni, cel mult o lunã de viaþã. ªtiu din citite cã existã un medicament care încetineºte evoluþia bolii ºi cã în Franþa se fac tratamente care se pare cã pot vindeca, în mare proporþie, această boalã teribilã. Am fãcut deja intervenþii la Ministerul Sãnãtãþii ºi la Crucea Roºie pentru a obþine medicamentul din import. Trebuie fãcut apel la toate relaþiile posibile.

- Nu ar trebui consultaþi ºi alþi specialiºti, fãcute ºi alte investigaþii?

- Da, cred cã trebuie neapãrat sã o consulte ºi profesorul Duca de la spitalul Fundeni din Bucureºti. Duca este cel mai reputat specialist din þarã pentru leucemie infantilã, mi-a fost profesor ºi am mare încredere în dânsul. Am încercat sã obþin pentru mâine o salvare dar... n-au benzinã. ºtii ce mi-a spus ºeful garajului? Cã n-are benzinã nici pentru cazuri mai grave! Mi-a venit sã îl sugrum...

- Nu-i el de vinã! N-are benzinã ºi atâta îl duce capul. Poþi lua rezerva de benzinã pe care ne-am fãcut-o ca sã mergem de Crãciun la mama... De fapt ce a devenit Crãciunul? O zi de muncã precum toate celelalte... ªi în plus pentru mine o zi limitã pentru întocmirea unei lucrări complicate care trebuie prezentatã la cel mai înalt nivel. Acum am face bine sã investigãm toþi cunoscuþii care ar putea eventual sã ajute la procurarea medicamentului.

Chinuim la nesfârºit telefonul ºi lansãm, fãrã prea multe speranþe, apeluri pentru medicament după care, saturatã de amãrãciune, îl mai rog pe Iuliu sã scrie niºte reþete cu care sã continui investigaþiile ºi mâine la serviciu. În sfârºit, la orã târzie, ne strecurãm în patul rece, uitând de orice gustare. Curentul electric nu a venit încã...

Prima uºã pe care o deschid a doua zi dimineaþã este cea a ºefului meu, directorul Cosma, care îºi întrerupe lucrul în care era cufundat dar eu nu îl las sã rostească nici un cuvânt ºi îl informez pe nerãsuflate despre nenorocirea colegei noastre Neti, despre deplasarea ei la Bucureºti ºi mai ales despre medicamentul necesar. Cu o reþetã în mânã o roagã pe secretara lui sã îl gasească cât mai repede la telefon pe fostul lui coleg, Sandu, care lucrează la Minister, după care îmi spune:

- Sandu este un descurcãreþ... ºi are multe relaþii în capitalã. Dacã el nu poate face rost de medicament înseamnã cã nu se poate face nimic, sã-i lãsãm timp sã se descurce, iar noi sã încercãm sã continuãm cu optimizãrile.

E trecut de ora amiezii când un apel telefonic insistent ne perturbã din concentrarea cu care lucrãm. Este directoarea direcþiei sanitare a oraºului, care o cunoaºte pe Neti ºi ºtie cã e plecatã deja cu fetiþa, împreunã soþul meu, spre capitalã. Îmi sugerează sã fac, în numele mamei, douã memorii pentru obþinerea medicamentului ºi pentru aprobarea deplasării la Lyon unde este în experimentare avansatã un tratamet. Memoriile trebuie adresate, îmi spune directoarea, cãtre *Consiliul naþional al ºoimilor patriei*[3] ºi - de ce nu?- cãtre tovarãºa Elena Ceauºescu[4] care este foarte sensibilã la astfel de situaþii. Intrerup «optimizãrile» ºi pânã seara memoriile, fãcute în numele lui Neti, sunt expediate cãtre cele douã destinaþii.

Iuliu se întoarce din capitalã abia spre miezul nopþii. Este abãtut, diagnosticul a fost confirmat, analizele sunt ºi mai proaste decât cele fãcute aici. Carsida, vegheatã de Neti este într-o rezervã de la spital ºi este ciudat cã mama a devenit mai calmã de când a aflat diagnosticul, fiind convinsã cã Providenþa o va ajuta pe fetiþã. ªocul aflării adevãrului, comunicat cu prudenþã de profesorul Duca, a fost pentru Neti ca o trezire dintr-o stare de suferinþã pentru a trece în alta ºi mai cumplitã dar mai puþin manifestã. Din pãcate nici spitalul Fundeni nu dispune de medicamentul despre care ºi profesorul Duca este informat.

În zilele următoare tot colectivul departamentului de care răspund, ajutat de specialiºti din uzine, este scufundat în întocmirea lucrării de optimizare care, spre satisfacþia noastră a început să se contureze clar. Directorul Cosma avusese ideea inspirată să completeze metodologia foarte anostă cu câteva elemente care puteau să dea lucrării ºanse de aplicare practică profitabilă. Utilitatea fiind limpede, calculele aride au devenit mai suportabile având ºansa ca până la Crăciun să avem un rezultat acceptabil.

Ne apropiam de calculul randamentului final cu care putem încheia lucrarea, când iată că ºeful nostru intră în sala în care lucrăm. Ne dăm deîndată seama că este într-o dispoziþie destul de sumbră. Chipul îi pare contractat, strivit de o mască cenuºie, gura strânsă a devenit ca o imensă tăietură orizontală, promotoriul frunþii predomină sever o expresie impenetrabilă. Se aºează lângă noi ºi rosteºte cu o voce metalică:

- Rezultatul final al lucrării noastre a fost deja aprobat de *Marele Conducător*.

Rămân blocată ºi abia după câtva timp reuºesc să întreb:

- Cum aprobat când noi încă nu cunoaºtem rezultatul final ? !

- Nu-l cunoaºtem noi pentrucă suntem lenþi, ineficienþi, neinspiraþi, rosteºte dânsul cu aceiaºi voce scrâºnită pe care nu i-o cunoscusem până atunci. În Ministerul dezvoltării există însă specialiºti mult mai clarvăzători ca noi ºi care ne-au salvat din impas propunând spre aprobare un randament de 93,5%...

Îi întrerup scrâºnetul, care a căpătat ºi o tentă ironică, cu o exclamaþie încărcată de stupoare:

- ªtiþi că suntem spre finele calculelor care reprezintă munca de trei săptămâni a peste 30 de specialiºti ºi randamentul total se estimează între 73 ºi 75 %!! Abia în câteva ore vom ºti cu precizie care este maximul ce se poate obþine!

Nimeni nu mai scoate nici o vorbă rămânând concentraþi doar asupra calculelor pe care directorul Cosma le verifică atent. Este seară târzie când indicatorul final este cunoscut, confirmând estimarea noastră anterioară.

În sală intră ofiþerul de serviciu care înmânează directorului o telegramă pe care acesta o parcurge cu repeziciune după care ne spune:

- Mâine trebuie să fim la Ministerul dezvoltării pentru a pregăti susþinerea randamentului aprobat. Să nu uităm că acesta va deveni cifră obligatorie de plan ºi condiþie de salarii pentru toþi angajaþii uzinelor.

- Dar este imposibil! Cum să susþinem ceva...

Cuvintele îmi sunt tăiate de o privire încărcată de ironie, revoltă ºi un altceva pe care nu îl pot defini dar care ºtie a îngheþa cursul vorbirii.

- Mergem cu toþii, mai spune dânsul, desemnându-ne cu privirea pe toþi cei cinci colegi care lucrasem până la acea oră târzie. Vor fi de refăcut calcule ºi de conceput grafice. Ne vedem în gară mâine dimineaþă la ora 6 ºi un sfert.

Ne aºezăm zgribuliþi în jurul mesei lungi din sala îngheþată de la etajul nouă a Ministerului până la care nu urcă liftul ºi îl aºteptăm pe directorul nostru care a trebuit să intre la ministru să ia niscaiva directive.

Ca să îmi consum productiv aºteptarea încerc să pun pe hârtie o curbă a rezultatelor calculate, îmi ajunsese la urechi că prezentarea grafică este mai agreată *«acolo sus»*.

«Îngerul păzitor», cum îi spunem în secret secretarei de partid a departamentului nostru ºi care face parte din echipa deplasată în capitală, încearcă să îmi tempereze zelul:

- Nu te mai frământa atâta dragă! Facem ºi noi ce-i omeneºte posibil. Tu, care eºti admiratoarea lui Sorescu, aminteºte-þi de versurile lui din «Concurs», când, mai mulþi indivizi, întrecându-se la sărituri în înălþime într-o sală cu plafon jos, constată că cei mai perseverenþi, antrenaþi ºi oþeliþi, iau ºi cele mai multe pocnituri în cap. De ce atâtea pocnituri inutile? Oare nu ºtii că de la nivelul la care s-a aprobat cifra pot veni ºi modificări de plan ºi derogări de plată a salariilor?

- De ce să ne ameþim cu cifre false când pentru orice gândire carteziană, cum pretindem a fi cea a inginerilor care suntem, adevărul este clar.

- Carteziană! Gândirea trebuie să fie suplă, adaptată împrejurărilor iar nu fixată în rigide tipare tehnice.

- Suplă, suplă dar nu falsă! În cazul de faþă nu înþeleg de ce ºi cine þine morþiº să punem carul înaintea boilor adică întâi aprobarea, baterea în cuie a unei cifre fantomă ºi abia după aceea...

Trăncăneala noastră este întreruptă de ºeful nostru, la fel de posomorât ºi presupun cu o voce la fel de scrâºnită ca în ajun.

Îi cade sub ochi graficul mâzgâlit de mine ºi spre marea mea uimire îl văd ridicându-l la nivelul privirilor noastre ºi spunându-ne cu seriozitate:

- Cam aºa trebuie să prezentăm toate calculele noastre făcând paralele cu cifra «optimă» deja aprobată. Apoi, aºezându-se îmi spune cu voce ºoptită: sunt măcinat de neputinþa de a susþine că doi ºi cu doi fac patru iar acum trebuie să scăldăm minciuna în adevăr ca să putem spera că nu vom deveni cu toþii victimele ei. În ministerul ăsta sunt nu puþini «specialiºti» care ºtiu să manipuleze foarte bine cifre, ceeace eu unul nu ºtiu...

Mă gândesc: dacă *Deºteptul* nu ºtie să demonstreze că doi ºi cu doi fac patru, oare de ce vom fi în stare noi, ceilalþi? Dar ºeful nu îmi lasă prea mult timp de reflecþie, calvarul calculelor trebuie reînceput fără zăbavă.

Timp de o săptămână, în aceiaºi sală glacială calculăm, recalculăm, facem grafice colorate, care să placă. Este deja Ajunul Crăciunului când, după nenumărate variante ºi forme de prezentare, «optimizările» reuºesc să ascundă destul de credibil minciuna.

ªeful nostru îl însoþeºte pe ministru pentru a prezenta lucrarea la cabinetul *Marelui Conducător.*

Noi, toþi ceilalþi din echipa care a trebuit să-ºi sacrifice pregătirile de Crăciun, suntem liberi ºi putem alerga prin oraº, poate mai găsim câte ceva ca să ne bucurăm familiile de sărbătoarea pe care tăvălugul vremurilor se străduieºte cu îndârjire să o strivească.

Gerul muºcă puternic, străzile capitalei sunt măturate cu râvnă de rafale de vânt, care ne mângâie chipurile cu jerbe de ace de ghiaþă. Trecători grăbiþi târâie câte un brad schilod descoperit în cine ºtie ce cotlon doar de ei ºtiut. Din cine ºtie ce zvon adus de vânt se formează cozi în cele mai stranii locuri. Fac ºi eu o coadă, de peste o oră, la cofetăria de lux «Bucureºti», având norocul neaºteptat să prind ultimul sfert de kilogram de bomboane de ciocolată care se găsesc arareori doar în acest magazin. Dintr-un bar de mâna a doua, bine ascuns pe o străduþă dosnică, reuºesc să cumpăr, contra unui ciubuc strecurat cu discreþie, un pacheþel de smochine, două cutii de fulgi de creveþi ºi două pachete de un sfert de amestec de cafea.

Apoi, în sala de la etajul nouă, îmbrăcată în cojoc ºi cu căciula pe cap, mânânc un covrig ºi citesc al doilea volum al romanului lui Marin Preda «Cel mai iubit dintre pământeni», recitind fraze cu conþinut atât de tulburător încât nu îmi vine să cred că romanul a văzut lumina tiparului. Înserarea se lasă repede în această seară de ajun de sărbătoare ºi mai sunt două ore până pleacă ultimul tren spre oraºul nostru din Bărăgan.

Nu aud nici un zgomot dar simt că în sală a intrat cineva ºi peste puþin aud vocea ºefului meu:

- Să mergem, aici nu mai este nimic de făcut. Doar Cel care se naºte mâine ne poate feri de minciuna pe care am poleit-o în loc să poleim brazi pentru copiii noºtri. Ceilalþi colegi ne aºteaptă în holul ministerului, zgribuliþi ºi «ultra-încărcaþi» de cadouri...

În tren tăcerea reuºeºte să se rupă, încingându-se o ºuºoteală molcomă despre obiceiurile de Crăciun ºi chiar se murmură câteva colinde.

Iată-mă povestind, cu lux de amănunte, despre masa sărbătorească, deºi alcătuită numai din feluri de post, cu care bunica aºtepta preotul în ajun de Crăciun. Abia după ce preotul sfinþea casa ºi bucatele, aveam cu toþii permisiunea să ne înfruptăm din atât de alesele bunătăþi: tocăniþă de hribi uscaþi cu usturoi, sarmale de post, salată de sfeclă roºie cu bob... ºi mai ales, deliciul deliciilor, coliva de grâu cu nucă ºi miere. Pe masă tronau turnuri de colăcei din care cei stivuiþi în covata de pe laviþă aºteptau venirea colindătorilor. Abia în ziua de Crăciun aveam voie să ne înfruptăm cu jinduitele preparate de porc sacrificat de sfântul *Ignat*[5].

După ce mâncam bucatele sfinþite ne apucam să împodobim brăduþul adus din pădure de bunicul. Era după războiul ºi nu aveam nici jucării, nici bunătăþi. Bomboanele erau înlocuite cu prune uscate ambalate de noi în resturi de poleială păstrată de demult sau în petecuþe de hârtie fină ce dublau plicurile de corespondenþă din tinereþea mamei ºi rămase, printr-o minune, în podul casei. Podoabele: coºuleþe, lănþiºoare, steluþe... erau meºterite în minunata pregătire dinaintea Crăciunului când inventivitatea celor mici ºi mari era valorificată spre admiraþia tuturor. Mama cosea până târziu în noapte ºi abia peste ani am înþeles că îºi strica ochii ºi revărsa dragostea pentru noi în păpuºile de cârpă cu ochi de mărgele ºi cu trusou migălit de mâna ei, pe care ni le aducea Moº Crăciun.

ªi apoi, cântecele ce le cântam, cu o emoþie care ºi acum este acolo, în ceeace se cheamă suflet ºi în nodul care îmi zăgăzueºte lacrimile amintirii. Ele se opreau abia când primii colindători îºi făceau apariþia sub ferestre. Ce moment solemn! Erau întotdeauna trei, de regulă băieþi, deºi ºi câte o fetiþă cuteza să întregească micul grup care colinda satul spre a vesti naºterea Pruncului Sfânt. Cu cuºmele trase până peste sprincene, cu cojoace de oaie strânse pe trupuri, cu trăistuþe atârnate la gât, întrebau tare ºi cu o voce ce ºi-o prefăceau groasă: Gospodari, primiþi cu colindatul? ºi cine nu-i primea? Era o bucurie, era o desfătare, să asculþi cu emoþie glasurile cristaline puþin răguºite care anunþau vestea cea bună adusă de cei trei păstori ºi de steaua apărută pe cer, despre Pruncul încălzit în iesle de răsuflarea animalelor, despre florile bucuriei ºi nemuritorul verde al bradului care sărbătoresc, an de an, din moºi-strămoºi, naºterea Copilului Sfânt. Răsplata oferită de gospodari era modestă, dar respecta tradiþia: colăcei, mere, nuci.

Colindele se prelungeau toată noaptea, locul celor mici, cu mâinile ºi nasurile ciupite de ger, fiind luate de feciori care erau poftiþi în casele care aveau fete de măritat ºi erau ospătaþi după obicei. Urma apoi rândul gospodarilor care se mai întorseseră în sat după lungul ºi cumplitul război. Aceºtia puneau în colindele, acompaniate de fluier, toată nostalgia vieþii trecute ºi speranþa în viitor, oprindu-se, rând pe rând, în case de prieteni sau de foºti prieteni care nu mai avuseseră bucuria

întoarcerii... Copiii de azi, educați duplicitar de partid și de familia obligată să îi facă jocul, nu mai știu ce sunt colindele, gândesc eu cu tristețe.

Se pare că toți ne-am cufundat în gânduri, de destulă vreme în compartiment e liniște, când un coleg face o remarcă suprapusă parcă peste gândurile mele:

- Ce păcat! Copiii de azi mai știu doar niște colinde hibrid, sărmani schilozi ai colindelor de altă dată...

Rămânem din nou cu toții pe gânduri până când tânărul meu coleg ne face să ieșim din reverie:

- Nu mai este foarte mult și ajungem acasă! Cred că ar fi interesat să «optimizăm» prin troc și cumpărăturile cu care ne-am pricopsit în capitală.

Zis și făcut. Schimb unul din cele două mult râvnite pachete de pretinsă cafea cu câteva mandarine pipernicite și o cutie de fulgi de crevete, pe care colegii o adulmecă curioși, cu o cutie de artificii. Fără să fi lansat vreun apel se improvizează un cadou pentru Carsida în care fiecare pune câte ceva din modestele cumpărături. La sfârșit, șeful nostru adaogă un pachețel ambalat în grabă într-un plic mare de culoare cafenie, spunând:

- Iată și medicamentul pentru fetișă, așa cum speram colegul meu Sandu l-a putut procura. Nu are chiar denumirea de pe rețetă dar este sosit ieri din Elveția și scrie clar pe nota din cutie că este prescris pentru leucemia acută infantilă, o să vadă domnul doctor cum se administrează și când mai trebuie procurată o altă dză.

Bănuiam, din spusele soțului meu, că medicamentul nu era de loc ieftin și jenată întreb:

- Am aflat că este cam scump, nu putem contribui cu toții?

- Nu vă faceți probleme, abia luasem chenzina și în plus Sandu a acceptat să mă crediteze. Fie ca sarbătoarea Crăciunului să fie de folos copilului și dacă merge bine și va mai fi nevoie vedem noi cum să continuăm, bine că avem sursa! și... încă ceva. Mâine puteți rămâne cu toții acasă, doar ați lucrat atâtea ore peste programul obișnuit.

În gară îl caut din ochi pe Iuliu care mă așteaptă deobicei dar dau cu ochii de prietenul nostru căruia îi spun dintr-o suflare:

- Mulțumesc pentrucă mă întâmpini dar oare de ce ai preluat misiunea lui Iuliu?

- Se întâmplă că a vegheat fetița colegei tale până s-a stins acum câteva ore și a mai rămas lângă mamă care, nimeni nu poate să-și imagineze prin ce trece acum...

Rămân mută. Cadoul nostru de Crăciun! Medicamentul atât de greu procurat și pe care îl sperasem miraculos! Moartea Carsidei este o realitate atât de crudă, atât de nefirească! N-ar trebui să moară copiii! N-ar trebui să se întâmple această nenorocire extremă a mamei care își conduce copilul pe ultimul drum.

Prietenul nostru mă lasă în fața blocului spunându-mi:

- Mă duc să îl aduc acasă pe Iuliu care a spus să nu te duci acolo în nici un caz în seara asta, o să te duci mâine dimineață. Ași să știi că azi până la orice oră sau mâine când puteți, sunteți bine veniți la masa noastră de Crăciun.

În timp ce dau ocol clădirii, o voce de colindător întârziat, pișin răgușită dar încă pură și cristalină, răsună sub geamul căsuței pitice care a rămas, nu se știe prin ce minune, strivită între blocurile cenușii:

Că această seară e pentru noi
Cea mai frumoasă dintre sărbători!
Ne dați? Ne dați?

Ne dați ori nu ne dați?

O liniște încremenită stăpânește casa durerii.

În sufragerie micul sicriu se odihnește pe parchet iar în genunchi, răstignit peste el , zace trupul nemișcat al mamei.

Într-o tăcere, care anticipează mormântul, aprind, așa cum datina cere, o lumânare la capul încă atât de delicat al fetiței trecută în neființă care pare să doarmă un somn liniștit. Trece ceva timp până ce mama dă un semn de viață ridicând capul, mângâindu-și copilul pe frunte și asigurându-l în șoaptă:

- N-o să te doară! N-o să te doară... și o să fii cu tăticul.

Nici vorbă de lacrimi, de urlete. Cine are chef să urle, afară! Ea, ele, au nevoie de liniște, îmi zic, căutând precipitată ușa ca să nu profanez locașul durerii cu lacrimile-mi eliberatoare.

Bucătăria e înțesată cu necunoscuți și cunoscuți printre care toți colegii departamentului nostru tehnic cu care mă sfătuiesc cum să fim de ajutor cu discreție.

Sarmis, fratele mai mic al Carsidei, strânge la piept pachetul cu cadouri pregătit în tren pentru sora lui. Conturul cutiei cu medicamente se ghicește printre dulciurile modeste cu care am vrut să bucurăm copilul bolnav.

Deodată trista veghe e ruptă de sunetul strident al soneriei pe care n-a avut nimeni inspirația să o debranșeze. Mai aproape de hol, sar ca arsă să întrerup nepoftita alarmă inutilă; se știe că ușa este deschisă tuturor celor care vor să împărtășească durerea din spatele ei.

În fața ușii, o femeie voinică, brunetă, în haină de piele cu guler de blană de vulpe polară, pe tocuri înalte, purtând vajnic o ochioasă poșetă din lac în care scotocește ca să scoată la iveală o hârtie pe care o consultă și întreabă cu o voce care mi se pare tunet pe lângă liniștea din casă:

- Aici locuiește familia T...?

- Aici, după cum puteți vedea scris și acolo, răspund eu în șoaptă arătând spre eticheta de pe ușă.

Impozanta persoană continuă cu un torent care nu cunoaște surdina:

- Eu sunt delegata organizației de pionieri și șoimi ai patriei și am venit să vă comunic că rolul nostru nu este cel de a procura doctorii scumpe și tratamente din străinătate, așa cum ați cerut într-un memoriu, ba chiar în două că chiar nu văd cu ce rost ați deranjat-o și pe tovarășa... pe tovarășa de la cel mai înalt nivel... care a orientat hârtia tot spre noi pentru rezolvare.

Îmi zic și eu în gând exact ce a fost pe cale să îi spună Iuliu șefului de garaj care nu avea benzină «nici pentru cazuri mai grave»: Aș sugruma-o! pe când din gura mea iese o voce străină, joasă dar foarte dură și răspicată care sacadează:

- Poate intrați să îi dați acest răspuns mamei care își veghează copilul care a murit ne mai având răbdare să așteapte medicamentul pe care șoimii nu i-l pot da.

Buzele strident fardate ale individei se mișcă, dar dintre ele nu mai iese nici o vorbă în timp ce dă speriată înapoi și apoi coboară precipitat scările.

Noiembrie 2014, Saint Laurent du Pont
După 30 de ani de la cele povestite în textul de mai sus
http://www.cornelia-petrescu.info

Note:

1. Centrală industrială: structură care coordona uzine cu aceași profil de producție din întreaga țară.
2. Denumire reverențioasă (în realitate ironică) dată lui Nicolae Ceaușescu.
3. Șoimii Patriei a fost o organizație de îndoctrinare comunistă a copiilor sub vârsta de 9 ani (la care copii deveneau «pionieri»).
4. Se spune că Elenei Ceașescu era de fapt geniul răului care a guvernat dictatura comunistă din România între anii 1965-1989. In acele vremuri i se dădea o atenție fără limite acestui personaj denumit în mod laudativ și nejustificat Academiciana.
5. Sfântul Ignat se sărbătorește conform calendarului ortodox la 20 decembrie, zi devenită în România tradițională pentru sacrificarea porcului îngrășat în fiecare gospodărie țărănească și destinat sărbătorii Crăciunului și îndestulării familiei pentru o lungă perioadă cu carne și gustoase preparate din carne.

■

interviu

“Nu ºtiu ce va mai fi cu cuvântul scris, dar prin incultura care creºte el se degradeazã”

de vorbã cu scriitorul Mircea Pora

Mircea Pora

Titus Criºciu: – *Mãrturisesc cã motivele care m-au determinat sã realizez acest interviu au fost întâlnirile noastre de la Bãile Herculane, în cadrul Colocviilor „Reflex”, calitatea schiþelor publicate în revista* Banat*, rãspunsul dumneavoastrã la câteva anchete din* Orizont*, la una publicatã de mine ºi, nu în ultimul rând, faptul cã recent aþi împlinit frumoasa vârstã de 70 de ani. Aºa mi-am dat seama cã dumneavoastrã aþi acumulat o imensã experienþã de viaþã, care meritã sã fie dezvãluitã, fiind unul dintre cei care nu ºi-a cãlcat pe suflet niciodatã. Pornesc de la faptul cã dupã începutul copilãriei în satul de baºtinã, aþi avut prilejul sã asistaþi, în familia dumneavoastrã de la Bucureºti, la întâlnirea unor intelectuali de mare clasã. Tot în acei ani aþi trecut prin perioada unui liceu cu reguli stricte, dar onorante...*

Mircea Pora: – M-am născut în Topolovãþul-Mare, în 4 iunie 1944, cu două zile înaintea debarcãrii din Normandia. Tatãl meu a fost medic în localitate, frate mai mic al celui ce avea să devină membru al Academiei Române pentru cercetãri biologice, Eugen A. Pora. Pe partea mamei mã trag din familia Nemoianu. Un neam cu figuri remarcabile cum a fost doctorul Nemoianu de la Mehadia, tatãl mamei mele, Petre Nemoianu, fost la un moment-dat ministru al agriculturii, decedat la Aiud ºi doctorul pediatru Iosif Nemoianu care în Timiºoara a dat numele unei strãzi. După terminarea celor patru clase elementare în Topolovãþ, pãrinþii mei s-au decis, pentru liceu, să mã dea direct la Bucureºti, cu gãzduire în familia avocat Virgil Nemoianu, fratele mai mare al mamei. S-o spun de la început: el avea trei fii dintre care cel mai mare e scriitorul, eseistul, comparatistul pe nume Virgil Nemoianu, stabilit de o bunã vreme în Statele Unite. În casa Nemoianu din Bucureºti spiritul ascuþit al discuþiilor era lãsat în voia lui. Doar între pereþii casei ºi cu telefonul acoperit. Se traversau anii de groazã ai epocii Dej. De la unchiul meu stabilit de prin 1926 în Bucureºti am aflat multe detalii despre Bucureºtiul interbelic. Fiind precoce, cunoscãtor de limbi strãine, Virgil, fiul mai mare după cum am mai spus al unchiului meu, s-a împrietenit cu scriitori remarcabili care în mai multe rânduri au venit în casa Nemoianu, la vãrul meu. Era vorba de Ion Negoiþescu, mai scund, tuns scurt, volubil, agreabil, cu aspect sportiv, de ªtefan Augustin Doinaº, un frumos domn brunet, mai degrabã de facturã interbelicã, de criticul Cornel Regman, extrem de manifest prin cascadele sale de râs ºi de Nicolae Balotã, toþi foºti membri ai Cercului de la Sibiu sub patronajul lui Blaga. Totdeauna Pilu (n.n. Virgil), după asemenea vizite povestea seara în hallul casei din Puccini 4 despre Blaga, I.D. Sârbu, Radu Stanca, dar ºi despre Ion ºi Monica Pillat cu care era în relaþii bune. Pilu ne întocmea, nouã celor mai mici, liste de cãrþi ce trebuiau citite. De la el am deprins noþiunea de calitate a lucrurilor, ideea cã ceea ce faci trebuie sã aibã la bazã cunoºtinþe temeinice. Am stat în casa Nemoianu tot liceul, un liceu sever, cu profesori ce ne þineau la distanþã, dar de la care am învãþat multe. Oamenii aceia nu se trãgeau de ºireturi cu noi. Fãceau parte dintr-o altã categorie ºi noi am înþeles asta. Menþionez cã în perioada cât am stat pe Puccini 4 (1955-1961), l-am vãzut în carne ºi oase în mai multe rânduri pe G. Cãlinescu ce-ºi avea casa nu departe de a noastrã. Se plimba pe malul lacului Floreasca nu arareori însoþit de o tânãrã doamnã. Tot în perioada aceea am frecventat ºi cimitirul Bellu, cu sectorul scriitorilor, actorilor, compozitorilor, dar ºi locurile de veci ale unor familii importante din trecutul nostru: Cantacuzino, Oteteleºeanu, Sturdza, Vlãdoianu, Ghica.

– A urmat perioada clujeanã în care, pe lângã spaþiul larg de cugetare al boemei literare, s-a aflat ºi înalta valoare intelectualã ºi eticã a celor pe care i-aþi avut dascãli.

– Într-adevãr a urmat studenþia de la Cluj. Trei ani, fãrã succes, biologie, cinci ani, mediocri, la istorie. Mi-am fãcut aici un grup de prieteni, nestudenþi, din cauzã cã nu aveau “origini sãnãtoase”... Nu iubeam nici unul Epoca de Aur ce tocmai începuse. Ne formasem noi o altã lume, a noastrã, unde funcþiona la cote înalte sarcasmul, ironia, dispreþul pentru lichele. Citeam mult atunci, mai ales literaturã, studii de artã plasticã, biografii de mari artiºti, mã instruiam după instinct. Au fost ani frumoºi (1963-1970), cu fete frumoase, cele mai multe cu un bun simþ real. Pot spune cã pe atunci tineretul era altfel decât cel de acum. M-am legat de Cluj enorm mai ales cã era ºi oraºul natal al tatãlui meu. Avea un parfum aparte, un rafinament datorat ºi etniei maghiare. Clujul era patronat de umbra lui Blaga, a profesorilor de medicinã, Haþieganu ºi Goia, a istoricilor Daicoviciu ºi Prodan, a unchiului meu profesorul Pora, a lui Mircea Zaciu, un simbol al filologiei. Uneori, la ore târzii, în brasseria Continental, fost odatã New-York, mai stãteam de vorbã cu redactorii de atunci ai *Tribunei*. Nu publicasem nimic la Cluj, dar simþeam cã lucrul acesta urma sã vinã.

– Respectând cronologia existenþei dumneavoastrã, nu pot sã nu vã întreb cât de importantã, pentru scriitorul de mai târziu, a fost experienþa acumulatã în cei zece ani cât aþi fost dascãl de þarã în Banat?

– Cei zece ani de profesorat de þarã m-au ajutat sã vãd cât de “patriarhal”, ca sã nu spun altfel, trãia þãranul de la noi. Fãrã pretenþii, în case modeste, departe de Europa ca ºi confort sau concepþii, cu spaima în suflet faþã de autoritãþi. Satul românesc, privit generic, e unic în felul lui. Literar, pentru pagini mai stranii, poate deveni o sursã. Pentru mine chiar ºi este. Nu pot uita anii ‘50 când soseau în Topolovãþ la primãrie “tovarãºii” în mantale de piele de la Timiºoara. Predarea cotelor, confiscarea de bunuri, colectivizarea. Ce subiecte...

– Totodatã ar fi interesant de ºtiut de ce aþi debutat abia la 37 de ani, când alþii se aflã deja pe culmi de succes? Cu atât mai necesarã mi se pare această dezvãluire cu cât vine de la un intelectual care s-a format într-un mediu propice, iar azi este recunoscut pentru ascuþimea condeiului sãu ºi totuºi, de ce oare atât de târziu?

– Debutul meu târziu nu are o explicaþie chiar atât de clarã. Eram convins cã sunt lipsit de talent literar. De fapt, nici acum nu am convingerea cã l-aº avea. Poate e mai bine aºa. În orice caz întâlnirea decisivã pe teren literar a avut loc la Timiºoara, cam prin 1982, la ºcoala generalã 15 unde eu eram deja profesor ºi unde, un an mai târziu a apãrut, tot ca profesor, Daniel Vighi. Primele texte tipãrite mi-au apãrut în *Forum Studenþesc*. Prin Vighi i-am cunoscut mai apoi pe tinerii de atunci ai “generaþiei ‘80”, Eugen Bunaru, Ion Monoran, Viorel Marineasa, Vasile Popovici, Marcel Tolcea, Mircea Mihãieº, Adriana Babeþi. Aveam relaþii foarte bune între noi care după 1989 s-au mai rãcit.

– Vorbiþi-ne despre participarea la Cenaclul revistei Orizont *ºi la Cenaclul „Pavel Dan”, condus de profesorul Livius Ciocârlie, după unii mentorul dumneavoastrã.*

– Cenaclurile „Orizont” ºi „Pavel Dan” au avut pentru mine, doar în plan secundar, un rol de formare. Am citit de mai multe ori în amândouã. Aici, la *Orizont*, am cunoscut scriitorimea localã deja consacratã, cu mulþi dintre ei devenind mai pe urmã prieten. Aº menþiona apãsat cã Livius Ciocârlie nu mi-a fost mie nici un fel de mentor. E acesta un cliºeu nu ºtiu de cine inventat. Paginile noastre se deosebesc fundamental, asta se vede imediat. Existã ºi aici, ca peste tot, probabil, tendinþa de a proclama ºefi de ºcoalã aºa tam-nesam, fãrã argumente de text ºi lucrurile pot merge aºa ani de-a rândul. De altfel, eu n-am fost influenþat de nici un scriitor de aici. Prieten cu unii dintre ei, da, influenþat însã, nu. Nu mã consider scriitor bãnãþean prin tipul meu de texte, prin scriituri. Cã locuiesc la Timiºoara e altceva, asta þine de buletin, dar nu de “producþia

literară". Ceea ce am scris bun poate fi citit oriunde, chiar ºi în Italia. Această idee de provincialism face foarte mult rău mai ales dacă e aplicată unde nu este cazul.

– Chiar dacă aþi declarat cândva: "Cred că în sute de pagini sunt tot eu", risc să vă întreb cât din proza dumneavoastră este ficþiune, cât e din substanþa propriei trăiri?, altfel spus: cât reprezintă experienþa biografică, cât cea imaginară?

– Se amestecă dincolo de controlul meu biograficul cu imaginarul. De multe ori osatura e biografică dar peste ea vine imaginaþia care modifică substanþial. Înspre straniu, grotesc, nefiresc, ruină. Asta pentru că timpul trece ºi totul piere. Moartea care încheie poveºtile mai mult sau mai puþin mascată se află aproape în spatele fiecărui cuvânt al meu.

– Bine ºi totuºi care e principalul dumneavoastră izvor de inspiraþie ºi mai ales de unde luaþi accidul care vă pigmentează atâtea scrieri? Ar mai fi ceva: vă documentaþi cu un scop dinainte stabilit, o faceþi din plăcere, sau lăsaþi viaþa să vă dicteze subiectul?

– Nu am un izvor special de inspiraþie. Proză, „viziune" se poate scoate aproape din orice. România fiind încă o „regină" a disfuncþiilor oferă pe tavă subiecte, tratabile într-o manieră mai rapidă. Realităþi de roman nu prea cred să aibă. Adică o istorie împletită mereu cu cea universală, un mediu urban cu tot ce presupune el, vechi institute de învăþământ, prezenþe geografice extreme, cultură resimþită ca o piesă indispensabilă a celei universale. Vezi pe acest teren Franþa, Anglia, Spania, Rusia în primul rând. Dar avem imposturi, incompetenþe, tentative ale modernităþii de-a se altoi pe vechi realităþi de sorginte aproape medievală. Lucrurile astea trebuie sesizate ºi proza iese...

– După 1990 v-aþi urmat soþia în Franþa, unde aþi fost bursier ºi aþi obþinut o diplomă de studii aprofundate la Institutul INALCO. Cum s-a materializat experienþa acestor 4 ani pentru scriitorul Mircea Pora?

– „Anii francezi", au fost grei prin neadaptarea la o altă urbanitate, geografie, istorie, mod de viaþă. Parisul cu toate ale lui, pe fondul acesta de refuz, mi-a accentuat stările depresive care fac parte de când mă ºtiu din fiinþa mea. Ultimele volume cu aerul lor mai greu respirabil au ca ºi cauză ºi timpul petrecut la Paris. A fost acolo pentru mine o epocă a marilor dezmembrări, familie, agoniseala din "þară", m-a plouat în cap cu pietre. Parisul e un oraº splendid, dar datorită alterărilor din viaþa mea l-am prizat pe dos. Am avut ochi în special pentru omul umil, de pe străzi, din metrou, de prin bistrouri. Cei porniþi pe calea ratării. Mă simþeam unul de-al lor.

– Din prozele dumneavoastră nu lipsesc, între altele: documentul istoric, amintirile călătoriilor, viaþa de familie etc., dar multe în cheia unei permanente ironii care determină un umor de calitate...

– Mă bazez pe istorie, documente, memorii, dar, de regulă fabric altele, ale mele, subiective, fantasmagorice. Lumea mea e fumurie, fiind prezente în ea, în diferite dozaje prostia, stupiditatea noastră. Suntem mult mai proºti decât ne-ar plăcea să credem, mai orgolioºi, tot al doilea crede că merită statuie. Cum să-i ierþi pe aceºtia?...

– Aþi debutat cu proză scurtă ºi în revistă ºi editorial ºi continuaþi să scrieþi ºi azi în acest gen literar. De aici întrebarea: care consideraþi că este astăzi starea prozei de la noi?

– Voi rămâne la proza scurtă. Prin ea pot eu surprinde viaþa. Scriitorul român, intră aici ºi grafomanii, e înnebunit după roman. Patru pagini bune nu-l mai mulþumesc, vrea patru sute... ºi ce grămezi de platitudine apar aici, plus pornografie, plus nimicuri împachetate în alte nimicuri. Critica, în bună parte mediocră, nu sancþionează lucrul prost, îi dă paºaport de trecere ºi încă cu elogii. Astfel că stăm cu degetul în gură pe mormane de maculatură ºi visăm la... premiul Nobel. Pentru a scrie romane bune, cu adevărat, pe lângă un talent aparte e nevoie ºi de-o cultură extrem de întinsă. Vezi Călinescu. Orice ignorant nu se poate apuca de roman căci iese, scuzaþi, „kaka"...

– Sunteþi unul din scriitorii care are capacitatea de a vorbi din interiorul vieþii literare, în deplină cunoºtinþă de cauză, despre două perioade distincte din istoria noastră. Cea comunistă ºi cea din ultimii ani. Încercaþi să relevaþi ce apreciaþi ºi ce condamnaþi la fiecare?

– Perioada comunistă a fost inumană, ne-a dat înapoi cu foarte mulþi ani. Suferim ºi acum de pe urma ei. Nulităþile literare atunci s-au manifestat public. Poate era mai multă disciplină, dar obþinută cu parul, cu infuzarea fricii. Spiritul linguºitor tot atunci a început să facă carieră. Sub Ceauºescu a explodat. După '89 s-a sărit calul într-un fel de promiscuitate a libertăþilor, deci a instaurării bunului plac. E democraþie, fac ce vreau. Imediat după căderea lui Nicolae nu trebuia circa un deceniu să fi fost lăsaþi de capul nostru. Nu avem suficienþă cultură ºi educaþie pentru exerciþiul democratic. Acum „turma" zburdă, dar nu în libertate ci în haos.

– Cred că sunteþi de acord cu mine că am ajuns la vârsta la care conºtietizăm tot mai pregnant sentimentul trecerii prin această lume. De fapt, trăim într-o lume în care apetitul pentru citit scade pe zi ce trece. Ce viitor preconizaþi pentru cuvântul scris? În ceea ce mă priveºte mă salvează scrisul despre adevărate personalităþi, punerea lor în valoare după posibilităþile mele ºi continui să citesc ca înainte, în ciuda tentaþiilor care vin de la media ºi internet. Dumneavoastră mai aveþi timp de lectură?

– Nu ºtiu ce va mai fi cu cuvântul scris, dar prin incultura care creºte el se degradează. Avem de-a dreptul miniºtri ignoranþi, incapabili să facă o compunere de o pagină despre venirea toamnei. Inculþi ca ºi mătura. La fel sunt ºi mulþi dintre „intelectualii de mijloc", mă refer aici la ingineri, medici, profesori, juriºti, ofiþerime. În ce mă priveºte eu citesc, o voi face până la finele vieþii. Un om necitit îl simþi imediat. E plin de ei peste tot, ca grămezile de lubeniþe de prin pieþe.

– Am aflat cu surprindere că aþi renunþat la Societatea Timiºoara, al cărui membru fondator sunteþi. Presupun că este un motiv deosebit de serios. Vreþi să-l desluºiþi ºi pentru noi, cei care nu suntem în miezul evenimentelor de dincolo de bariera politicului?

– Există pe internet o scrisoare care-mi motivează demisia. Societatea era frumoasă ca ºi concepþie iniþială. Dacă mă mai gândesc la ea, doar în forma aceea o mai revăd.

– Intrând în posesia propriului dosar pe care vi l-a întocmit Securitatea, aþi aflat ceva deosebit care vi s-a întâmplat sau s-ar fi putut întâmpla înainte de '89?

– Nu am ºtiut că buna securitate mă avea în conturi. ªefă era tov. Colonel Delia Melnic. Am vrut să dau de ea ºi n-am putut, pare a fi în Elveþia. E adevărat, de vorbit vorbeam ºi, poate, în faþa cui n-ar fi trebuit. De altfel, din toată atitudinea mea se vedea că nu digeram „Epoca de Aur". Nici România actuală cu statul ei de drept nu-mi place, dar noi, românii, pe planul libertăþilor atâta putem.

– Întrebările de până acum desigur că nu jalonează întregul traseu urmat de scriitor în devenirea sa. Ce consideraþi că ar mai fi trebuit să vă întreb pentru a schiþa cât de cât portretul celui care este astăzi scriitorul Mircea Pora?

– Ar mai fi trebuit să mă întrebaþi dacă într-o altă þară aº fi putut scrie măcar ce am scris aici. Răspunsul este nu...

Interviu realizat de
Titus Criºciu

■

O carte premiatã sub ºocul „sperieturii cu termeni greceºti”

Isabela Vasiliu-Scraba

Motto: „Regimul comunist a pus în funcþiune întregul arsenal de constrângere fizicã ºi spiritualã pentru a înãbuºi aspiraþia elementarã a omului de a-ºi afirma personalitatea, de a fi el însuºi, în marea competiþie a competenþeor ºi valorilor în societate” (ªerban Papacostea, *Crima regimului comunist*).

Constantin Noica era înregistrat de Securitate spunând cã tinerii comuniºti care-l frecventeazã citesc Platon ºi gãsesc materialism marxist în filozoful grec (*Noica în arhiva Securitãþii*, vol. I, Ed. MNLR; Bucureºti, 2009, p.101), ceea ce era tocmai pe placul cenzorilor comuniºti (gen Ion Ianoºi cu liceul sãu pe puncte ºcolit apoi în URSS, vezi vol. Esteticã ºi „moralitate”, Ed. Crater, Bucureºti, 1998, p. 524). Poliþia gândirii determina publicarea „insipidelor comentarii ºi note fãcute de oameni ce nu aveau pregãtirea filozoficã necesarã pentru a-l înþelege pe Platon” (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Ceva despre viaþa ºi opera lui Noica*, în rev. „Viaþa Românească”, Bucureºti, Anul XCIV, iulie 1999, Nr. 7, pp. 6-9, sau https://fr.scribd.com/doc/191637785/IsabelaVScrabaNoicaViataOpera). Tinereþea comentatorilor care s-au crezut mari specialiºti în Platon doar pentru cã fuseserã preferaþi de ideologii cu putere de decizie a prelungit ºi dupã cãderea comunismului folosirea în mediul universitar a Platon-ului editat în comunism, chiar când prin librării ºi anticariate începuserã sã aparã si traducerile dialogurilor platonice fãcute în interbelic de eminentul elenist ªtefan Bezdechi (19 dialoguri), sau de Cezar Papacostea, de Vasile Bichigean, Vasile Grecu si de alþii (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica printre oamenii mici ºi mari ai culturii noastre la 25 de ani de la moarte*, http://www.isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-25aniNoica4.htm).

La vremea lui Noica era obturatã în schimb publicarea comentariilor platonice redactate de filozoful „de modã veche”, din ª*coala trãiristã* a faimosului profesor de metafizicã Nae Ionescu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *În labirintul rãsfrângerilor. Nae Ionescu prin discipolii sãi: Petre Þuþea, Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcãnescu ºi Vasile Bãncilã*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000, volum bilingv român-englez, precum ºi Isabela Vasiliu-Scraba, *Metafizica lui Nae Ionescu în unica ºi în dubla ei înfãþiºare*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000, on-line https://fr.scribd.com/doc/132110995/IsabelaVasiliuScrabaNaeMetafizica). Torpilarea publicãrii gândirii filozofului retras la Pãltiniº în seria de *Opere* platonice (vol. I-VII) pe care el însuºi o iniþiase (ºi o susþinea) apare trecutã într-unul din multele dosare de urmãrire a lui Constantin Noica, vãzute probabil ºi de G. Liiceanu „discipolul lui Henry Wald” (apud. Noica, 1975), discipol căruia Securitatea îi era atât de binevoitoare încât i-a dat voie în 1987 sã preia cu o maºinã arhiva lui Noica rãmasã în camera de la Pãltiniº (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Camera 13 a vilei Noica de la Pãltiniº*, pe hârtie în rev. „Discobolul”, Alba Iulia, Anul 13, Nr. 151-152-153, iul.-aug.-sept. 2010, pp. 256 – 260, on-line http://www.isabelavs.go.ro/Articole/inculturaPaltinis6.htm) dupã înmormântarea filozofului.

Poate mai mult datoritã avantajãrii sale de cãtre Ministerul de interne printr-un “tratament de excepþie”, cum observa însuºi Noica (vezi *Noica în arhiva Securitãþii,* vol. II, Bucureºti, Ed. M.N.L.R., 2010, p.88, p.89, p.94), decât unei memorii capabilã sã înregistreze ºi sã redea fãrã greº cele auzite, Liiceanu citeazã urmãtoarele idei spuse de Noica vineri 28 sept. 1979: „Heidegger, cu un cuvânt grec, luminează în mod esenþial câte o problemã pe care apoi o pãrãseºte. Invocarea cuvântului grec a devenit aproape o metodã în sine, care uneori frizează maniacul” (Noica citat în *Jurnalul de la Pãltiniº*, C.R., 1983, p.91). Din pãcate Dosarul 2172 de la Securitatea din Sibiu cu cele 7 volume arse, din care doar 5 microfilmate nu a fost dat publicitãþii spre a se putea verifica dupã înregistrãrile din camera „microfonizatã” a lui Noica fidelitatea memoriei lui Liiceanu care a citat în *Jurnalul de la Pãltiniº* lungi pledoarii noiciene, având ades 2600 de caractere, ajungând însã ºi la redarea din memorie a unui text de 3500 de caractere. Lungimi asemãnãtoare aveau articolele publicate în „Cuvântul” de Nae Ionescu (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *„Tãcerea descriptivã” a filozofului Nae Ionescu*, în rev. „Tribuna”, Cluj-Napoca, anul XIII, 16-31 ian. 2014, pp.15-17, on-line https://fr.scribd.com/doc/231679775/IsabelaVasiliuScrabaNaeIonescuTacerea). O lungime de cca 2600 de caractere are, de pildã, textul *Sectanþii* (Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, 1990, pp. 5-7). Ceva peste 3500 de caractere numãrã articolul *„... ªi s-a fãcut om”* (op. cit., pp. 47-50) unde Nae Ionescu observã un lucru care i-a scãpat lui Andrei Pleºu, un „cronicar plastic” (apud. Noica), când pasionat pentru scurtã vreme de sanscritã, când de angelologie. Durata ultimei pasiuni a fost scurtã datoritã portofoliilor ministeriale, dar suficientã pentru Ciomoº (fost bursier de-al sãu) dispus sã exagereze urmele trecãtoarei sale pasiuni post-decembriste. Nae Ionescu, iniþiatorul primei (ºi singurei) ºcoli filozofice româneºti, scria cã „înger ºi om se miºcã pe linii deosebite” (Nae Ionescu, *„... ªi s-a fãcut om”*). Faimosul profesor de metafizicã mai observa cã în „ierarhia adevãratã - de la întruparea lui Hristos - omul e deasupra îngerilor” ºi cã, dupã Sf. Pavel, „omul va þine scaun de judecatã pentru îngeri” (Nae Ionescu, op. cit.).

Devenită frecventã chiar dupã abandonarea retraducerii dialogurilor platonice pe fundal de ideologie comunistã, Alexandru Paleologu observa, ceva mai târziu decât Noica, „fandoseala” citării de cuvinte greceºti care nu deschid cãtre nici o problemã (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Faima d-lui A. Paleologu*, în „România liberã”, 7 aug. 2001, p.8 https://fr.scribd.com/doc/223371402/IsabelaVasiliuScrabaFaimaPaleologu). Acestei manii eseistul îi subliniazã ridicolul, desemnând-o drept «gargarisealã ºi sperieturã cu termeni greceºti».

Dovada succesului de care s-a bucurat o asemenea manie o oferã ºi «Argumentul» (care ar fi fost sã fie despre Kant) scris de Virgil Ciomoº drept prefaþã la *Conºtiinþã ºi schimbare în CRITICA RAÞIUNII PURE*, unde gãsim termeni precum ontico-ontologic, irenic, gigantomahie ºi soteriologie escatologicã: «Soteriologia escatologicã a fiinþei - dimpreunã cu gigantomahia ei subteranã (multimilenarã pentru cã obsesionalã) – a fãcut treptat loc unei simple igiene cotidiene a fiinþãrii – pe cât de meschinã (în aparenþa ei «irenicã») pe atât de obstinatã (ºi, prin urmare, de violentã)» (V. Ciomoº). În continuare clujanul îl invocã pe Nietzsche, asezonat cu ideea corectitudinii politice, a democraþiei, a lui Hegel cu «atât de preþuita antitezã», dupã care scrie în parantezã: «(Nici un cuvânt, evident, despre consecinþele psihotice – mai precis schizofrenice – ale compulsiunii provocate de un Celãlalt insuficient simbolizat ºi, în consecinþã, pur ºi simplu «anexat» prin una ºi aceeaºi violenþã, ne-simbolicã)» (Virgil Ciomoº, Argument, p.11). Cu *Critica Raþiunii Pure* înaintea ochilor, el a meditat în prefaþa *Perspectivei* sale *arhitectonice asupra kantianismului* ºi la pozele de pe paºaport care, asemenea amprentelor digitale, deºi situate «marginal, la suprafaþa corpului nostru... exprimã în modul cel mai adecvat interioritatea, ºi în consecinþã, identitatea persoanei noastre (...) cãci nu existã, practic, un interior ontico-ontologic» (V. Ciomoº, *Conºtiinþã ºi schimbare în CRITICA RAÞIUNII PURE, o perspectivã arhitectonicã asupra kantianismului*, Ed. Humanitas, 2006, Argument, p. 24).

Sorin Lavric ºi-a invitat studenþii sã-l asculte pe universitarul clujan prezentându-ºi scrierea inspiratã de Kant pentru ca apoi sã-i citeze negreºit cartea din 2006 pe a cãrei copertã editorul a lãþit sus cuvântul «ACADEMICA», scris foarte mare ºi colorat verzuliu pe un fond gri. Din bibliografia volumului tinerii au putut trage concluzia cã nu trebuie sã publice prin reviste strãine, includerea în douã volume colective a douã texte confuze, unul în 2000, altul în 2003 fiind arhisuficente pentru palmaresul unui autor a cãrui primã carte a fost premiatã de Academia Românã. În plus, cartea prezentatã pe 28 februarie 2007 la Casa Lovinescu din Bucureºti a putut deveni pentru oricare dintre studenþii prezenþi un bun prilej de a urma cel mai ilustru exemplu post-comunist de „gargarisealã”. Cãci iatã ce scrie Virgil Ciomoº dupã citirea *Topicii transcendentale*: „dacã retroiectarea simplei apariþii nu are alt rol decât acela de a delimita cumva lacuna dintre douã apariþii – definite prin chiasmã, si anume, ca tot atâtea... dispariþii – urmeazã cã singura fenomenologie autenticã – proprie retroiectãrii – revine la o fenomenologie a vidului (inaparent)” (vezi V. Ciomoº, op. cit., p. 151, precum ºi Isabela Vasiliu-Scraba, *Topica transcendentalã din perspectiva arheologiei gândirii kantiene*, precum ºi *L'Echafaudage dans l'edifice de la TOPIQUE TRANSCENDENTALE*, în vol. *Inefabila metafizicã*, 1993, pp. 87-96 si pp. 206-224, on-line https://fr.scribd.com/doc/153127443/IsabelaVasiliuScrabaInefabilaMetafizica).

Încã din 1978, în *Jurnalul ploilor* (Revista Scriitorilor Români, München) poetul Horia Stamatu exprimase plastic deºertul cultural pe care-l creeazã înºiruirile de vorbe: „Ploile de cuvinte/ inundã lumea / unde e seceta mai mare/ dar pe cât cad / pe-atât usucã mai mult” (fragment pe care l-am citat ºi la sfârsitul conferinþei de la Bacău din sept. 2012 http://www.youtube.com/watch?v=we8dUIgk2ck&list=UUgcn_JXm6-ZMTeCidkHY0hQ).

Cât priveºte premierea lui Virgil Ciomoº, nu credem sã fi existat în paisprezece ani de zile cineva care sã parcurgã de la cap la coadã multele pagini ale volumului sãu din 2000 intitulat *Timp si eternitate*, carte premiatã de Academie când Pleºu era ministru de externe, probabil întrucât reprezentase în 1998 doctoratul în filozofie a lui Virgil Ciomoº condus de doctorul în istoria artei Andrei Pleºu. Mai ales întrucât volumul oferea încã din 2000 o ilustrare perfectã a vivacitãþii modei «gargariselii ºi sperieturii cu termeni greceºti», al cãrui efect era sporit de formalizarea cu ajutorul rapoartelor ºi proporþiilor stabilite între termeni din greaca veche.

În opinia doctorandului ce ºi-a ales un istoric de artã sã-i conducã teza sa „filozoficã”, Platon ar pune laolaltã, triadic ºi sinoptic, timpul, imaginea ºi eternitatea ca sã-i iasã o altã triadã cu care, prin magie purã, prima triadã devine oarecum echivalentã: timpul, universul ºi eternitatea, care ºi ea ar apãrea din echivalenþa magicã a patru termeni suprapuºi în forma a douã fracþii: model/univers=eternitate/timp. În *Timp si eternitate* (2000), egalitatea cuvintelor suprapuse în forma celor douã fracþii se stabileºte între termenii greceºti, sã nu se rateze „sperietura” cititorului, dar am preferat sã-i dãm (totuºi) în traducere. De remarcat ar fi cã asemenea stupiditãþi (ºi altele de acelaºi calibru) apar puse pe seama filozofului grec.

Partea cea mai ridicolã a cãrþii o reprezintã (fãrã doar ºi poate) cele 232 de echivalãri magice înºiruite sinoptic în Lista echivalenþelor terminologice a cuvintelor greceºti, pp. 371-381. Dupã autorul care a abuzat

de moda «gargariselii ºi sperieturii cu termeni greceºti», la Platon *copia* (imaginea) unui model indestructibil (de pildã, «eternitatea»), ar fi ºi ea «eternã». Sã bãnuim în spatele acestei echivalări gândirea magicã a primitivilor prin care copia nu se diferenþiazã de model, între cele douã existând, ca sã zicem aºa, un fluid magic?

Lucian Blaga scrisese într-una din cărþile sale de o uimitoare profunzime că în cosmologia platonică modelul ºi copia nu sînt legate printr-o reciprocitate magică, aºa cã modelul rãmâne model etern în cer, iar copia rãmâne trecãtoare pe pãmânt. Virgil Ciomoº citează la un moment dat din *Timeu* (37), ºi crede cã Platon ar fi gândit cã timpul este «aceastã *imagine eternã* care se miºcã potrivit numãrului» (*Timp si eternitate*, Ed. Paideia, Bucureºti, 2000, p. 79). Pe asemenea „scurtãturã" ajunge Virgil Ciomoº la «timpul» pe care þine sã-l boteze, în mod original, «iconic», echivalat (pe bãtãtorita cale a reciprocitãþii magice), cu eternitatea nemiºcatã. Pentru cine mai ºtie ceva filozofie, nivelul distorsionării gândirii platonice poate (el singur) sã dea mãsura neºtiinþei autorului cu privire la filosoful grec, despre care mai scrie (pe calapodul „ultimului" Marx) cã «ultimul» Platon ar fi preconizat douã principii: Unul ºi Perechea Mare-Mic. Marele ºi Micul, pasã-mi-te, l-ar susþine pe 'Unu' sã nu cadã din vârful ierarhiei existenþelor, întrucât principii cot la cot cu 'Unul' nu pot fi (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Mistica Platonicã a participării la divina lume a Ideilor*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 1999, sau https://fr.scribd.com/doc/153749198/IsabelaVasiliuScrabaPlatonMistic).

Stilul gongoric ºi rigiditatea gândirii folosind simboluri matematice ºi cuvinte prescurtate în fraze complicate inutil spre a exprima idei simpluþe, sau chiar o lipsã totalã de idei, ca ºi aglomerarea de conspecte referitoare la interpretãrile date *câtorva rânduri* din Fizica lui Aristotel, împiedicã plasarea volumului *Timp ºi eternitate* (Ed. Paideia, Bucureºti, 2000) printre cărþile de erudiþie, „mai plăcut de scris decât de citit" (apud. Hegel).

Fãrã a mã contrazice când i-am spus cã teza lui Ciomoº intitulatã *Timp ºi eternitate* este de necitit si cã e puþin probabil sã fi fost cititã din scoarþã în scoarþã de ministrul conducãtor al doctoratului sau de cei care au alcãtuit referatele favorabile necesare susþinerii, cu multã diplomaþie, Mihai ªora taxase cartea (la un an sau doi dupã apariþia sa) drept prea "tehnicã", ceea ce ar face-o greu de citit. Nici studentul (sau absolventul de filozofie C. Ciocan) dispus cã recenzeze volumul lui Virgil Ciomoº în vreo treizeci de pagini (la fel de confuze ca si materialul de recenzat) nu a lasat impresia cã a parcurs din carte mai mult decât a încropit cu dificultate în excesiv de amabila sa prezentare publicatã într-o revistã coordonatã chiar de profesorul sãu Virgil Ciomoº.

De la teza de doctorat prea "tehnicã" spre a putea fi cititã în întregime de un filozof de talia lui Mihai ªora, Ciomoº a mai produs cateva volume masive, fãrã sã-ºi imagineze cã multul, scris din obligatie profesionalã (sau doar de dragul de a fi aºternut pe hârtie) nu se citeºte, nici mãcar din admiraþie pentru alte activitãþi ale autorului cel prolific. Noica observase cã la judecata de apoi, când trebuie sã dai socotealã de cele fãcute în timpul vieþii, hãrnicia culturalã manifestatã prin numãrul de cãrþi publicate nu cântãreºte prea mult. Fiindcã atunci "trebuie sã spui ce ai scris în ele" (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera „ªcolii de la Pãltiniº", ironizatã de Noica*, pe hârtie în rev. Acolada, Satu Mare, nr.2 (65), febr. 2013, p.16 si p.22 , sau http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-himera1ScoalaPaltinis9.htm).

Acum câteva secole, lui Kant i-a fost reproºatã inventarea acelei "conºtiinþe în genere", întrucât se îndepãrta prea tare de conºtiinþa individualã. Acum, prin puterea de sugestie a mass-mediei care-i face pe mulþi sã aplaude fãrã sã ºtie nici ei de ce aplaudã o carte sau alta, s-ar putea spune cã nu mai existã decât ceva de genul "conºtiinþei în genere". Sau, mai degrabã, ceea ce Vintilã Horia (primul scriitor strãin care a primit Premiul Goncourt) numea "spiritul timpului care îndeamnã la somn ºi la lenea gândirii".

REPERE BIBLIOGRAFICE

Isabela Vasiliu-Scraba, *Filozofie acroamaticã la Platon*, Ed. Star Tipp, Slobozia 1997, on-line https://fr.scribd.com/doc/134722762/IsabelaVasiliuScrabaPlatonAcroamatica

A.I. Brumaru, *În acroamaticã*, în rev. „Viaþa Românească", Bucureºti, nr. 4-5 / 1998, pp.249-250, on-line https://fr.scribd.com/doc/177393245/RecenzieA-I-BrumaruDespreIsabelaVScrabaPlaton .

Ion Murgeanu, *Mirabila înþelepciune*, în rev, „Viaþa Românească", Bucureºti, nr. 1-2/ 2001, pp. 250-251, reprodus ºi în „Meridianul Românesc", 3 martie 2001, Anaheim, CA din SUA, p. 16 , on-line https://fr.scribd.com/doc/164904164/Despre-Isabela-VS-de-MurgeanuIon .

Isabela Vasiliu-Scraba, *Wikipedia.ro cititã printre rânduri*, în rev. „Vatra veche", Târgu-Mureº, Anul VI. Nr. 2/ 62, febr. 2014, pp. 46-50, https://fr.scribd.com/doc/171896306/IsabelaVasiliuScrabaWikipediaRo . Fiºa „Isabelei Vasiliu-Scraba" din Wikipedia.ro (confiscatã de un grup cu interese ascunse) a fost sistematic vandalizatã de administratorul MyComp care a îndepãrtat din titlurile cãrþilor ei publicate la Slobozia începând cu anul 1992 si informaþiile referitoare la studiile ei post universitare de filozofie în Occident (Franþa, Belgia si Germania, în 1988, 1990 si 1991) si studiile post-universitare de limbi strãine moderne (engl., germ., it., spaniolã) si clasice (greaca veche si latina) în þarã, între 1985-1992, precum ºi „amãnuntul biografic" din anii universitari 1989-1990 (sem. II) ºi 1990-1991 (sem.I) când a predat un curs despre Im. Kant la Universitatea din Bucureºti (vezi *Who's who in Romania 2002*, p. 702). Fiºa a fost tipãritã pe hârtie în SUA, în vol. *Filozofi români*, Memphis, SUA, 2011, pp. 60-62 si în vol. *Eseiºti români*, Memphis, SUA, 2011, pp. 145-148 precum ºi în vol. *Autori români*, Memphis, SUA, 2011, pp. 141-143, https://fr.scribd.com/doc/168346109/FisaWikipediaRoIsabelaVasiliuScraba . Fiºa nevandalizatã a apucat sã fie inclusã în 2009 într-o carte a unui universitar clujan, profesor de jurnalism (Ilie Rad, *De amicitia. Scrisori trimise de Stefan Fay.1988-2009*, Prefata de Irina Petras, Ed. Accent, Cluj-Napoca 2009, p. 363-366).

Isabela Vasiliu-Scraba, *Un cãutãtor de înþelepciune discret: Alexandru Paleologu*, în rev. Argeº, Piteºti, oct. 2005, în rev. „Asachi", Piatra Neamþ, nov. 2005, p.8, în rev. „Contemporanul_Ideea Europeanã", ian. 2006, sau http://www.isabelavs.go.ro/Articole/paleolo.html .

Isabela Vasiliu-Scraba, *Ceva despre ?coala Trãiristã inauguratã de Nae Ionescu*, în rev. „Tribuna", Cluj-Napoca, Nr. 256, 1-15 iun. 2013, pp.4-5, sau on-line https://fr.scribd.com/doc/171686934/IsabelaVasiliuScrabaNaeIonescuScoalaTrairista .

Isabela Vasiliu-Scraba, *O ineditã perspectivã asupra timpului (Nae Ionescu ºi Kant)*, în rev. „Asachi", Piatra Neamþ, nr. 135/ 2000, p. 7 sau https://fr.scribd.com/doc/184480531/IsabelaVScrabaNaeKantTimp

Isabela Vasiliu-Scraba, *Deschiderea cerurilor într-un mit platonic si în „Mioriþa"/ The opening of the skies in a Platonic myth and in „Mioritza" ballad*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2004, volum bilingv care se aflã ºi în biblioteci europene nu numai în marile biblioteci româneºti; http://www.scribd.com/doc/178474055/Isabela-Vasiliu-Scraba-Deschiderea-cerurilor-intr-un-mit-platonic-%C8%99i-in-%E2%80%9EMiori%C8%9Ba%E2%80%9D

Isabela Vasiliu-Scraba, , *Noica printre oamenii mici ºi mari ai culturii noastre la 25 de ani de la moarte*, publicat si pe hârtie în rev. „Acolada" (Satu Mare), nr.2, febr. 2012, p.19, vezi on-line http://www.totpal.ro/isabela-vasiliu-scraba-noica-printre-oamenii-mici-si-mari-ai-culturii-noastre-la-25-de-ani-de-la-moarte/

Isabela Vasiliu-Scraba, *Configuraþii noetice la Platon ºi la Eminescu*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 1998, http://www.scribd.com/doc/130397690/ISABELA-VASILIU-SCRABA-Configura%C8%9Bii-noetice-la-Platon-%C8%99i-la-M-Eminescu-versiune-cu-diacritice-corectate

Isabela Vasiliu-Scraba, *O pseudo-descoperire a unui pseudo-plagiat. Lucrurile ºi Ideile platonice*, Ed. Fundaþiei „I. Perlea", Slobozia, 1995, http://www.scribd.com/doc/134402379/ISABELA-VASILIU-SCRABA-O-pseudodescoperire-a-unui-pseudoplagiat-Nae-Ionescu-Evelyn-Underhill

Isabela Vasiliu-Scraba, *Filozofia lui Noica, între fantasmã ºi luciditate*, 1992, on-line https://fr.scribd.com/doc/184239256/IsabelaVScrabaNoicaFantasmaLuciditate

Isabela Vasiliu-Scraba, *Contextualizãri. Elemente pentru o topologie a prezentului*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2002, ISBN 973-8134-24-2, on-line la http://www.scribd.com/doc/130732402/Isabela-Vasiliu-Scraba-CONTEXTUALIZARI-Elemente-pentru-o-topologie-a-prezentului.

Isabela Vasiliu-Scraba, *C-tin Noica ºi Alexandru Dragomir în cultura colectivistã*, în rev. „Argeº", Piteºti, Anul X (XLV), Nr.4 (334), aprilie 2010, pp. 22-23, sau http://www.scribd.com/doc/189934099/Isabela-Vasiliu-Scraba-NoicaAlxDragomirLavric

Isabela Vasiliu-Scraba, *Alexandru Dragomir, interviu comentat ºi refãcut dupã cenzurarea sa în „Observatorul cultural"*, publicat în rev. „Asachi" din Piatra Neamþ, numerele din 2008 ºi 2009; în rev. „Acolada", Satu Mare, nr.6/2013, nr. 9/2013, nr. 10/2013, nr. 11/2013, nr. 12/ 2013, nr.1/ 2014, nr. 2/2014 ºi nr. 3/2014 ; în rev. „Tribuna", Cluj-Napoca, în nr. 275/ 2014, on-line http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-adnotat3-Interviu-AlxDragomir.htm

Isabela Vasiliu-Scraba, *Despre existenþã, fiinþã ºi esenþã*, Ed. Mirisa, 1996, on-line , http://www.scribd.com/doc/134719450/Isabela-Vasiliu-Scraba-DESPRE-EXISTEN%C8%9A%C4%82-FIIN%C8%9A%C4%82-%C8%98I-ESEN%C8%9A%C4%82 .

Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera „ªcolii de la Pãltiniº", ironizatã de Noica*, on-line http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-himera1ScoalaPaltinis9.htm , pe hârtie în rev. „Acolada", Satu Mare, nr.2 (65), febr. 2013, p.16 si p.22.

Isabela Vasiliu-Scraba, *Himericul discipolat de la Pãltiniº, pretext de finã ironie din partea lui Noica*, http://isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-himera2ScoalaPaltinis10.htm , pe hârtie în rev. „Acolada", Satu Mare, nr.4 (67), aprilie 2013, p.16 - 17 ; sau http://www.omniscop.ro/himera-discipolatului-de-la-paltinis-pretext-de-fina-ironie-din-partea-lui-noica/

Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica ºi discipolii sãi*, în rev. „Origini", SUA, nr. 9-10/ 2009, pp. XXII-XXIV, sau http://www.scribd.com/doc/172499960/Isabela-Vasiliu-Scraba-Noica-%C8%99i-discipolii-s%C4%83i

Isabela Vasiliu-Scraba, *Suspecta moarte a lui Noica*, în Almanahul Origini/ Romanian Rouths Almanah 2010, pp. 284-297), on-line https://fr.scribd.com/doc/172500527/IsabelaVScrabaNoicaSfarsit

Isabela Vasiliu-Scraba, *Noica despre arheul istoric întrupat de Mircea Eliade*, în rev. "Conta", Piatra Neamþ, Nr.10/2012, p.126-131, http://www.isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-8Noica-Tabor.htm

Isabela Vasiliu-Scraba, *Platon –Republica interioarã*, în rev. „Cunoaºte-te!", Bucureºti, nr. 5/1995, pp. 44-46, on-line https://fr.scribd.com/doc/200758189/IsabelaVScrabaPlatonRepublica

Isabela Vasiliu-Scraba, *Ec-stazie intelectualã la Platon*, în rev. „Cunoaºte-te!", Bucureºti, nr. 6/1995, pp. 12-14, on-line https://fr.scribd.com/doc/200757986/IsabelaVScrabaPlatonEcstazieIntelectuala

Isabela Vasiliu-Scraba, *Cât de subversiv putea fi Noica*, în rev. „Meandre", Alexandria, nr.1-2/2009, pp. 80-81, on-line https://fr.scribd.com/doc/191833405/IsabelaVScrabaNoicaSubversiv .

Isabela Vasiliu-Scraba, *Something about Partaking through the „Relation of dependence" but also about translations from Plato* https://fr.scribd.com/doc/171895033/IsabelaVasiliuScrabaPlatoRelationOfDependence .

■

Între cuvinte ºi sunete sãrbãtoreºti de neuitat

ªtefan Angi

Ziua de joi 13 noiembrie a consemnat în rândul iubitorilor muzicii clujene un eveniment sãrbãtoresc, aniversarea a 75 de ani ai compozitorului ºi muzicologului ieºean, maestrul Viorel Munteanu.

În dimineaþa zilei, în cadrul unei ºedinþe festive a Academiei de Muzicã „Gh. Dima", i s-a decernat lui Viorel Munteanu înaltul titlu de *Doctor Honoris Causa*. În sala studioului de concerte, într-o atmosferã plinã de entuziasm ºi bucurii, în faþa cadrelor didactice ºi a studenþilor, Vasile Jucan, rectorul Academiei de Muzicã, l-a salutat pe Viorel Munteanu, personalitate marcantã a vieþii ºi culturii muzicale româneºti. Apreciind cãlduros rezultatele concertistice ºi muzicologice ale tradiþionalei colaborãri între muzicienii Moldovei ºi Transilvaniei, domnia sa a evocat viaþa ºi activitatea lui Viorel Munteanu, rememorând unele dintre cele mai importante creaþii ale maestrului prezentate în concerte simfonice, corale ºi camerale, precum ºi edificatoarele sale apariþii în literatura muzicologicã ºi, nu în ultimul rând, rolul deosebit de fructuos pe care îl joacã în educaþia academicã a tãrii. Gândurile rectorului au fost continuate ºi augmentate în *Laudatio*, prezentatã de cãtre profesorul dr. Cristian Misievici, compozitor ºi coleg încã din anii de tinereþe la *Alma Mater* a muzicii ieºene. Din *Laudatio* rezultã rolul important pe care l-a jucat compozitorul Vasile Spãtãrelu, profesor la Universitatea de Arte George Enescu din Iaºi, „de a pune în acord potenþialul creator al colegilor ºi discipolilor sãi cu efervescenþa componisticã pe care o înregistrau în anii '70 celelalte douã capitale muzicale ale þãrii, Bucureºtiul ºi Clujul... Sub aceste faste auspicii, personalitatea creatoare a lui Viorel Munteanu s-a afirmat avântat, încã din anii studenþiei, cu lucrãri de o remarcabilã maturitate componisticã: poemul-cantatã *Închinare*, *Passacaglia pentru pian, Variaþiunile pentru clarinet ºi pian ‚Ipostaze'*, lucrarea coralã *De rerum natura*." Citãm, în continuare, din aprecierile lui Cristian Misievici asupra creaþiei componistice ºi activitãþilor muzicologice ale sãrbãtoritului: „Creaþia lui Viorel Munteanu acoperã aproape toate genurile ºi subgenurile, de la simfonic ºi vocal simfonic, la cameral, vocal-instrumental sau coral. Muzica sa urmeazã un neabãtut curs dominat de unitatea expresiei stilistice. Limbajul componistic eclectic, de ales rafinament, explorează resursele latente ale filonului enescian pe care le împrospãtează cu elemente de sintezã ale tradiþiei muzicale bizantine. Mãrturie elocventã în acest sens stau *Poemul pentru orchestrã de coarde ºi cor bãrbãtesc, Glasurile Putnei'* dar ºi *Simfonia I ‚Glossã'* pentru tenor, cor mixt ºi orchestrã. Creaþia sa muzicalã a fost rãsplãtitã cu importante premii ºi distincþii naþionale ºi internaþionale între care: Premiul ‚George Enescu' al Academiei Române (1981), Premiul UCMR (2001), distincþii la Ancona – Italia, Martigny – Elveþia ºi Tokio – Japonia. Cercetarea muzicologicã reprezintã ºi ea o constantã în activitatea lui Viorel Munteanu, complementarã componisticii. Pe lângã un numãr impresionant de studii, articole ºi suporturi didactice, domnia sa ºi-a consacrat într-o mãsurã impresionantã resursele punerii în luminã a uneia dintre personalitãþile cele mai complexe ale culturii muzicale contemporane, compozitorul, muzicologul, pianistul ºi pedagogul Roman Vlad. Volumele, traducerile, studiile, notele ºi comentariile la opera ilustrului muzician îl recomandã pe Viorel Munteanu ca veritabil exeget."

Din cuvintele de mulþumire strãbãtute de afecþiune, emoþii ºi pasiune ale sãrbãtoritului citãm: „Un muzician este un incurabil îndrãgostit de sunete, este omul care gândeºte în sunete, ºi, pentru el, tot ce-l înconjoarã poate deveni muzicã. Sunt aici pentru a-mi mãrturisi muzica, dar, mai ales, pentru a fi mãrturisit de muzicã, sã fiu, dacã este posibil, încã o datã, egal cu sunetele ce mi-au strãbãtut fiinþa.

Starea «Doctor Honoris Causa», cuvinte cu o sonoritate specialã – între claritate ºi mister – are un înþeles ce înalþã ºi intimidează, cu efecte contradictorii – pe de o parte uimirea ºi bucuria cã primeºti acest titlu, iar pe de cealaltã parte, îndoiala cã îl meriþi, sfârºind prin a admite cã, totuºi, (oameni suntem...!) îl meriþi, fie ºi numai pentru faptul cã te îndoieºti cã-l meriþi."

*

În seara aceleiaºi zile, în pauza concertului Orchestrei ºi Corului Filarmonicii de Stat „Transilvania", a avut loc lansarea volumului *Roman Vlad. A trãi muzica, o poveste autobiograficã* (ediþie prefaþatã, îngrijitã ºi adãugitã de Viorel Munteanu). Volumul a fost prezentat în faþa publicului consacrat de cãtre compozitorul profesor universitar dr. Adrian Pop ºi Viorel Munteanu. Cuvintele lor, însoþite de sentimentele amintirilor din Italia despre personalitatea ºi activitatea complexã a protagonistului volumului, a înviorat spiritul omagial al prefeþei întitulate *Exerciþiul de admiraþie*: „Deºi s-a scurs aproape un an de la trecerea la cele veºnice a maestrului Roman Vlad, sunt încã profund marcat în sufletul meu de amintirile legate de cel care mi-a fost un adevãrat sfetnic spiritual. Era foarte mulþumit, alãturi de sora sa, Irina, ºi ea acordându-mi o sincerã prietenie, de apariþiile editoriale ºi de concertele ºi spectacolele pe care le-am organizat ani în ºir pentru rãspândirea ºi restituirea operei sale în cultura românã. Am primit cartea muzicianului Roman Vlad încã din anul 2011, cu dedicaþia: «Pentru maestrul Viorel Munteanu, cu profundã recunoºtinþã, vie simpatie, afectuoasã prietenie ºi cu multe urãri pentru un An Nou 2012 cât mai fericit. Roma, 21. XII. 2011». Am trãit povestirea sa autobiograficã ºi ca cel care ºi-a luat doctoratul pe baza studiului asupra operei sale."

*

Momentul culminant al serii l-a constituit interpretarea dupã pauzã a *Simfoniei I „Glossã"*

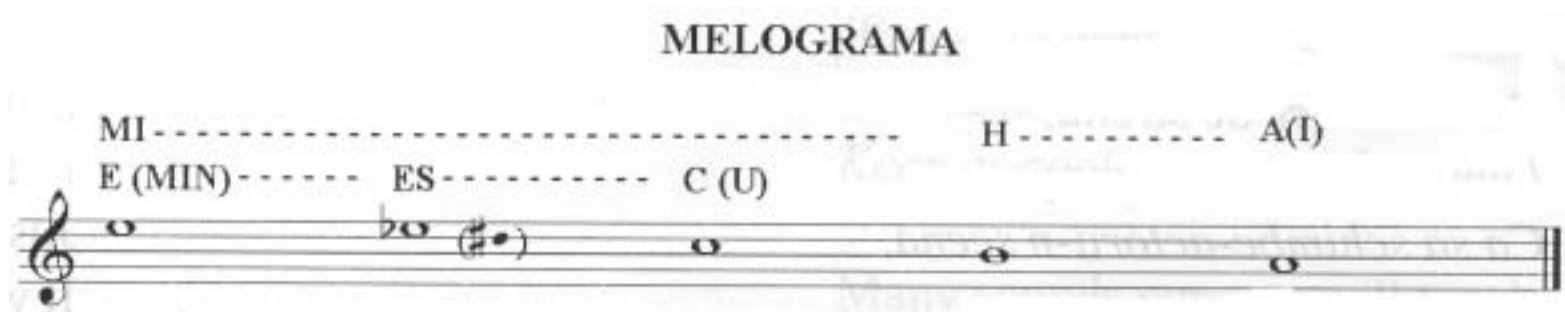

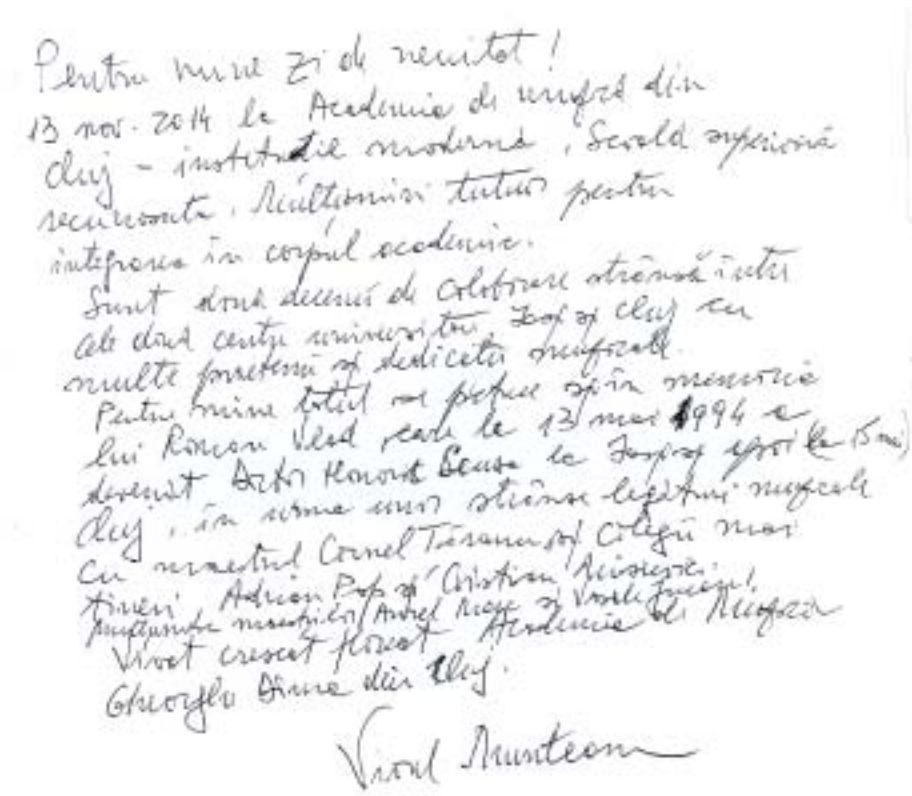
Pentru mine Zi de neuitat!
13 nov. 2014 la Academia de muzică din
Cluj – instituție modernă, Secolul XXI, și
recunoscută. Răsplănirii tuturor pentru
integrarea în corpul academiei.
Sunt doua decenii de colaborare strânsă între
cele doua centre universitare Iași și Cluj cu
multe prietenii și dedicații reciproce.
Pentru mine totul a pornit și din memoria
lui Ronson Vlad care la 13 mai 1994 a
devenit Doctor Honoris Causa la Iași și apoi la 15 mai
Cluj, în urma unei strânse legături muzicale
cu maestrul Cornel Țăranu și colegii mei
tineri, Adrian Pop și Cristian Mișiș.
Mulțumesc maestrilor Andrei Mogoș și Vasile Jurcă!
Academia de Muzică
Trăiască crescând și înflorind
Gheorghe Dima din Cluj.
Viorel Munteanu

de Viorel Munteanu. Autorul declară în *Caietul de program* despre Simfonii ºi a sa *Glossă*: „Prin Eminescu, am descoperit că forma literară a glossei poate fi transpusă într-o sonată vocal-simfonică perfectă. Problema de creaþie era aceea ca această formă amplă – o singură miºcare de sonată cu trei părþi distincte – să rezulte din creºterea ºi evoluþia organică a unor nuclee (melodice, ritmice, timbrale) fundamentale."

Simfonia I *Glossă* este compusă pe melograma numelui Eminescu:

Tehnica ºi măiestria artistică a întrebuinþării melogramelor reprezintă pentru Viorel Munteanu un procedeu componistic fecund ºi expresiv. Ca ºi în melograma *Lucian Blaga* construită pentru creaþiile sale de lied pe versurile poetului, motivul melogramei *Glossei* este încărcat de pasiune ºi idei transpuse alegoric în sunete. Cele trei părþi ale lucrării sunt transfigurate sentimental ºi ideatic de semnificaþia alegorică a melogramei.

Având în vedere profunda muzicalitate a textului, de la jocul dramatic al ideilor contrastante până la desfăºurarea lor recurentă, *Glossa* oferă un excelent „libret-program" pentru muzica vocal-instrumentală. Maestrul Viorel Munteanu profită plenar de această ofertă, compunând *Simfonia I. «Glossa»*, care pe lângă poemul *Glasurile Putnei* reprezintă realizări de referinþă din creaþia compozitorului.

Uitându-ne mai în detaliu asupra structurii *Simfoniei*, observăm că tensiunile lăuntrice ale detaliilor se datorează alternanþei în ºir dintre momente *parlando* ale doinitului ºi *giusto* ale acþiunilor dramatice latente baladeºti. Este de remarcat ºi modul în care compozitorul aplică recurenþa poetico-filosofică a textului. În prima ºi ultima parte întâlnim structurări ºi restructurări ale primei strofe, iar partea mediană în finalul ei aduce fragmentar, cvasi-contrastant, metafora muzicală a gândurilor din strofa a cincea (Partea a II-a p. 73):

1. Viitorul ºi trecutul
2. Sunt a filei două feþe,
3. Vede-n capăt începutul
4. Cine ºtie să le-nveþe.

„În finalul părþii a doua – ne atenþionează autorul – melograma *Eminescu* se intersectează, în spirit simbolic, cu melograma *Bach* (transpusă)."

Prezentarea *Glossei* a avut un succes deosebit cu aplauze vii, îndelungate, sub puternica retrăire a mesajului eminescian sensibilizat miraculos în simfonia maestrului. La succesul plenar a contribuit interpretarea magistrală a simfoniei susþinută de orchestra ºi corul Filarmonicii, având la pupitru pe maestrul Mihail Agafiþa din Republica Moldova, eminent dirijor, cunoscător al creaþiilor simfonice ale lui Munteanu, printre care ºi *Glossa* prezentată. Maestrul Cornel Groza, dirijorul corul ne-a dăruit ºi de această dată, prin excelenta formaþie corală, un eveniment estetic plenar, atât sub aspectul însoþirii gradante a discursului coral de acel al orchestrei compartimentate multicolor, cât ºi în nuanþările expresiilor proprii ale corului într-un dialog perfect cu vocea solistului în persoana tenorului clujean Cristian Mogoºan, realizată cu multă competenþă ºi autenticitate, apreciată de spectatori.

*

În loc de final al cronicii, potrivit Glossei, urmează începutul ei, în mod repetat ºi în recurenþă.

Mai întâi, pentru noi clujenii, ziua de 13 noiembrie rămâne o zi de neuitat. Suntem cu totul de acord cu frumosul gând din cuvântarea lui Viorel Munteanu: „Suntem beneficiarii, noroococºii de a trăi ºi de a crea în două spaþii gemene – cel al Iaºului ºi cel al Clujului –, două spaþii în care, aºa cum spunea profesorul Ovidiu Drimba – mâna dreaptă a lui Lucian Blaga –, resimþim o încărcătură spirituală inefabilă, o emoþie specială provocată de marile istorii ale acestor locuri, istorie marcată, printre altele, de creaþia artistică – muzică, poezie, literatură, teatru ºi arte plastice". În al doilea rând, reproducem rândurile maestrului, consemnate în *Cartea de aur* a Academiei de Muzică „Gh. Dima":

În al treilea rând, redăm finalul din *Laudatio*: „Despre Viorel Munteanu omul, cu bucuriile ºi cu tristeþile sale, cu izbânzile ºi cu înfrângerile sale, sau despre cum se vede lumea la înălþimea celor ºaptezeci de primăveri, vom sta de vorbă altădată. Sau poate că nici nu va fi nevoie să stăm de vorbă, poate că va fi suficient să-i ascultăm muzica. Ea ne va spune cu siguranþă mult mai mult decât o pot face toate cuvintele la un loc."

Mutatis mutandum, aºa am ºi făcut, i-am ascultat cu deosebită plăcere muzica. Dar nici gândurile sale cuprinse în cuvinte memorabile nu le vom uita ...

Cluj-Napoca 24 nov. 2014

■

Dezvoltarea în condiþiile globalizãrii

Andrei Marga

După consumarea dezvoltării în țări ale Asiei de Est, din perioada postbelică, se consideră că „dezvoltarea, în semnificația ei uzuală, implică un proces multistructural cu soluție la cel puțin patru probleme de bază: generarea de mijloace de investiție, integrarea diverselor sectoare ale economiei într-o funcționalitate în față și în spate, folosirea productivă a unei magnitudini crescînde a intrărilor pieței muncii și modernizarea procesului de producție" (Kristoffel Lieten, *Multinationals and Development: Revisiting the Debate*, în Frans Schuurman, ed., *Globalization and Development Studies. Challenges for the 21st Century*, Sage Publications, London, Thousand Oacks, New Delhi, 2001, p.111). Se pune întrebarea dacă această modelare a problemelor ce trebuie rezolvate este valabilă și pentru alte contexte temporale și spațiale, mai ales în era globalizării.

Înainte însă de a răspunde la această întrebare este de lămurit cu ce conotație a dezvoltării operăm, căci însăși conceperea indicatorilor acesteia s-a schimbat în timp, încît „nu avem suficientă claritate în ceea ce privește semnificația dezvoltării" (Deepak Nayyar, *Development through Globalization?*, în George Mavrotas and Anthony Shorocks, eds., *Advancing Development. Core Themes in Global Economics*, Palgrave Macmillan, New York, 2007, p.598). Înainte contau drept indicator sintetic al dezvoltării creșterea economică și acumularea de capital la nivel macroeconomic, în anii 1950 producția și producția pe cap de locuitor, în anii 1970 reducerea sărăciei, a inegalității și șomajului, în anii 1990 libertățile reale, oportunitățile sociale și drepturile politice, astăzi creșterea productivității și a eficienței la nivel macrosocial. Se pot discuta avantajele și dezavantajele fiecăruia dintre acești indicatori, care etalează dezvoltări, dar și maschează neajunsuri. Dincoace de toate, ceea ce astăzi ne trebuie este să agregăm indicatorii economici cu indicatori sociali, iar pe această direcție „este important să schimbăm focusul de la țări la populație. Totuși, doar cu aceasta populația nu este tocmai beneficiarul. Numai dacă populația este centrul scenei în procesul dezvoltării, precum actorii principali, dezvoltarea poate să dea putere populației să participe la deciziile care marchează viețile oamenilor" (Ibidem, p.599).

Privind, așadar, „dezvoltarea" la nivelul cercetărilor de astăzi, drept creștere economică prin sporirea productivității și a eficienței, încît se extind libertățile reale pentru populație, aceasta avînd posibilitatea să se bucure de bunăstare economică, oportunități sociale și drepturi politice, se pune întrebarea dacă globalizarea o favorizează, dacă da, în ce măsură o realizează și ce este de făcut acum. Să procedăm la formularea unui răspuns, nu înainte, însă, de a face cîteva necesare precizări și în ceea ce privește conotația „globalizării". În acest caz nu schimbarea în timp a semnificației este cauza, ci trecerea semnificării globalizării de la abordarea descriptivă la una prescriptivă și mai cu seamă faptul că scena intelectuală actuală este dominată de considerarea globalizării ca soluție cuprinzătoare pentru economie și societate, oriunde.

Așa cum am mai arătat (vezi Andrei Marga, *Religia în era globalizării*, EFES, Cluj, 2003, pp.13-31) „globalizarea" a fost prezentată ca acțiune de reducere a barierelor vamale și încurajare a migrației de capital, muncă și produse, pînă la constituirea pieței globale sau mondializare. Teoreticienii americani ai noii posibilități apărută în economia mondială (îi am în vedere pe Robert Reich, Barrie Axford, în primul rînd) au arătat cît de mari sînt avantajele unei noi abordări a economiei naționale, ce se desface din strînsoarea oricărei autarhii. Pe această abordare descriptivă a „globalizării" s-a clădit în ultimele două decade ale secolului al douăzecilea o viziune prescriptivă, ce-și trage resursele din neoliberalismul lansat de Reagan și Thatcher. Miezul acestei viziuni este teza după care problemele economice și sociale ale țărilor lumii și ale lumii ca întreg se rezolvă prin diminuarea intervenției statului în economie (stat minimal), recunoașterea pieței nu numai ca unic regulator al economiei, dar și drept motor capabil să ducă la rezolvarea problemelor sociale, internaționalizarea prețurilor pieței și subordonarea obiectivelor naționale de orice natură, fie ele economice, fie ele politice, față de vaste asocieri de state, pînă la scara globală, ce au drept scop mărirea producției și bunăstării în lume.

Ne aflăm după un sfert de secol de globalizare, încît se pot face cîteva evaluări. După cum ne spune literatura economică, produsul social total (GDP) a sporit continuu și a ajuns de douăzeci de ori mai mare decît la nivelul anilor cincizeci, era globalizării avînd un merit aparte pentru această reușită. Multe țări au fost smulse din tradiționala economie de subzistență și plasate în creștere economică continuă. Interacțiunile lumii au sporit fără precedent.

Sînt însă înregistrate și evidente eșecuri ale globalizării. Disparitățile dintre țări și inegalitățile sociale nu s-au diminuat, ci au crescut. Sărăcia, șomajul, subnutriția, epidemiile, războaiele nu s-au redus, ci au sporit. Mari zone ale lumii sînt lovite de subdezvoltare, ale cărei surse economiștii actuali le pun în seama a trei factori: „logica pieței, în virtutea căreia se dă celor care au și se ia de la cei care nu au"; „pattern-urile de dezvoltare", care fac ca regiunile să se dezvolte inegal, iar distribuția beneficiilor în populație să fie inechitabilă, unii îmbogățindu-se, în vreme ce alții sărăcesc; „strategiile de dezvoltare" care fac ca, în condiții de performanță economică similară, în unele situații să se ajungă la egalitate, în altele la disparitate socială (p.595).

Care este, însă, impactul globalizării asupra programelor de dezvoltare pe care țările și le propun? Așa cum arată cele mai recente analize, s-au înregistrat două fapte ce au redus spațiul pentru politici proprii ale țărilor intrate mai tîrziu în sistemul internațional, ce dau de gîndit: „regulile inechitabile (unfair rules) ale jocului în economia mondială și consecințele integrării în piețele financiare internaționale" (p.596).

In ceea ce privește regulile, trei aspecte de asimetrie într-o lume în care partenerii sînt juridic egali se pot constata. Primul aspect: frontierele naționale sînt declarate depășite pentru fluxurile comerciale și de capital, dar rămîn valabile pentru accesul la tehnologii și mobilitatea forței de muncă. Al doilea aspect: sînt reguli pentru țările în curs de dezvoltare și economiile în tranziție, care trebuie să asigure nu numai returnarea împrumutului, ci și anumite ajustări ale economiei, dar nu sînt reguli pentru țările care au surplus sau minus, dar sînt în sistem. Al treilea aspect: agenda adoptării de noi reguli este tendențioasă, fiind în favoarea țărilor din sistem care cer măsuri de protecție pentru proprii investitori atunci cînd operează în țările solicitante. Analizele recente spun că „procesul globalizării reduce deja autonomia țărilor în curs de dezvoltare în formularea politicilor economice ce urmăresc dezvoltarea" (p.597).

În ceea ce privește integrarea în piețele bancare internaționale, este de remarcat - ne spun analizele recente - că aceste țări trebuie să-și ia măsuri de asigurare a interesului investitorilor și nu pot recurge în voie la instrumente precum rata de schimb sau rata dobînzii, ca resurse ale unei economii de piață. „Politici fiscale și monetare expansioniste – deficite guvernamentale mari pentru stimularea cererii agregate sau rate ale dobînzii joase pentru încurajarea investițiilor domestice – nu mai pot fi folosite datorită unei temeri uriașe că asemenea măsuri ar putea duce la fuga speculativă de capital și la competiție pe moneda națională" (p.597). Și pe acest canal, al integrării în piața financiară internațională, se reduce spațiul de decizie autonomă al țărilor în curs de dezvoltare sau aflate în tranziție.

Desigur că în situația asimetriei dintre diferitele țări devenite parte a pieței globalizate se pune întrebarea: cum este organizată această piață și ce șanse de intervenție corectoare există? Căci pentru „dezvoltare", care este o politică ce constă dintr-un mănunchi de opțiuni în vederea acțiunii, trebuie știut unde și cum se poate acționa de către cel care o urmărește. Oricum s-ar gîndi situația, dacă se vrea dezvoltarea și sprijinirea dezvoltării țărilor în curs de dezvoltare și a celor aflate în tranziție atunci trebuie corectată asimetria oriunde se găsește aceasta. Aspectele de asimetrie sînt tot atîtea locuri în care trebuie intervenit cu corecturi.

Dar tocmai pentru a face corecturile sînt indispensabile cîteva premise într-o lume cu mulți jucători reuniți pe terenul de joc. Explorările anilor recenți pun în relief următoarele astfel de premise: a) nevoia de a reglementa circuitele financiare spre a preveni fluxurile de capital speculativ ce folosesc ratele de schimb și ratele dobîndilor pentru a obține cîștiguri de capital, încît liberalizarea piețelor de capital să fie acompaniată de o coordonare capabilă să țină sub control riscurile de criză; b) formarea în acest sens a unei Autorități Financiare Mondiale (World Financial Authorithy); c) mutarea preocupării, atunci cînd se sprijină noii veniți, de pe „uniformitatea procedurală a regulilor" pe „rezultate" (p.609); d) „crearea de mecanisme instituționale ce

conferă țărilor ºi popoarelor sărace o voce în procesul guvernanței globale” (p.609); e) recunoaºterea importanței statului național (nation-state) ca „unic mijloc instituțional prin care țările ºi popoarele pot încerca să influențeze sau să dea formă regulilor ºi instituțiilor într-o lume a partenerilor inegali” (p.609) ºi a nevoii acțiunii coordonate a statelor care au interese comune în spațiul internațional.

Nu cumva o anumită concepere a dezvoltării duce la dificultățile semnalate ale dezvoltării în era globalizării? Nu cumva însăºi conceperea dezvoltării ar trebui regîndită astăzi? Este evident, din cele deja spuse, că neoliberalismul (care este altceva decît liberalismul, cum am arătat în Andrei Marga, *Schimbarea lumii. Globalizare, cultură, geopolitică*, Editura Academiei Române, Bucureºti, 2012, pp.141-145) nu este soluție generală pentru dezvoltare. Acesta poate imprima dinamică economică, dar nu asigură dezvoltare în lărgime ºi nici dezvoltare instituțională democratică. În raport cu neoliberalismul, care a ajuns să domine mentalitățile în ultimele decenii, sînt indispensabile schimbări în conceperea dezvoltării. Este vorba de schimbări sub cel puțin cinci opțiuni: 1) piața rămîne cel mai eficace regulator al economiei, dar are nevoie de un complement dacă în discuție este întreaga orientare a unei societăți, căci din dinamica pieței nu rezultă automat, cum se crede, nici instituții democratice ºi nici cultură democratică; 2) rolul statului național drept condiție nu numai a democrației, ci ºi a dezvoltării, este de recunoscut ºi reevaluat în condițiile în care, chiar în era globalizării, fără stat național nu se atinge dezvoltarea; 3) importanța instituțiilor democratice ºi a regulilor sociale, în general, este mai amplă decît aceea a coordonării acțiunii subiecților într-o societate, ea incluzînd asigurarea coerenței sociale, care este condiție a dezvoltării; 4) sporind rolul statului național ºi crescînd importanța instituțiilor democratice, capătă o importanță nouă competența, calificarea ºi profilul cultural al liderilor, managerilor ºi ºefilor, în general valoarea culturală a conducerilor; 5) opțiunile celor conduºi nu mai pot fi tratate cu indiferență sau cu argumentul că votul lor îi priveºte exclusiv. Cu ei trebuie discutat continuu. Abia o „democrație deliberativă” face față noilor solicitări de dezvoltare.

În multe locuri din lume auzim acest refren: dezvoltarea ºi democrația nu merg mînă în mînă. Desigur, sînt măsuri de dezvoltare care nu capătă susținere populară, iar populația poate ajunge să susțină măsuri neadecvate. Dar ieºirea din această situație nu este cu mai puțină democrație sau cu o democrație de fațadă, ci cu mai multă democrație.

În fapt, democrația însăºi trebuie regîndită (sau recuperată!) sub dimensiuni pe care neoliberalismul le-a neglijat. Este vorba: de repunerea problemei legitimării ca suport al legalității; de recunoaºterea faptului că majoritatea nu este instrument de stabilire a adevărului, ci doar a unor priorități, că minoritatea electivă are, de asemenea, dreptul la respectul opiniei, că reprezentanții sînt responsabili față de cei care i-au ales nu doar la alegeri, ci în fiecare moment al mandatului. (Din volumul Andrei Marga, *Metanarativii actuali. Dezvoltare, modernizare, globalizare*, în curs de publicare)

■

politica zilei

Votul-Speranță ºi balul fantomelor

Petru Romoºan

Preºedintele ales are dreptate. Revoluția (de fapt, contrarevoluția) morală trebuie începută chiar de aici. Din punctul pedepsirii aspre a celor care i-au împiedicat deliberat pe cetățenii români din diaspora să voteze. Patru nume sunt deja bine cunoscute de toată lumea: prim-ministrul Victor Ponta, vicepremierul Liviu Dragnea, ºeful campaniei electorale a lui Ponta, Titus Corlățean ºi, stupoare, Teodor Meleºcanu, care „a dat lovitura” – căci, din ºef SIE, în numai două luni, după vreo zece zile de mandat la Externe, are ºanse mari să fie chiar arestat. Procurorul general al României, Tiberiu Nițu, a început urmărirea penală *in rem* (nu ºtie cine sunt infractorii !!!). Nu ºtie bărbatul ce ºtie tot satul. Dar tocmai de aceea ºi zilele lui în fruntea Parchetului par a fi numărate. Iar problema o va rezolva, probabil, tot femeia bărbată, Laura Codruța Kövesi. Iar servantul lui Ponta, timidul procuror general Tiberiu Nițu, va fi trimis la munca de jos. Acolo poate fi obedient cât pofteºte.

Problema de fond a alegerilor în România e că votul popular a fost tratat, din 1990 încoace, de autorități ºi de candidați ca un caraghioslâc obligatoriu. Chiar ca o pierdere de vreme. ªi de foarte mulți bani. O dată la câțiva ani suntem chemați să punem ºtampila pe niºte aventurieri, penali, incompetenți, unii pretinºi de dreapta, alții pretinºi de stânga ºi, astfel, devenim cu toții complici la hoțiile ºi matrapazlâcurile lor viitoare. Iar ipochimenii oftează că au trebuit să se uºureze de o grămadă de bani pentru nenorocitele de ºtampile aplicate pe numele lor umflate cu sifon mediatic tocmit ºi el. ªi cam asta e toată democrația română! Asta în ceea ce priveºte participarea poporului. Pentru că după aceea începe petrecerea pentru câºtigători ºi pentru lăutarii lor năimiți din media.

Despre partide, fără doctrine clare, fără programe ºi, în orice caz, fără ca vreodată cineva să-ºi țină vreo promisiune, s-a vorbit destul. Dar asta nu e tot. S-a inventat o ºmecherie ºi mai odioasă: alianțele, uniunile, asociațiile de partide (de raufăcători). Astfel am avut nenorocirile CDR, DA (Dreptate ºi Adevăr, dacă ați uitat), USL, ACL. De pildă, aºa a venit la putere Emil Constantinescu sub sigla fantomatică CDR (Conventia Democratică din România). După ce fostul secretar PCR s-a cocoțat la putere, împreună cu Zoe Petre, Mugur Ciuvică, Dorin Marian, Victor Ciorbea, Cătălin Harnagea ºi toată gaºca ºi-au făcut cariera, scurtă, ºi, mai ales, plinul. ºi au aruncat la coºul de gunoi un partid istoric, PNȚCD, cu toată tragica lui poveste, cu miile de ani de puºcărie politică folosiți moral abuziv de Emil Constantinescu, Zoe Petre, Victor Ciorbea, toți foºti membri de marcă sau secretari PCR.

ªi nu întâmplător rechemăm în actualitate jalnica ºi deja uitata aventură a CDR. Aducerea la putere a lui Klaus Iohannis pare să coincidă cu dispariția altui partid istoric, PNL, marele partid fondator de țară al Brătienilor. Klaus Iohannis a fost liberal doar la fără frecvență. Iar actualul PNL ascunde sub sigla lui istorică toată clica penală a PD (PDL), partidul care l-a adus la putere pe Traian Băsescu, partidul securiºtilor ºi al uteciºtilor. ªansele lui Klaus Iohannis de a-ºi ține promisiunile din campanie, ca ºi ºansele celor care au crezut în el, mai ales tinerii, mai ales diaspora, de a vedea o schimbare majoră în a face politică ºi viață publică în general sunt foarte mici, aproape nule. ªi asta din cauza bandelor politice numite „partide”, apoi numite „alianțe” ºi „uniuni” (ACL, USL – USL 1.0 ºi USL 2.0...). Care sunt creºtinii ºi care sunt liberalii din această sinistră adunătură presupus de dreapta (ACL) n-a aflat încă nimeni. Poate va afla DNA în lunile următoare, DNA care tot bagă sub preº dosarul EADS. Se aºteaptă plecarea lui Traian Băsescu?

În România se joacă azi un mare meci, cu o miză pe măsură. Se joacă partida dintre mafia politicienilor – corupți, penali, incompetenți, ºi deci asasini economici ºi morali – ºi majoritatea populației. Vor câºtiga din nou politicienii ºi partidele lor (plus securiºtii ºi interlopii finanțatori pitiți în spatele lor) sau va câºtiga masa încă paºnică ºi neorganizată, mai ales tinerii de pe rețelele de socializare sau poporul român din diaspora, ºi el tînăr ºi în continuare interesat, legat de țara de origine?

Ce se va alege până la urmă din marea victorie a lui Klaus Iohannis? Cu asemenea partide, cu asemenea alianțe ºi uniuni, cu un asemenea balºoi Parlament, cu mult prea pitoreºtii baroni ºi baroneți locali, incredibil de bogați, în mai puțin de un an, Klaus Iohannis poate să calce pe urmele mediocre ale lui Emil Constantinescu. Va rămâne, ca ºi Emil Constantinescu, un specialist în vorbe bombastice despre sine însuºi ºi călătorii intercontinentale, scumpe ºi inutile pentru români? Până astăzi, 30 noiembrie 2014, *establishment*-ul nu a dat nici un semn serios de resetare a politicii ºi a vieții publice în general. Scandalurile în curs în PSD, scandalurile previzibile din PNL nu țin loc de principiul Speranță, ci fac parte tot din balul fantomelor venite din trecut ºi al vampirilor. ■

Strãinul din Callipolis (X): Himera filosofului-rege (2)

Iovan Drehe

I. Platon a întemeiat Academia după ce s-a înapoiat la Atena în urma eºecului din Siracuza. Nu se cunosc detalii despre viaþa sa în cele aproape două decenii după înapoiere. S-a speculat îndelung asupra naturii problemelor care-i preocupau pe cei din interior, asupra metodelor prin care aceste probleme erau abordate, una din ipotezele cele mai plauzibile aparþinând celor ce spun că Platon ºi discipolii săi studiau matematici ºi discutau chestiunile dialectic. Acesta este unul dintre motivele pentru care nu toată lumea este convinsă că principala funcþie a Academiei era să-i pregătească pe învăþăcei pentru viaþa publică, deºi în celebra-i *Republică* Platon insistă asupra importanþei studiilor matematice ca propedeutice pentru dialectică, iar toate acestea pregătitoare pentru cei care urmau să cârmuiască cetatea. Toate aceste etape în educaþie era necesare, iar candidaþii cu ºansele cele mai mari de reuºită în această direcþie trebuiau să înceapă de tineri. După cum ºi-a dat seama după întâlnirea cu Dionisios cel Bătrân, oameni vicioºi trecuþi de vârsta maturităþii nu mai pot fi schimbaþi în direcþia bună.

II. Atunci când Platon fusese prima dată la Siracuza a întâlnit pe unul din cei mai promiþători tineri pe care i-a cunoscut vreodată, Dion, după cum mărturisea autorul *Scrisorii a VII-a* (Platon, *Scrisoarea a VII-a*, 327a-b). După ce filosoful scăpase de urgisirea cauzată de tiranul Dionisios cel Bătrân ºi s-a înapoiat mai apoi la Atena nu l-a uitat pe Dion; ºi nici acesta din urmă nu l-a uitat pe Platon. Bătrânul tiran avea un fiu înzestrat cu inteligenþa necesară pentru a se putea dedica filosofiei, iar Dion împreună cu Platon s-au gândit că tânărul Dionisios ar putea fi învăþat ºi deprins cu adevărata artă a cârmuirii (Platon, *Scrisoarea a VII-a*, 327c-d).

După plecarea lui Platon, în următorii ani, influenþa Siciliei a crescut, iar din aliată a Spartei, Siracuza a devenit aliată a Atenei (Xenofon, *Hellenica* VII, 1). În aceste circumstanþe Dionisios primeºte titlul de cetăþean de onoare al Atenei în 367, ºi în mod absolut neaºteptat, cum altfel!, repurtează o victorie neronică, câºtigând marele premiu la festivalul de la Atena, cu piesa *Răscumpărarea lui Hector* (Diodorus Siculus, *Biblioteca istorică* XV, 74, 1; despre calitatea creaþiei lui Dionisios ºi exerciþiile sale tiranico-poetice: Diodorus Siculus, *Biblioteca istorică* XIV, 109; XV, 6). Se spune că tiranul nu ºi-a dorit nimic mai mult decât acel premiu, iar enorma bucurie pe care ºi-a manifestat-o la banchetul de după l-a trecut direct în amintirea posteritãþii. Se spune că un oracol i-a profeþit că va muri doar atunci când îi va învinge pe cei mai buni decât el, iar la festivalul de la Atena tocmai asta s-a întâmplat, ceilalþi participanþi fiind mai buni decât el (Diodorus Siculus, *Biblioteca istorică* XV, 74, 3-4). Se spune că ar fi primit ajutor din partea medicilor săi, interesaþi să-i intre în graþii tânărului său succesor, Dionisios II, ºi înainte să apuce discutarea succesiunii cu Dion (Plutarh, *Viaþa lui Dion* VI, 2-3). Din păcate, tânărul Dionisios a fost þinut în izolare de tatăl său, pe fondul unor suspiciuni maniacale, pentru că dorea să evite eventualele uneltiri în care s-ar fi implicat succesorul său (Plutarh, *Viaþa lui Dion* IX, 2).

III. După ce Dionisios cel Tânăr moºteneºte imperiul Siracuzei din Sicilia ºi Italia, Dion, unchiul său, după cum spuneam, încearcă să-l îndrume pe noul tiran pe calea filosofiei ºi adevăratei arte politice. Influenþa lui Dion la curte era considerabilă. De exemplu, la prima adunare cerută de noul tiran, Dion, spune Plutarh, i-a făcut pe restul să pară doar niºte copii, iar tiranul a rămas profund impresionat atunci când, în deliberarea despre noua situaþie conflictuală cu Cartagina, Dion l-a asigurat pe tiran că indiferent ce va hotărî, el, Dion, va face în aºa fel încât Siracuza să iasă în avantaj: dacă tiranul considera că pacea este cursul cel bun, Dion va pleca numaidecât la Cartagina să o negocieze ºi să obþină cele mai bune condiþii pentru cetatea sa; dacă, în schimb, războiul era de dorit, pe cheltuială proprie va arma cincizeci de trireme (Plutarh, *Viaþa lui Dion* VI, 4-5). Folosindu-se de influenþa sa asupra tânărului Dionisios, Dion a încercat să-l îndrume pe Dionisios către studiu ºi viaþă cumpătată, către virtute (Plutarh, *Viaþa lui Dion* IX, 1; X), ca propedeutică pentru adevăratele lecþii, ce urmau să-i fie predate de către Platon.

Pe măsură ce înclinaþia către virtute îi este insuflată lui Dionisios, Dion încearcă să-l convingă să trimită după Platon. În sfârºit, mult visata republică guvernată de un filosof-rege părea a fi mai aproape de existenþă în lumea supusă devenirii. Însuºi autorul *Scrisorii a VII-a* relatează munca de convingere dusă de Dion: „Bizuindu-se pe aceste sănătoase gânduri, Dion înduplecă pe Dionisios să mă cheme, ºi totodată mă rugă prin scrisori să vin neapărat cât mai degrabă, înainte ca alte persoane, luând contact cu Dionisios, să-l abată de la idealul de viaþă (făurit de mine), pe alte făgaºuri primejdioase. Iată aici cuvintele lui (...) 'Ce prilej mai bun mai aºteptăm, zicea el, decât acesta pe care ni-l dă acum pronia cerească?' Apoi (...) îmi vorbea de tinereþea lui Dionisios ºi de via sa înclinare pentru filosofie ºi pentru cultură în general, ºi-mi spunea cât de uºor de câºtigat sunt nepoþii ºi rudele sale pentru doctrina ºi felul de viaþă propovăduit de mine, pentru care ei erau foarte potriviþi ca să-l câºtige ºi pe Dionisios. *Astfel înflorea nădejdea că acum sau niciodată avea să se întâlnească în persoana aceloraºi oameni ºi calitatea de filosofi ºi aceea de conducători ai unor mari state*." Într-un final bătrânul Platon acceptă (Platon, *Scrisoarea a VII*-a, 327d-328b; trad. ?t. Bezdechi, s.n. I.D.; Plutarh, *Viaþa lui Dion* XI, 1-3; etc.).

Rivalii lui Dion, pentru a contracara influenþa acestuia, l-au rechemat în Siracuza pe un anume Philistus, colaborator al lui Dionisius cel Bătrân în menþinerea tiraniei, apoi exilat (Plutarh, *Viaþa lui Dion* XI, 4-7; XII, 1). Ca urmare, atmosfera reală de la curte nu corespundea întru totul celor promise de Dion. Dar aparenþele pot fi păstrate. Atunci când Platon a ajuns la Siracuza a fost primit cu atâta fală ºi este atât de cinstit încât toþi simþeau parcă adierea schimbării. Se spune că nu doar Dionisios, ci ºi toþi ceilalþi curteni au devenit atât de fascinaþi de filosofie ºi matematici încât palatul a fost umplut de nisip pentru a satisface brusca inflaþie a iubitorilor de forme ºi geometrii. Până ºi Dionisios, atunci când cineva din preajmă a început să-i ureze mulþi ani tiraniei, se spune, i-ar fi strigat aceluia să nu-l mai blesteme (Plutarh, *Viaþa lui Dion* XIII, 1-6). Totul părea că merge pe drumul cel bun, trecerea de la tiranie la un regim guvernat după principii filosofice fiind doar o chestiune de timp; dar facþiunea rivală lui Dion nu a stat pe margine, complotând deja împotriva acestuia (Plutarh, *Viaþa lui Dion* XIII, 6).

Sfaturile lui Platon ºi Dion nu se limitau numai la studierea filosofiei ºi legislaþie, ci insistau ºi asupra importanþei relaþiilor de prietenie, care să-l ajute pe conducător să guverneze nu prin frică, ci prin loialitate. În primul rând trebuia să nu rămână singur, iar în acelaºi timp suspicios pe toþi cei din jur, repetând astfel greºeala tatălui său. De asemenea un conducător trebuie să-ºi caute aliaþi în alte cetăþi. Cam pe atunci are loc ºi o apropiere de cetatea Tarentului ºi Archytas pitagoreicul. Însă tânărul tiran era foarte greu de educat. Se pare că, totuºi, Platon a reuºit să discute cu el despre recolonizarea cetăþilor pustiite în urma războiului cu Cartagina, unde să aºeze la conducere, nu pe oricine, ci oameni loiali ºi devotaþi. Din păcate, după cum reiese din cele scrise în *Scrisoarea a VII-a*, se pare că Dionisios cel Tânăr eºuase în această privinþă (Platon, *Scrisoarea a VII-a*, 331d-333a).

În timp ce Dion ºi Platon încercau să-l sfătuiască cum puteau mai bine pe Dionisios al II-lea, facþiunea rivală se ocupa cu calomnierea acestora. Unul din argumentele lor susþinea că era ruºinos ca, după ce Atena eºuase să ocupe cu câteva decenii înainte Siracuza cu o adevărată flotă, acum să izbutească în aceasta misie printr-un singur sofist. Un alt argument calomnios, mai de aºteptat, era că Dion urmărea el însuºi să preia puterea. Rezultatul mult aºteptat nu a întârziat să apară, în faþa lui Dionisios ajungând o scrisoare incriminatoare, presupus scrisă de Dion ºi adresată cartaginezilor, în care Dion insista să nu fie exclus de la nici o negociere la care ar fi fost prezent Dionisios (Plutarh, *Viaþa lui Dion* XIV, 1-4). Dion îºi pierde statutul în ochii tiranului ºi este trimis în exil. Totuºi, la protestele ºi insistenþele celor din cetate, i se permite să-ºi ia o parte din avere cu el ºi să primească venituri de pe proprietãþile sale (Plutarh, *Viaþa lui Dion* XIV, 5-7; XV; Platon, *Scrisoarea a VII-a* 329b sqq.).

Pe Platon, însă, Dionisios îl reþine în Siracuza, gãzduindu-l, sub cheie, în palatul său, pretextând că þine foarte mult la marele filosof ºi că acesta trebuie să-l ajute, altfel tiranul fiind pierdut. De fapt admiraþia tiranului rezulta mai degrabă din emulaþie umorală faþă de unchiul său Dion, interesat fiind mai degrabă de aprecierea lui Platon, decât de învăþătura sa. Þelul tânărului tiran era să fie admirat de filosof mai mult decât unchiul său, Dion. Totuºi nu uita să se ferească de lecþii, pentru a nu risca avantajarea lui Dion prin cine ºtie ce încercări din partea lui Platon.

IV. Între timp îi permitea lui Dion să se folosească de proprietãþile sale, iar în momentul în care Siracuza a intrat într-un război, în jurul anului 365 (nu se ºtie împotriva cui: alte oraºe siciliene, cu Cartagina sau cu lucanienii), îi permite lui Platon să se reîntoarcă la Academie, promiþându-i că, imediat ce războiul se va fi încheiat, îi va rechema atât pe el cât ºi pe Dion pentru a continua ºi desăvârºi cele începute. Promisiunile fiind făcute, Platon se reîntoarce la Academie unde i se alăturã ºi Dion (Platon, *Scrisoarea a VII-a*, 329d- 330b; 338a-b; Plutarh, *Viaþa lui Dion* XVI). În următorii ani relaþiile între tiran pe de o parte, ºi Dion ºi Platon pe de alta, păreau a fi între cele mai bune. Momentul realizării planurilor lui Platon părea să fi fost din nou amânat, iar ºansa propriu-zisă o va avea câþiva ani mai târziu, atunci când va ajunge pentru a treia ºi ultima dată în cetatea Siracuzei.

■

Santorcaz. Vila (4)

Robert Diculescu

Ai soarele insuportabil, ce-i stã parcã în gât ºi care nu îl lasã sã pronunþe nimic, doar sã ºopteascã ºi sã îngaime silabe! Poate sã atingã, dar ce atinge? Doar gândacii rãtãciþi în praful de iulie, ºopârlele dintre crãpãturile caselor care ies sã se întindã la soare la vremea amiezii. Tãcerea întreruptã de urletul unui om în cãutare de apã sau serveþa rece, zumo de naranha pentru hidratare urgentã la peste treizeci ºi nouã de grade, ºi încã mai este de turnat cemento în zeci de camere, în urmãtoarele luni vamos hombre, vamossss, miºcã-þi curul, dansează din dos pe muzica hit a betonierei. Poþi scoate un album pentru gremi anul viitor, te sprijinim ºi impresariem, Padrito se va ocupa de tu vida eterna, vei avea pauze cât mai scurte. În pauze, începi mâncatul din picioare, bãutul din ulciorul lui Pacosito, apa de Santorcaz purã, de pueblo înãlþat pe un vârf de deget, joc de glezne, nu este prea mult timp, apare din senin vinerea cu plata lui Padrito, tãticul empresei, ºi duminica va fi din nou sãritã pentru tine.

Ce mai contează acum, când este la mii de kilometri depãrtare, cu vechea identitate? A întârziat la strigarea patriei. Patria îi cheamã pe toþi la ordin, dar unii rãmân surzi sau, mai rãu, rãmân liniºtiþi sã-ºi bea cafeaua în hamac, de acolo traversează fraudulos graniþa, ard paºaportul, uitã de unde au plecat ºi nu-ºi mai dau seama unde au ajuns. Se încurcã rasele ºi limbile, noul spital nu mai are destule paturi pentru ultimii veniþi, aºa cã unii vor sta întotdeauna în ploaie, iar noroco ºii îi vor privi de la geam.

De ce aþi fugit din patria voastrã? Nu mai puteam respira, nu prea mai vedeam soarele ºi nu mai credeam cã vom reuºi sã îl vedem. Este un soare doar pentru unii, închiriat pe termen nelimitat, un soare care poatã sã disparã pentru totdeauna. Nu mai aveam branhii de rezervã ºi nici o altã anatomie mutantã, pregãtitã pentru ultimele schimbãri, cãutãm de fapt un loc sã unde sã jucãm fotbal pe iarbã, cu picioarele goale, nimic mai mult. Într-o zi nu va mai fi obligatorie vreo amintire. Nimic nu pare obligatoriu, repetã ca sã nu te cred, acum este un Robinson pierdut printre toþi ceilalþi, într-o þarã cu milioane de robinsoni refugiaþi cu acelaºi nume, feþe indigo, mormãieli de neînþeles în metrou, împinºi din toate pãrþile pe benzile de urcare, desenaþi zilnic de mâini strãine ºi împinºi de la spate pe strãzi, în metrouri, în autobuze-metrouri ºi înapoi în dormitoare, orkãrii puºi la locul lor, în miºcare sau în repaus, ca într-un tablou comandat de clienþi sus-puºi ºi apoi ºterºi din tablou de aceeºi clienþi milostivi, cei care sponsorizează continuarea distracþiei.

(în): Deliurum tremens de bun augur. La braþ pe strãzile acestea în cãutarea de porro, pastile, ruperi, împãrþiri de teritorii inventate, pentru a uita de ce nu mai îmi amintesc, dar este acolo, înãuntru ºi miºcã. ?i tot miºcã, nu mai spune nimic. O sã tãcem împreunã pânã la o nouã întâlnire.

La început poate a fost cimentul apa ºi altcineva, care le-a legat sau nu, niºte schele, care se tot prãbuºeau ºi se tot prãbuºeau sub el, aveþi grijã când le înãlþaþi la lucrare. Schele, tabloanele, sculele, sã nu se întâmple vreun accident, cãci nu vei avea parte de nimic, doar lacrimi de crocodil, doar înjurãturi care nu sunt spuse pânã la capãt, mãcar sã îþi dai seama lângã ºi cu cine ai trãit, sau ai încercat sau ai fost de fapt nevoit sã trãieºti. Sã ne bage în cuºti sã ne arunce ciozvârte sã dãm din coadã mãcar aºa sã le pese de noi în porþii mici de bunãtate. Pe nimeni nu va interesa incidentul, noul accident, doar picioare rupte, foarte rupte, în urgenþã, la tãiat, secþionat un iremediabil terminat în plus, la cei ºterºi dupã listã, fãrã subvenþie, vã rog, fãrã pierderi ale statului. Stai încã degeaba pe pãmânt tu-mi faci umbrã la tarabã, când vând ºi te vând ºi pe tine, pe pâmânt, în el cu tine, în pãmânt, somn de voie frãþiku! Reciþi încã un vers celebru din protecþia muncii, cel cu noi ºtim ºi ne asumãm consecinþele faptelor, dã-i înainte, te ascultãm, face parte din viitoarea slujbã de plecare ºi este nevoie sã o cunoºti dinainte

Bun recitator, desãvârºitule, dã-i înainte pionierule, aºeazã naibii cravata regulamentar, cã nu te primim la ore nici de reeducare, nu pari în stare, nu te califici nici mãcar pentru ora de reeducare, încã nu. ªi de la capãt, pentru construcþia unui bloc-turn, unde sã intre toþi absolut toþi cei existenþi, undeva trebuie sã se frece unii de alþii pânã la o incendiere reciprocã.

ªi soarele insuportabil ce-i stã parcã în gât ºi care nu îl lasã sã pronunþe nimic doar sã ºopteascã ºi sã îngaime silabe. Poate sã atingã. Dar ce atinge?

Funia unge gâtul muncitorilor, îi þine în viaþã ºi le împlineºte fiecare dorinþã, cele nespuse de ei, cele dorite capãtã prim-planul ºefului, cãci el dinainte sã spui tu, are grijã de fiecare ºi de toþi în acelaºi fel, fãrã inegalitãþi, el ºtie tot ce vrei sã ºtie dinainte.

Ei sunt o specie fãrã identitate, care tot foºgãie în obrele lui hefe ºi tot sunt mutaþi peonaºii, din capitalã în comunidad ºi din comunidad înapoi în capitalã, periodic, sã nu se plictiseascã. Sã nu o frece la vreo obrã, sã nu înveþe ºpilul prea mult ºi ineficient, sã nu-i piardã ca naiba banii, mai ales în zilele ploioase, când nu se poate lucra la exterior ºi lucrarea stagnează pe banii lui, cãci atunci nu pot munci, s-ar scurge vopseau, cimentul ºi orice material din cauza ploii. ªi plouã. ªi plouã. ªi nu-i poate obliga în vreun fel sã facã ceva, orice, nimic din ce ar vrea Padrito.

Curãþaþi mãcar obra de mizerie, mãcar atât, totul sã fie limpio, totul aruncat la contenedor în saci ºi nu prea mulþi saci. Când vin în inspecþie cu negrul de volvo animalul suedez, mãcar atât sã vãd, totul limpito la locul de muncã ºi aºa vã cam frecaþi coaiele cam mult, cam prea mult.

Chiar dacã nu le mai plãcea munca din obrã, o continuau disciplinaþi, când Padrito striga aiurea la ei ºi le inventa greºeli de construcþie, doar ca sã-i þinã în tensiune, sã nu se gândească la plecare sau la furt. Plecarea pentru ei o stabilea doar când voia el, ineficienþa tot el o fixa, am stabilit ce facem cum facem. Se ºtie, dacã nu se aflã, dacã nu se ºtie se tot predã pe parcurs ºi se repetã instrucþiunile: munca începutã la opt fix, nici o secundã în plus, ai pus mâna pe sculã, nu aia la care te gândeºti, tu inventezi orice ca sã mã furi rumano, pune mâna pe scula aia lucrãtoare ºi începi trabaho, nu mi-o freci aiurea în timpul programului, nu fumezi, nu bei apã sau vino! Eºti concentrat doar la treabã, la terminarea trebii la înaintarea lucrãrii, la finalizarea ei înainte de termenul stabilit de plãtitor.

Se gândeau la fiecare sãpãturã, la fiecare bucatã de rasigion adãugatã zidurilor la fiecare zi trecutã, la luna care îi prindea încã cu muncã ºi plãtiþi. Plãtibili. Trabahador plãtit. Om plãtibil un om fericit, aºa socoteau salariul, oh marele salariu, îndestulãtor la mai multe guri odatã. Erau picurate firimiturile îndestulãtoare în gura copiilor ºi a nevestei. Stai cu gura deschisã ºi picã! Mereu picã ceva în ea, orice este bun, orice.

ªi dreptul lor pânã la un punct, dreptul de a nu mai spune nimic, de a a-ºi coase buzele cu propriile mâini, dar sã continue programul artistic!

■

89 din Uºã - un proiect de memorie ºi artã

(urmare din pagina 36)

dar ºi politicã, socialã ºi a *mass mediei.* O reflecþie filosoficã despre libertatea ºi capacanele ei în lumea postcomunistã din estul Europei. Dat fiind contextul spaþiului real „utilizãrii" uºilor- *ready made* ºi scopul folosirii lor în zona simbolisticii pentru comemorarea celor 25 de ani de la revoluþia din decembrie 1989 se ridicã multe întrebãri: ce am lãsat în urmã ºi cãtre ce ne îndreptãm, odatã cu trecerea prin aceastã uºã a timpului dinspre trecut spre prezent?. E ºi întoarcere ? ...„ *Pentru cã atunci, în Decembrie 1989, noi, timiºorenii, ne-am luat Neamul în spate ºi am trecut, cu el, prin Poarta, Bolta, Strunga, Uºa dintre Somn ºi Viaþã. Semn, simbol al trecerii, al vãmii dintre un Afarã ºi un Înãuntru, al unei bariere dintre Sacru ºi Profan, Cer ºi Istorie, fricã ºi eroism, dictaturã ºi libertate, viaþã ºi moarte" a* scris Marcel Tolcea în prefaþa catalogului expoziþiei „89 din Uºã".

■

Din istoria marilor idei pedagogice (3)

Nicolae Iuga

Platon (1)

Ilustrul filosof s-a născut la Athena în a optzeci ºi opta Olimpiadă, în anul 428 sau 427 înainte de Hristos, fiind descendent dintr-o familie de vază. După mamă se trăgea din neamul celebrului legiuitor Solon. Tatăl se numea Ariston, iar numele său real era Aristocles. Numele cu care a rămas în istorie, acela de Platon, a fost de fapt o poreclă care i-a fost dată, după unii doxografi, pentru lăþimea frunþii sale, sau după alþii pentru vastitatea cunoºtinþelor sale. O poreclă care s-a potrivit oricum, indiferent dacă luăm lucrurile în sens propriu sau în sens figurat. În *Dialogurile* sale apar ca personaje rude din partea mamei, fratele mamei – Charmides, bunicul după mamă – Glaucon, un frate al acestui bunic – Critias s.a., toþi aceºtia gravitând în jurul personajului principal care este Socrate.

Tânărul Platon s-a bucurat de o educaþie aleasă ºi a început prin a scrie poeme lirice ºi tragedii (Diog. Laert., III, 4 sq). Pe la vreo douăzeci de ani, a venit să-l caute pe Socrate, spre a învăþa cu el filosofia. Mai târziu, Socrate a mărturisit că în noaptea precedentă a văzut în vis un pui de lebădă care i s-a aºezat pe genunchi, apoi i-au crescut aripile ºi lebăda ºi-a luat zborul, cântând puternic. Dimineaþa următoare, când Platon i-a fost prezentat, se zice că Socrate a recunoscut în el lebăda din vis. Din acea zi, Platon a devenit elevul lui Socrate ºi a rămas alături de el până la moartea maestrului. Tradiþia ne spune că a fost de faþă ºi la procesul lui Socrate, că a încercat chiar să ia cuvântul în apărarea acestuia, dar că a fost huiduit ºi alungat de mulþime[1]. După moartea lui Socrate, Platon a mai învăþat filosofie de la un discipol al lui Heraclit, Cratylos, precum ºi de la Hermogene, un sofist care preda filosofia lui Parmenide.

După aceea a părăsit Athena, dornic de călătorii ºi învăþătură. A învăþat matematici cu Euclid la Megara ºi cu Theodoros în Cyrene. S-a dus apoi în Italia la filosofii pythagorici, iar de acolo a plecat pe mare în Egipt, „ca să-i cunoască pe profeþii de acolo", cum spune Laertios (III, 6). Nu se ºtie exact cât timp a rămas Platon în Egipt, dar se pare că a stat aici destul de mult, vreo doi ani, în tot cazul mai mult decât ºi-a propus iniþial. Unii autori (Proclos, *In Euclidis*..., 65) arată că în Egipt lui Platon i s-au terminat banii pe care i-a avut ºi că după aceea a vândut untdelemn, ca să aibă cu ce plăti drumul de întoarcere.

Apoi, urmând pilda lui Thales, Platon ar fi vrut să meargă ºi la magii din Chaldeea, dar a renunþat din cauza războiului care avea loc atunci în Asia, între 396-394 î. H. A călătorit în schimb în Sicilia, în trei rânduri. Prima dată, în anul 388 î. H., când a mers dintr-un interes pur ºtiinþific, anume ca să cerceteze vulcanul Etna, la fel cum a făcut odinioară Empedocle. Cu acest prilej a vizitat ºi Siracusa ºi l-a cunoscut pe Dionyssos cel Bătrân, care era pe atunci tiran al cetăþii. Tiranul a căutat să ºi-l apropie pe filosof dar, într-o discuþie despre politică, Platon a condamnat tirania într-un fel fără echivoc. Dionyssos s-a înfuriat ºi a fost gata să-1 omoare, apoi l-a predat lui Pollis, un general spartan care se afla în trecere pe acolo, ca să-l ducă la Egina ºi să-1 vândă ca sclav. Pe atunci Egina se afla în război cu Athena ºi Adunarea cetăþii Egina a hotărât ca filosoful atenian să fie vândut ca sclav, ca ºi cum ar fi fost prizonier de război.

Deºi ºtia că îºi poate pierde libertatea sau poate chiar viaþa, Platon s-a purtat cu multă demnitate ºi - scrie Laertios - a aºteptat liniºtit rezultatul judecăþii. Mai târziu el avea să scrie că numai acel om ºtie să preþuiască libertatea care, fiind pus să aleagă între sclavie ºi moarte, va alege mai bine să moară, decât să-ºi piardă libertatea. Însă o întâmplare norocoasă a făcut ca atunci la Egina să se afle de faþă Annikeris din Cyrene, el însuºi filosof din ºcoala lui Aristip. Annikeris avea bani mulþi la el, l-a răscumpărat pe Platon imediat cu suma de 20 de mine (aproximativ 1 kg de aur) ºi l-a trimis nevătămat la Athena. Prietenii lui Platon de la Athena au voit să-i înapoieze banii lui Annikeris, dar acesta a refuzat să-i primească, zicând că nu doar athenienii trebuie să aibă privilegiul de a-i purta de grijă lui Platon. Atunci cu acei bani a fost cumpărată pentru Platon o grădină care aparþinea unui anume cetăþean numit Akademos, unde filosoful îºi va þine mai târziu prelegerile, grădină care cu timpul a devenit celebră în lumea întreagă sub numele de Academie. La puþin timp după aceea, spartanul Pollis a murit înecat la Helike, o cetate de pe malul mării care, asemeni Atlantidei, în urma unui cutremur a fost acoperită de valuri uriaºe. Mulþi au văzut atunci în asta un semn al mâniei divine, pentru că Pollis s-a purtat faþă de Platon într-un fel lipsit de dreptate.

După moartea tiranului Dionyssos cel Bătrân a urmat la conducerea cetăþii Siracusa fiul acestuia, numit Dionyssos cel Tânăr, cu care Platon se afla în relaþii de prietenie. Platon a mai călătorit încă de două ori la Siracusa, cerându-i lui Dionyssos cel Tânăr pământ ºi oameni, în încercarea de a-ºi pune în aplicare planurile pentru „republica" sa, o construcþie socială inspirată din teocraþia egipteană. Experimentul însă nu a mai avut loc. Dionyssos îl suspecta pe Platon că ar conspira cu rivalii săi politici. Pe de altă parte, voind să păstreze ºi pe viitor bune relaþii cu Platon, Dionyssos îi dărui filosofului o mare sumă de bani. După aceasta, Platon s-a întors acasă ºi nu a mai părăsit Athena niciodată până la sfârºitul vieþii. Totodată, s-a þinut departe de orice activitate politică, deºi în *Dialogurile* sale a profesat în mod explicit idei politice. Filosoful s-a retras din zbuciumul vieþii exterioare ºi s-a cufundat pentru mulþi ani în munca uriaºă de elaborare a scrierilor sale. ªi-a expus concepþiile sub formă de dialoguri, scriind după unii vreo 28 la număr, fiind cel care a dus genul literar al dialogului la desăvârºire. Unele dialoguri tratează despre natură, altele aparþin genului logic, iar altele dezbat probleme de etică sau politică.

Privind doctrina sa filosofică, lui Platon i-a revenit misiunea istorică de a opera o primă mare sinteză, anume sinteza între reprezentarea curgerii heraclitice a lucrurilor sensibile ºi ideea subzistenþei prin sine a unei realităþi inteligibile, a numerelor pythagorice. Pentru a enunþa cu privire la principiile care stau la baza Universului, Platon este primul care utilizează o serie de concepte abstracte, precum: identitatea, unitatea ºi pluralitatea, cantitatea calitatea, repausul ºi miºcarea etc. (Diog. Laert., III, 12, 24) - prefigurând astfel sistemele categoriale ale filosofiei de mai târziu, de la Aristotel la Kant ºi Hegel. La fel, Platon a vorbit ºi despre providenþa divină (*pronoia* cerească), poate sub influenþa lui Pythagora, despre faptul că divinitatea are grijă de oameni, idee care a fost integrată cu succes în teologia creºtină.

Lucrurile pieritoare din lumea sensibilă sunt omonime cu Ideile corespunzătoare ºi există numai întrucât acestea participă la Idei. Invederarea acestui lucru pare simplă. De exemplu, un om face o faptă pe care noi o numim bună, iar un alt om face o cu totul altă faptă, pe care noi de asemenea o numim bună. Ei bine, ce au în comun cele două fapte diferite, făcute de oameni diferiþi? Pentru ce le numim noi bune? ºi Platon răspunde: noi recunoaºtem faptele diferite ca fiind bune pentru că ele participă la Ideea de Bunătate sau de Bine. Există în acest mod de a gândi ºi o influenþă a lui Pythagora. Aristotel[2] arată explicit: „Pythagoreii spun că lucrurile existente fiinþează prin „imitare" (*mimesis*) a numerelor, iar Platon afirmă că fiinþează prin „participare" (*methexis*) la idei, schimbând doar termenul" (*Metaph.*, XII, 1702 b). Fiecare Idee este în sine o noþiune, este eternă ºi neschimbătoare. Ideile stau ca modele (*paradeigma*) pentru lucrurile sensibile. Teoria Ideilor a lui Platon are o vizibilă legătură cu cosmologia egipteană. Într-o reprezentare topică (*Phaidros,* 247 c), împărăþia ideilor a lui Platon, empireul său, se situează undeva într-un spaþiu supra-ceresc (*hyperouranios*). În Orientul antic, în Chaldeea ºi în Egipt, zeii erau reprezentaþi sensibil sub forma unor planete, care îºi aveau locaºul în spaþiul supraceresc ºi guvernau lumea pământeană. Erau un model, un prototip pentru aceasta.

Este adevărat, în multe locuri textele lui Platon sunt greu de înþeles. La această contribuie ºi împrejurarea că filosoful nostru utilizează termeni diferiþi pentru aceeaºi noþiune, în funcþie de contextul în care cuvântul este conexat cu altele ºi de efectele conotative scontate. De exemplu pentru „Idee", uneori foloseºte chiar acest termen (*idea*), dar alteori o numeºte formă (*eidos*), sau gen (*genos*), sau model (*paradeigmata*), sau principiu (*arhé*), dar se întâmplă să o numească ºi cauză (*aition*). Ulterior lui Platon, Aristotel va utiliza cu precădere termenul de „cauză" (*aitia)* spre a denumi Ideea. Diogene Laertios crede că Platon face acest lucru în mod intenþionat, pentru ca sistemul său să nu poată fi înþeles de către oamenii inculþi (III, 63). S-ar putea ca aici să fie vorba chiar de ceva mai important. După câte se pare, Platon a avut ºi o învăþătură esoterică, pe care a predat-o mai spre bătrâneþe ºi numai într-un cerc foarte restrâns de iniþiaþi, o învăþătură pe care tocmai din acest motiv nici nu a fixat-o în scris, ci a rămas nescrisă (*agrapsa dogmata*), dar despre existenþa cărei avem felurite referiri la o autoritate de talia lui Aristotel (*Metaph.*, I, 987 b sq). Oricum, Platon era conºtient de valoarea ºi importanþa aparte a cunoaºterii esoterice. El obiºnuia să spună că nu toate cunoºtinþele au aceeaºi valoare în ceea ce priveºte viitorul, pentru că „de exemplu părerea unui profan nu are aceeaºi valoare cu a unui medic, când e vorba să se răspundă la întrebarea dacă un pacient se va însănătoºi sau nu" (*Theaietet*, 178 b sq).

În ceea ce priveºte concepþia sa psihologică, sufletul este imaginat de către Platon în aceeaºi manieră ca ºi în gândirea lui Pythagora sau în teologia egipteană. După Platon, sufletul este alcătuit din trei dimensiuni: una raþională sau cognitivă (*nous*), una senzuală sau afectivă (*thimos*) ºi o alta pasională sau volitivă (*epithimia*). Partea raþională a sufletului este aceea conducătoare, în vreme ce celelalte două, poftele ºi pasiunile omeneºti, iraþionale fiind, trebuie să fie dominate de către raþiune. O imagine sugestivă ne este dată în *Phaidros*: avem un car condus de un vizitiu (raþiunea) ºi tras de doi cai, senzualitatea (afectivitatea) ºi pasiunea (voinþa). Spre a conduce bine carul (care este personalitatea umană), vizitiul (adică raþiunea) trebuie să-l strunească cu hăþurile, să-l þină sub control pe unul dintre cai (voinþa) ºi să-l îndemne cu biciul să tragă pe celălalt (afectivitatea). După Platon, sufletul, asemenei divinităþii, nu este muritor ºi nu este supus schimbărilor, el nefiind corporal.

Note:

[1] Nicolae Iuga, *Le Cercle et l'Arbre de la vie. Essais sur les racines de l'ésotérisme dans la philosophie antique,* Ed. Limes, 2007, p. 75.

[2] Aristotel, *Metafizica,* traducere în lb. română de ªtefan Bezdechi, Ed. Academiei, Bucureºti, 1965.

■

Sfârºit de an jazzistic la Timiºoara ºi Cluj

Virgil Mihaiu

Conform promisiunii din precedentul meu articol, voi continua aici trecerea în revistă a altor experienþe cultural-umane dinspre finele anului 2014, trăite după revenirea în þară de la *Novi Sad-ul Jazzistic*. Printr'o fericită coincidenþă, ajunsei la Timiºoara tocmai la timp spre a onora invitaþia cunoscutului jazzman & jazzolog Johnny Bota de a asista la ediþia a XXIV-a a Galei de Blues-Jazz *Kamo*. Cum se vede, e vorba despre o manifestare cu istorie de aproape un sfert de secol, purtând apelativul sub care era cunoscut Bela Kamocsa (1944-2010), figură reprezentativă a vieþii muzicale timiºorene - basist, ghitarist, vocalist, membru fondator al formaþiei *Phoenix* (în anii 1960), reorientat mai apoi spre domeniile blues ºi jazz.

Cele două seri de concert de pe scena Filarmonicii *Banatul* au menþinut stilul prin care capitala Banatului ºi-a câºtigat bunul renume în viaþa noastră culturală: pasiune pentru muzică, abilităþi manageriale, receptivitate, dar ºi convivialitate, multiculturalitate, o capacitate aparte de a savura bucuriile existenþei. În pofida „formatului mic", impus de eternele restricþii bugetare, galele timiºorene au avut parte de o ofertă stilistică surprinzător de variată, prezentată cu farmecu-i binecunoscut de către Florian Lungu, cel mai titrat *emcee* din jazzul autohton.

Din Germania a venit *Tornado Ensemble*, având-o ca protagonistă pe vocalista Miriam Arens ºi ca „eminenþă muzicală" pe pianistul Tom Jahn. O surpriză agreabilă a fost abilitatea grupului de a se adapta la specificul *bossa novei* braziliene (inclusiv din punct de vedere lingvistic). Prin comparaþie, evoluþia *Cvatetului Milan Petrovic* din Serbia mi s'a părut ºtearsă, previzibilă ºi (în limbaj de specialitate) derivativă. Concepþia generală, excesiv marcată de ritmica binară a rock-ului, pune în umbră realul talent muzical al tinerilor componenþi ai formaþiei.

Atent ca întotdeauna la componenta umană a artei, Johnny Bota a pus la cale un moment festiv dedicat venerabilului pianist Marius Popp. Ocazie de a ne reaminti că acest personaj inconturnabil al jazzului din þara noastră va împlini anul viitor 80 de ani. La rândul său, dl. Popp avu gentileþea de a-ºi alcătui programul de aºa natură încât să evidenþieze talentul ex-studentei sale Daniela Nicolae, într'un recital de *standards* interpretate la două piane de concert.

Emisarul noii generaþii a jazzului autohton a fost ghitaristul George Dumitriu, pe care îl prezentasem publicului clujean, cu câteva luni în urmă, în compania selectă a lui Eugen Gondi/baterie, Cătălin Milea/sax ºi Michael Acker/contrabas. Prin al său *DumiTrio*, ghitaristul se lansează în... „trialoguri deschise" cu creativii săi parteneri - basistul italian Mattia Magatelli ºi bateristul sloven Kristijan Krajncan. Atitudinea programatică e una eminamente avangardistă, interesată prioritar în generarea unor câmpuri sonore insolite, datorate interacþiunii dintre cei trei. Un posibil neo-impresionism al erei electronice, pe cât de intens improvizatoric, pe atât de solicitant pentru public.

În schimb, componenta hedonistă a jazzului a fost prezentă din plin în alte două recitaluri. Astfel, Csaba Deseö, unul dintre principalii reprezentanþi ai violei în jazz, a acceptat invitaþia de a cânta împreună cu compatrioþii săi din Ungaria reuniþi în grupul ghitaristului Istvan Gyarfas. A rezultat un *show* revigorant, impregnat de *swing* ºi *feeling* genuine, atribute specifice jazzului chintesenþial. Când i-am adresat, în culise, felicitări pentru aplaudata sa evoluþie, violistul mi-a comunicat neverosimila realitate că a ajuns deja în cel de-al 75-lea an al vieþii. Mi s'a reconfirmat astfel opinia că jazzul este, la urma urmelor, un elixir al tinereþii.

Formaþia-amfitrion *Bega Blues Band*, condusă de Johnny Bota, a avut salutara idee de a-ºi adăuga câþiva valoroºi invitaþi. Astfel a rezultat un ansamblu pe măsura unui repertoriu divers, policrom, ºi a unui spectacol tonifiant: Bota însuºi la bass (ocazional vioară); Tony Kühn – în vervă deosebită pe claviatură, îndeosebi în câteva dionisiace improvizaþii cu timbru de orgă Hammond, sau pe bizarul instrument numit *melodica*; Lucian Nagy - în plină „expansiune", nu doar la saxofoane, ci ºi la clarinet, flaut ºi caval!; vocalista Maria Chioran – în optimă comunicare cu întregul grup; bateristul de maximă încredere Lică Dolga; în fine, etern junele Mircea Bunea la ghitară ºi Ovidiu Andriº la percuþie. Revelaþia recitalului a fost piesa *Dans tracic păgân*, o ambiþioasă compoziþie a lui Johnny Bota, a cărei structură complexă, asimilând inteligent melosul autohton, poate constitui o bază de pornire spre orizonturi inedite în proximele demersuri ale *BBB*.

Infatigabilul pianist Lucian Ban, plecat din capitala provinciei române Transilvania spre a cuceri capitala jazzului mondial, a revenit de la New York în compania violistului de renume Mat Maneri. După debutul lor de succes la casa ECM, cei doi ºi-au lansat un nou album - întitulat *Fantasm* (Nemu Records) – pe care cântă împreună cu violonistul german Albrecht Maurer. Un trio totalmente atipic, însă cu efecte muzicale dintre cele mai eficiente. O sinergie de stări, emoþii ºi delicii estetice, depăºind cu mult aparentele... limitări jazzistice ale formulei pian/vioară/violă. Dincolo de orice prejudecăþi, cei trei improvizatori reuºesc o comunicare muzical-afectivă fluentă, ferm-delicată, de-a dreptul poetică. Să sperăm că Lucian Ban îºi va menþine ºi pe viitor tonusul creativ, aflat într'un proces de perpetuă rafinare. Proiectele sale sunt, în egală măsură, motive de satisfacþie estetică ºi de orgoliu pentru succesul internaþional al unui compatriot, a cărui ascensiune artistică am urmărit-o întodeauna cu interes.

Cum se vede, organizatorii bănăþeni ºtiu să conserve atmosfera plăcută, de serată amicală, a Galelor Blues-Jazz *Kamo*. Dintre admirabilii intelectuali ai Timiºoarei pe care avui privilegiul să-i reîntânesc cu această ocazie - pe lângă cei deja menþionaþi – îi amintesc pe Robert ªerban, Ronald Reisz (actualmente apreciat universitar, pe care îl cunoscusem în anii 1980 în postura de clarinetist de avangardă al grupului fondat de violoncelistul Cristian Marina, ajuns între timp

Lucian Nagy & Johnny Bota

compozitor de frunte în Suedia), Constantin Pârvulescu, Marius Giura, Victor Andrieº, Alexandra Răzvan... Nu pot încheia această succintă evocare a escapadei timiºorene, fără să amintesc o descoperire care - în calitatea mea de înveterat clujean – m'a impresionat: o arteră de mare vizibilitate a capitalei bănăþene se numeºte CLUJ. Ca gest de reciprocitate, s'ar cuveni ca edilii clujeni să dea numele TIMIªOARA uneia dintre străzile frumoasei noastre urbe.

Abia revenit acasă, fui invitat să asist la un „concert de lucru" al studenþilor domnului Stefan Vannai, colegul meu de la *Modulul de Jazz* al Academiei de Muzică *G. Dima*. În Sala Europa a Casei de Cultură din Cluj, big band-ul *Gaio*, dirijat de mult-încercatul său fondator, mentor ºi... resuscitator, a demonstrat că legendele despre Pasărea Phoenix, Sisif sau Meºterul Manole rămân valabile ºi în domeniul învăþământului jazzistic. An de an, dirijorul e obligat de circumstanþe să realcătuiască un ansamblu complex, care să facă faþă dificultăþilor acestei muzici. După cum se ºtie, orchestra funcþionează sub această denumire de la începutul anilor 1980, când era alcătuită majoritar din elevii înscriºi la cercurile specializate ale Casei Pionierilor. După fondarea Modulului sus-amintit, big band-ul are statut de orchestră de jazz a Academiei de Muzică din Cluj. Din fericire, arta pedagogică a lui Vannai a învins toate servituþile, iar la concertul ocazionat de Ziua Jazzului / 30 aprilie 2014, big band-ul *Gaio* a sunat mai bine ca oricând.

Practic, la serata începutului de iarnă 2014, pe scenă au apărut cu prioritate cei mai tineri discipoli într'ale jazzului. Voi menþiona aici doar pe cei care, de la bun început, demonstrează că dispun de incontestabil talent nativ pentru arta muzical-improvizatorică: la claviaturi s-au impus Oniºor Rodilă ºi Marius Munteanu, ca soliºti vocali Iulia Pardău (recentă laureată a Concursului studenþesc de jazz de la Sibiu) ºi Vlad Moraru, la trombon Ioan Macavei, la baterie Tobias Tonea, la flaut Zsuzsa Domahidi, la bas Andrei Ghilea ºi Iancu Pop. Cu un asemenea „nou val" de tineri dotaþi pentru jazz, scena noastră jazzistică poate spera că va avea ce arăta ºi... prin noi înºine, nu doar prin eforturile impresarilor de a invita nume răsunătoare de peste fruntarii.

■

Retrospectiva 2014 (1)

RiCo

Nu se organizează multe festivaluri de muzică *live*, urbane, experimentale, contemporane, ºi tocmai de aceea acestea *ar trebui* să fie cunoscute în întreaga țară (ºi de consumatori, ºi de organizatori). În acest sens, în 2014, mi se pare iarăºi culmea că în acelaºi weekend cu festivalul *Gărâna Jazz Festival* (10-13 iulie, în județul Caraº-Severin) s-a organizat festivalul *In Transilvania* la Sâmbata de Sus, în județul Braºov.

Festivalul anului a fost *Electric Castle 2014*, care a adus pentru a doua oară muzica electronică pe domeniul Castelului Banffy (în județul Cluj), doborând toate recordurile stabilite vreodată în România la evenimente similare. Au fost peste 130 de artiºti invitați în program. Peste 79.000 de participanți din țară ºi străinătate au făcut să vibreze castelul timp de patru zile, 11.000 de oameni au umplut până la refuz spațiul amenajat pentru camping, în timp ce site-ul festivalului a fost accesat de 50.000 de vizitatori unici. Contul de Facebook al festivalului a ajuns la 41.000 de fani, iar pe rețeaua Instagram #electriccastle s-au adunat 4.000 de fotografii. Dacă nopțile au fost acaparate de muzică ºi dans, zilele au fost dedicate competițiilor sportive, socializării în zonele de relaxare sau cumpăratului de produse eco. Electric Castle Festival 2014 a fost posibil mulțumită efortului întregii echipe formată din aproape 800 de oameni; lor li s-au alăturat 200 de voluntari din țară ºi străinătate.

A fost an electoral.

Am văzut ROCK'n'IASI, care s-a întins pe trei weekenduri, pe perioada celor două etape de alegeri, ultima parte a trilogiei rock fiind organizată în ziua dinaintea alegerilor finale, în 15 noiembrie. Intrarea a fost liberă.

La Tecuci am văzut că s-a organizat *Festivalul Muºtarului* în weekendul dintre cele două etape de alegeri (7-9 noiembrie).

La Sibiu s-a anunțat un nou festival, *Mozaic Jazz Festival*, în 7 noiembrie, de asemenea în perioada dintre cele două etape de alegeri. Programul, promovat doar cu o săptămână în avans, s-a desfășurat între 14 ºi 16 noiembrie.

Alt exemplu de ediție pilot a unui festival românesc, promovat doar cu 10 zile înainte este *SHINE* (21 nov. 2014 la Arenele Romane, Bucureºti), unde cap de afiº a fost *Alternosfera*... Textul de promovare sună cât se poate de aiurea: *Shine introduce un concept nou de festival - Show-urile vor fi împărțite în prestații cu live band ºi artiºti de muzică electronică / hip hop, aºa că până la ora 23:00 veți putea vedea toate trupele de live*... Păi, de ani de zile deja, aceasta este desfășurarea normală a programului la festivaluri... trupele *live* cântă primele, până la miezul nopții... De altfel este o chestiune de bun simț, care ține de logistica organizării legată de instalația de sunet ºi spațiul ocupat pe scenă.

Festivalul este organizat sub egida *Come and Shine*, de BestMusic, care deja se pregăteºte pentru un eveniment *open* air pentru a doua ediție, în 6-7 iunie 2015.

Dacă *The ROCK* nu ar fi un *tribute band*, ea ar fi formația anului (din punctul meu de vedere), conform cu activitatea dovedită ºi modul în care s-a prezentat. După ce a cântat alături de primul solist *AC/DC* la Bucureºti, a avut recitaluri confirmate la festivaluri din Bulgaria. Oamenii aceºtia au avut un plan ºi l-au implementat cu mare succes.

Dovada succesului este mimetismul, iar în vară, în perioada în care *The R.O.C.K.* avea concerte pe Litoral, a apărut formația *Wild Angels*... o nouă trupă de preluări dedicată repertoriului de la *AC/DC*, cu o cântare de lansare la Cluj (după care nu am mai auzit nimic de ea).

Formația anului este însă pe departe *Alternosfera*. Formația aceasta m-a impresionat în 2014, fiind cea mai prezentă în poziția frunta ºă a tuturor afiºelor de festivaluri rock din întreaga țară (indiferent că a fost vorba de festival aflat la ediție pilot, eveniment anual cu tradiție sau spectacol de amploare organizat fără bilet). Cum reuºeºte asta o formație cu o muzică lipsită de cârlige, cu piese care nu pot fi reținute uºor, mă depășeºte, dar probabil ține de mesajul transmis în limba română...

2014 a fost un an în care proiectele LIVE de muzică originală au continuat să piardă teren în fața trupelor LIVE de preluări. Au început să se impună *tribute band*-urile.

O nouă apariție, despre care am auzit prea puține, probabil datorită logisticii prea complexe ºi a costurilor prea ridicate pentru a permite realizarea unui traseu de cluburi este *RoQ*, *tribute band*-ul *Queen* de la Bucureºti. Culmea este că în data concertului de lansare a proiectului, un club concurent a promovat un alt *tribute band Queen* la Bucureºti (invitat din Anglia) pentru aceeaºi dată!

Pentru a permite creºterea popularității proiectelor muzicale într-un număr mai mare de cluburi claustrofobice din țară, unii au încercat să se adapteze spațiilor micuțe ºi bugetelor limitate ale patronilor care preferă mai nou programele muzicale salvate pe *stick*-uri ºi promovate de DJ sau artiºti cunoscuți în anumite cercuri (cum ar fi petrecerile *On The Rockz* cu *Andy Ghost* la Cluj). Un exemplu de DJ Set în versiune *live*, care aduce cu formula Þ*apinarilor* (devenit tiparul ideal pentru mai mulți în 2014), ar fi: ARTAN (Adrian Pleºca) cu SUEDEZU' (Răzvan Moldovan) de la *Partizan*, care au deschis seria concertelor acustice din 2014 cu un eveniment la Clubul Țăranului (10 ianuarie 2014, Bucureºti). ■

Toamna teatralã orãdeanã

Claudiu Groza

Cancun

La a doua sa ediþie sub actuala titulaturã, Festivalul Internaþional de Teatru de la Oradea s-a prefãcut într-un maraton cultural, ºi prin durata sa (21 septembrie-2 octombrie 2014 – nu vã miraþi cã scriu doar acum despre el, a fost o toamnã teatralã lungã ºi aglomeratã, ce abia s-a încheiat), ºi prin secþiunile teatrale – competiþia (respectiv Festivalul de Teatru Scurt, ajuns la a 20-a ediþie!), spectacole invitate, *fringe,* ºcoli de teatru –, ºi prin conferinþe, portrete regizorale, lansări de cãrþi ºi reviste, ºi prin, în fine, Concursul de Dramaturgie, iarãºi tradiþional. ªi sigur am uitat ceva.

N-am vãzut foarte multe spectacole la Oradea, fie pentru cã vãzusem deja o parte, fie pentru cã pe altele le aveam programate pentru festivaluri ulterioare (FNT, de pildã, despre care urmeazã sã scriu), fie pentru cã, pur ºi simplu, se suprapuneau. Am pus pe lista mea premiere ºi producþii locale, ca ºi câteva „jucãuºenii" care mi-au stârnit pofta.

Cancun de Jordi Galceran, o premierã naþionalã propusã de Teatrul „Regina Maria", teatrul-gazdã, poartã amprenta lui Theodor Cristian Popescu, cel puþin pentru ochiul specialistului. Regizorul a montat ºi *Metoda* a aceluiaºi autor, însã cele douã texte nu seamãnã. Dar *Cancun* face parte din aceeaºi „familie" de piese în care intrã ºi *Perplex* de Marius von Mayenburg, montat de Popescu la Arad, *Cloaca* de Maria Goos, chiar ºi *Panicã* de Mika Myllyaho, realizate tot de el, ultimul jucat ºi la Oradea. Evident, comparaþia mea e una de „format", sã zicem, nu de substanþã: în toate aceste piese existã personaje care „despicã firul în patru", teoretizeazã situaþii de viaþã pânã când realitatea le scapã de sub control. În feluri diferite, fireºte.

În *Cancun* protagoniºtii sunt douã cupluri ce se cunosc din tinereþe, oameni cãsãtoriþi deja de 20 de ani, care-ºi aniverseazã viaþa conjugalã printr-o vacanþã exoticã la Cancun, pe plaja ce le aparþine acum doar lor. Eh, lumina lunii ºi romantismul mãrii predispun la amintiri ºi confesiuni, aºa cã unul dintre ei se-apucã sã le zicã celorlalþi despre visele lui de juneþe, în care ºi-ar fi dorit sã aibã o relaþie micã-micã ºi cu soþia (actualã) a prietenului sãu. ªi, peste noapte, zâna bunã a vacanþei (ca sã zic aºa) îi îndeplineºte dorinþa, aºa cã a doua zi începe balamucul.

Povestea are doza ei de absurd, de neverosimil, de farsã copioasã, dar ascunde ºi sâmburele unei nostalgii fermecãtoare, mecanismul unui joc despre „ce-ar fi fost dacã..." E un fel de demonstraþie cã ºi adulþii au voie sã se joace ºi sã fie sentimentali, chiar ridicol de sentimentali, la o adicã.

Theodor Cristian Popescu a transpus scenic intriga cu flerul ºi fineþea care-l caracterizeazã, pãstrând toate nuanþele ºi accentuând nu doar nota comicã, ci ºi pe cea nostalgicã, romanticã, ambele bine echilibrate, fãrã sã cadã nici în grotesc, nici în patetic. Spectacolul are momente memorabile – cum ar fi cel al soþului care iese gol din cãsuþã, spre spaima „nevestei" care nu-i e nevastã de fapt, ori cel al conversaþiei oneste, mature, tulburãtor-elegiace, în care un bãrbat ºi o femeie îºi imaginează altfel ultimii 20 de ani ai lor. Între râs ºi empatie te poartã acest spectacol frumos, calm, de gustat pe îndelete, în care scenografia lui Cosmin Ardelean dã exact atmosfera exoticã necesarã, ca ºi eclerajul lui Lucian Moga, iar actorii Ioana Dragoº-Gaido, Corina Cernea, Petre Ghimbãºan ºi ªerban Borda joacã cu o implicare afectivã ºi o detaºare ludicã pe care le simþi concomitent, împletindu-le în caracterul personajelor.

Premiera a avut un anume ralanti în anume momente, dar e ceva conjunctural; pe mãsurã ce spectacolul va fi jucat, ritmul lui se va limpezi. De vãzut îl recomand în special celor care au vârsta „de dupã 20 de ani..." ªtiþi voi de ce.

Panicã, scris de Mika Myllyaho ºi înscenat tot de Theodor Cristian Popescu la Teatrul Nottara din Bucureºti, dezvãluie o parte oarecum ocultatã a psihologiei masculine, acea laturã reflexivã, introspectivã, care se spune cã nu e tipicã bãrbaþilor. Trei tineri bãrbaþi, ajunºi în momente de crizã existenþialã, impasuri din care nu pot ieºi, se întâlnesc recreându acea „gaºcã" adolescentinã care i-a ajutat sã se maturizeze ºi care, sperã ei, le va da ºi acum soluþiile potrivite.

Criza conjugalã, fobiile sociale sau declinul profesional marchează personalitatea fiecãruia dintre eroi, vulnerabilizându-i, dar interacþiunile lor mai poartã încã acea aurã de „înfruntare" juvenilã, de nevoie de dominaþie, de abile „jocuri" intelectuale ºi „filosofice" gratuite în context, un fel de maieuticã ad-hoc din care vor ieºi conºtientizându-ºi traumele. Într-un fel, *Panicã* e o ºedinþã de psihoterapie empiricã.

ªi aici, Th. Cristian Popescu construieºte cu har ºi haz o situaþie dramaticã în care dinamica e datã de volutele conversaþiei, de idiosincraziile eroilor, de ticurile, obsesiile, „aluviunile" adunate în ani ºi ani de viaþã adultã. Tot ce-i separã iese la ivealã pentru ca la final sã rãmânã doar ce-i uneºte.

Gabriel Rãuþã, Alexandru Jitea ºi Vlad Zamfirescu au întruchipat cu savuroasã prezenþã scenicã cei trei bãrbaþi „în crizã", într-un decor imaginat de Cosmin Florea ca un mic apartament de oraº mare, în care spaþiul limitat accentuează iritãrile, dar obligã la convieþuire.

Panicã e un spectacol *inteligent*, aº spune, deºi asta nu e o judecatã de valoare „academicã". Totuºi, prin fineþea cu care ne livrează, în siajul superficiilor sociale pe care ºi noi le împãrtãºim, vrând-nevrând, în viaþa „civilã", teme ce þin de umanitatea profundã, e mai mult decât un „fapt divers".

O altã premierã a Teatrului „Regina Maria" în festivalul orãdean a fost *În inima nopþii – episodul Hamlet,* pe un scenariu al lui Gavriil Pinte, cu inserþii de George Banu ºi Monique Borie. Un spectacol cu o atmosferã foarte aparte, specificã regizorului Gavriile Pinte, care a suscitat anumite dezbateri profesionale în timpul festivalului, plecând de la particularitatea esteticã a concepþiei. Fie cã ea e acceptatã subiectiv sau nu, se dovedeºte validã ºi argumentatã exegetic, nu mã sfiesc sã o spun.

Reprezentaþia a avut loc în faþa teatrului, într-un patrulater delimitat de „lumea exterioarã" doar de niºte foi translucide de plexiglas, prin care farurile maºinilor ºi murmurul străzii treceau îmbinându-se cu sunetele ºi luminile spectacolului. O situaþie asumatã regizoral, pentru cã montarea lui Pinte este ea însãºi un melanj, un „palimpsest" artistic, dacã vreþi, în care istoria – spusã foarte pe scurt, esenþializat – a lui Hamlet ºi meditaþii eseistice despre noapte, artã, destin se adunã într-un ghem de semnificaþii despre soarta omeneascã ºi rolul tãmãduitor al teatrului. Or, în context, spaþiul în care s-a jucat configura – nu folosesc cuvinte mari, credeþi-mã – un templu în care se lecuieºte sufletul omenesc. Mai suntem capabili sã ne însuºim un asemenea cod, poate prea patetic ºi poetic într-o lume cinicã ºi precipitatã? Da, ãsta ar fi punctul de pornire al discuþiei pe care o evocam mai sus.

În inima nopþii – episodul Hamlet este construit cu o bine potenþatã geometrie spaþialã, ritmicã ºi sonorã. Firul principal al acþiunii e dat de povestea lui Hamlet, comprimatã în punctele sale de inflexiune politicã (adicã de putere, de dominaþie socialã ºi a celuilalt) ºi artistic-catharticã (tema teatrului ca demascare a rãului, a minciunii ºi crimei). În interstiþiile acestei intrigi apar fragmente eseistice, care nu distonează, în ciuda limbajului lor neologic-stilizat, cu replicile scenariului original. Spaþiul de joc e un patrulater (scenografia Roxana Ionescu), un podium din lemn ce poartã atributele puterii: acolo

interacþionează Hamlet, Gertrude, Claudius, Polonius etc., pe când actorii ºi oºtenii se află prevalent în jurul acestuia, ca niºte „rezoneuri” pro sau contra întâmplărilor de sus. Acelaºi spaþiu se va preface însă într-o „cutie cu miracole” din care vor apărea actorii de la curte. Un ansamblu de sunete de percuþie, ritmice, este leitmotivul „muzical” ce catalizează tensiunea dramatică, proiectând-o către climax (muzica este compusă de Vasile ªirli).

Actorii aleºi de Gavriil Pinte au jucat unii în cheie hieratic-ceremonială, cumva, riguros ºi convenþional – e registrul ales de regizor –, alþii – „actorii”, adică – cu o volubilă dinamică de scenă, ca niºte contrapuncte vitale la găunoºenia celor puternici. I-am remarcat, tocmai datorită acestei versatilităþi, dar ºi a faptului că au dat naturaleþe pasajelor eseistice, pe Mirela Lupu ºi Sebastian Lupu, care alături de Ion Abrudan au fost Actorii din spectacol. Richard Balint, Angela Tanko, Ion Ruscuþ, Pavel Sîrghi, Eugen Neag s-au remarcat în partiturile principale (Claudius, Gertrude, Polonius, Rosenkrantz ºi Guildenstern); cu acurateþe au evoluat Emil Sauciuc, George Dometi, Alin Stanciu, Ciprian Ciuciu ºi Sorin Ionescu în roluri mai mici. Parcă timoraþi de context au fost Radu Tudor (Hamlet) ºi Anda Tămãºanu (Ofelia) – primul însă cu resurse excelente de personalitate artisticã. Spectacolul e însă unul de echipă în cea mai mare măsură, iar echipa ca atare a răspuns cu totul apropriat concepþiei regizorale.

În inima nopþii – episodul Hamlet este un joc de simboluri, un spectacol poate prea de *orfevrerie* semantică faþă de cât mai suntem dispuºi să admirăm. E o montare extrem-subiectivă, ca toate spectacolele lui Gavriil Pinte, or la un poem e greu să aderi necondiþionat. Eu am făcut-o.

Pentru piesa *Elevator* a lui Gabriel Pintilei am o slăbiciune de când am văzut scurt-metrajul făcut după ea. Povestea simplă ºi dureroasă a doi adolescenþi captivi într-un lift de marfă dintr-o fabrică părăsită e pretextul de a sonda trecerea de la inocente jocuri de seducþie la maturizarea brutală în faþa unei situaþii-limită. Un text emoþionant de tineresc, înþelept de dureros.

Un text care a fost pus minunat în valoare de regizorul Dorin Boca ºi actorii Florentina Năstase ºi Vlad Bălan în spectacolul montat la Teatrul Mignon din Bucureºti.

Din cauza scenariului, orice producþie cu acest text trebuie să se bazeze pe virtuozitatea actoricească, pe capacitatea de nuanþare fizică, fizionomică, gestuală, intimă, în cele din urmă, a interpretului. Or, aici, într-un spaþiu exact cât o cabină de lift (scenografia Raluca Boca ºi Alexandru Potecă), cu o recuzită extrem de redusă, care limita ºi mai mult exteriorizarea jocului, cei doi tineri actori au reuºit să-ºi contureze pregnant, delicat, dureros-fermecător, eroii, de la feminitatea ei docilă ºi încrezătoare la indolenþa lui de „bărbătuº” ce vrea să epateze, apoi la „adaptarea” brutală de cuplu în promiscuitate fiziologică, în fine, la stăpînirea de sine a ei ºi panica infantilă a lui ºi la disperarea expiativă a amândurora.

Sună cumva abstract-rece cele scrise mai sus, dar vă asigur că într-atât e de convingător jocul ºi într-atât de crudă povestea încât *Elevator* e un spectacol la care-þi vine uneori să-þi muºti pumnii de neputinţă. Iar asta e chiar o judecată de valoare.

Să schimbăm însă tonul.

O trupă belgiană cu nume bizar – anume inventat, desigur – a jucat la Oradea *System Failure*, o distopie trăsnită rău despre cum o fi în viitor, când toþi vom fi ca niºte microcipuri ale tehnologiei (cu T), generând teatrul prin complicate programe computerizate ºi sinterizate. Super profi cool! Doar că sistemul o ia razna la un moment dat, ºi totul se învăluie în fum, coordonarea comenzilor e nulă, aºa că fiecare se miºcă în legea lui ºi în general lucrurile nu mai merg defel.

Îmbrăcaþi ca niºte astronauþi „de casă”, cu combinezoane negre, într-un decor redus la fundaluri de culori diverse ºi cu o recuzită „tehno”, actorii belgieni Louise Baduel, Leslie Mannes, Lieven Dousselaere, Sebastien Fayard, Sebastien Jacobs ºi Vincent Lemaitre ne-au făcut să ne amuzăm ca niºte copii de năstruºniciile de pe scenă, folosind gadgeturi din cele mai ostentativ-străvechi, gen mixere de concert julite, þevi ºi ventilatoare, într-o parodie fără limite a „uimirii” noastre în faþa „cuceririlor tehnicii”.

Două spectacole ale secþiunii Fringe m-au amuzat deopotrivă prin inventivitatea înscenării.

Opţiunea Companiei ArtEmotion pentru *Tanţa ºi Costel* de Ion Băieºu nu m-a mirat. Sebastian Lupu, acum în calitate de regizor, e un mare amator de texte româneºti, pe care le repune în valoare, spre deliciul publicului care nu refuză nici piesele autohtone *vintage*. În spectacolul prezentat la festival în restaurantul Astoria – spaţiu bine ales –, Mirela Niţă-Lupu ºi Petre Ghimbăºan dau viaţă celor doi „îndrăgostiţi”, parcurgându-le viaţa de la prima întâlnire până la pripita nuntă, târâºul vieţii conjugale, micile accidente ºi „pofta de cultură”, recte de teatru. Un ºir de dialoguri savuroase, conturat de Sebastian Lupu într-un registru care m-a surprins la început, cumva prea „clasic”. A durat o vreme până să înţeleg miza: cei doi eroi sunt niºte „falsuri” ale propriilor vieţi, de aceea ipostaza lor e mereu teatrală, exterioară, sentenţioasă, e doar o *coajă* a vieţii. Ce sună firesc în gura oricui la ei sună imperativ, ultimativ, decisiv. Or, Mirela ºi Petre au găsit firesc ºi amuzant tonul potrivit pentru a ne face o seară „ca la teatru”. Să râdem, adică, cum îºi dorea ºi Tanţa.

Un alt spectacol ieºit din ţâţâni – chiar la propriu – a fost *O noapte furtunoasă* de la Auăleu Teatru din Timiºoara. Jucată într-una din încăperile unui bar orădean – o cameră de casă veche, de fapt –, comedia caragialiană a căpătat o savoare indescriptibilă, ce mi-a amintit de *Conu' Leonida* de la Vâlcea, în care mirosea a tăciuni ºi murături. Aici mirosea a lumânări, căci alt ecleraj n-a existat, spectatorii erau aºezaţi la masă ºi prin cotloanele încăperii, ca la un ospăţ, iar actorii zburdau pur ºi simplu printre meseni, peste masă, prin geam (cu sticlă cu tot), se fugăreau, urlau de prin curte, pe scurt, era un talmeº-balmeº de nedescris, care te făcea să sughiţi de râs. Apoi: Spiridon era cât uºa, de-i era frică lui Dumitrache să mi ţi-l urecheze, damele făceau vocalize ºi ţineau prelungi monoloage isterice, lectura gazetei era apoteotică, iar o scenă de sex pe masă a pus capac la toate.

ªi câte am uitat... Mi-aº dori să revăd acest spectacol deºucheat, în care (se) joacă Marian Pîrvulescu, Ioan Codrea, Victor Dragoº, Norbert Lovasz, Armand Iftode, Christine Cizmaº ºi Andrea Wolfer.

Festivalul de la Oradea a crescut mare. Atât de mare că e greu să-l ocoleºti la câte spectacole are în program. La mulţi ani, că sunt 20 de ani de Teatru Scurt la Oradea!

■

Elevator

Girls just wanna have fun...

Claudiu Groza

Festivalul de teatru ºi Arte Performative „Teatru pe Drumul Sării” organizat de Teatrul „Aureliu Manea” din Turda ºi-a configurat ºi mai pregnant profilul la a 3-a ediþie (16-19 octombrie 2014). Spectatorii au putut vedea producþii invitate de top, precum musicalul *Scripcarul pe acoperiº*, al Teatrului „Regina Maria” din Oradea, *Bădăranii*, de la Teatrul bucureºtean Metropolis ori *Recviem pentru o casă*, montat la Compania „Tompa Miklos” a Naþionalului din Târgu Mureº; s-a jucat ºi un spectacol pentru copii, *Magia copilăriei* de la Teatrul Excelsior din Bucureºti. Palierul dedicat profesioniºtilor teatrului a fost acoperit de un atelier de teatru-dans susþinut de actriþa Enikö Györgyjakab de la Teatrul Maghiar din Cluj, ca ºi de o necesară ºi binevenită *Întâlnire a teatrelor municipale din România,* despre care dau detalii mai jos.

Festivalul s-a deschis însă – ca ºi la ediþiile precedente – cu o premieră a Teatrului „Aureliu Manea”: *FUN* de James Bosley, în regia lui Mihai Măniuþiu. Un musical ce dezvăluie, dincolo de acordurile ritmate ale muzicii ºi de acuta interpretare, un orizont emoþionant, traumatic, la care nu poþi să nu rezonezi, ca privitor.

Subiectul din *FUN* e simplu de rezumat, dar nu acoperă nici pe departe duritatea nucleului acestui text. (Inspirat a þinut Măniuþiu ca titlul să nu fie tradus, pentru că „Distracþie” în română nu acoperă deloc sensul cinic pe care „fun” îl poate avea în engleză.) Bosley ºi-a scris piesa inspirat de o crimă petrecută în 1983 în California, când două fete de 14 ºi 15 ani au ucis o femeie. Textul nu se vrea documentar, ci e mai degrabă un pretext de sondare a psihologiei adolescentine în derivă ºi înregistrează, secvenþial, atât mărturiile din închisoare ale fetelor, cât ºi ziua crimei. Însă firul principal al întregii intrigi este relaþia dintre cele două adolscente, care schimbă, prin chestionarea implicită pe care o face, perspectiva privitorului asupra întâmplării evocate.

În spectacolul său, Mihai Măniuþiu a mizat pe un registru extrem de dinamic, de crud, de exact, chirurgical aproape, ferit de orice „pedagogie” a abordării. Cu o privire reportericească, rece, dar care are tocmai efectul contrar, el a pus în valoare date, fapte, afirmaþii, atitudini sfidătoare, „poze”, blazare, dispreþ, dezabuzare, dar de fapt suferinþă, suferinþă, suferinþă...

Pentru că cele două fete s-au găsit una pe alta ca venind, amândouă, dintr-o junglă ceþoasă ºi ameninþătoare a marelui oraº în care nu există afecþiune, în care dacă nu eºti dur, „rău”, dacă nu-þi aperi micul drept la demnitate, dispari. Ambele la fel de „sălbatice”, la fel de neºtiutoare într-ale „sistemului de valori” sociale, ca niºte mici animale care exersează instinctul supravieþuirii, ºi-au oferit reciproc afecþiune; astfel ºi-au găsit echilibrul interior, stăpânirea de sine ºi poziþia „victorioasă”. Dar această nouă ipostază trebuia „confirmată”. Printr-o crimă, de ce nu? Care-i diferenþa dintre a sparge un geam ºi a înjunghia pe cineva? Totul e „for fun”. *Girls just wanna have fun...*

E în cel mai înalt grad tulburătoare tristeþea pe care þi-o creează acest spectacol, în care te trezeºti empatizând cu niºte mici ucigaºe, pe care nu le poþi condamna, pentru că tu însuþi te simþi vinovat. Măniuþiu a reuºit să transmită perfect acest sentiment, cu subtilitate, în răspăr cumva, sprijinit de o echipă minunată.

Cele două actriþe din rolurile principale, Romina Merei ºi Anca Hanu, au întruchipat pregnant eroinele, cu întreaga „biografie” de abuzuri, traume ºi teribilisme subsecvente ce le duce de la deriva interioară la confuzia socială. Dure, flegmatice, dispreþuitoare, ele nu-ºi leapădă niciodată masca de „învingătoare”, deºi vulnerabilitatea pe care o ascund e limpede, prezentă. Flavia Giurgiu, Renata Fabian ºi Maria Salcă au completat, ca niºte multiplicări de personalitate, această „comunitate” crepusculară, într-o coregrafie de grup (concepută excelent de Enikö Györgyjakab) admirabilă prin incisivitate, prin violenþa conþinută a miºcărilor ritmice, potenþate de complicatul decor metalic imaginat de Adrian Damian, ce figurează nu doar închisoarea, ci ºi un virtual „spaþiu urban” de manifestare: el poate fi o clădire părăsită, o staþie de metrou, un cotlon întunecos al marii jungle a oraºului. Light-designul lui Lucian Moga a împlinit cu efect tonurile tăioase ale acþiunii scenice. În rolurile adulþilor care încearcă să decripteze cauza gestului criminal adolescentin, Marian Râlea ºi Narcisa Pintea ºi-au asumat ºi o culpă „arhetipal” părintească, dar ºi rigoarea de educatori, cum ar fi manevrat două maniere de a „domestici” micile creaturi umane.

Un rol notabil în configurarea semantică a intrigii a avut muzica lui ªerban Ursachi (originală ºi remixuri), cu melodii dinamice, ritmate, agresive uneori, vesele sau chiar parodice alteori, cu texte de o cruzime parcă exorcizantă („Aveam doar zece ani”, care demască trauma fetelor, e un interludiu frisonant, o mărturisire „în aparté” cumva, care te marchează, ca spectator).

Spectacolul e gândit într-o notă teatralizantă, cu convenþia *marcată* – de aceea ºi înºelătoare pentru privitorul „cuminte” –, în care ºarja, ironia, grotescul, par să anihileze emoþia. Un persiflaj cinic-ludic al „sentimentelor”, exact după *patternul* eroinelor, care face ca tocmai sentimentele, emoþiile, profunzimile conºtiinþei noastre să fie zguduite, înviate, făcându-ne părtaºi la întâmplările care ni se pun în faþă.

FUN este un spectacol care induce un anumit tip de *catharsis* extrem-contemporan, o formă de teatru social, dacă vreþi, ce transcede conjuncturalul, făcându-ne să ne punem întrebări existenþiale. Fără „morală”, fără didacticism, exact în aura aceea brutal de zgomotoasă ºi neatentă care ne caracterizează viaþa de zi cu zi.

■

Managerii teatrelor municipale s-au întâlnit la Turda

În cadrul Festivalului „Teatru pe Drumul Sării” din 2014, la Turda a avut loc ºi o primă „Întâlnire a teatrelor municipale din România”.

La invitaþia lansată de managerul teatrului turdean, Narcisa Pintea, ºi de mine au răspuns Doina Migleczi, managerul Teatrului „Ariel” Rm. Vâlcea, Gina Chivulescu, managerul Teatrului „G. Ciprian” Buzău, Adriana Vaida-Boca, director executiv la Teatrul de Nord Satu Mare, Lucian Vărºăndan, managerul Teatrului German de Stat din Timiºoara, Daniel Vulcu, managerul Teatrului „Regina Maria” Oradea, Claudiu Pintican, managerul Teatrului Municipal Baia Mare. Alþi numeroºi manageri de teatre municipale s-au arătat însă interesaþi de concluziile acestei prime dezbateri profesionale, ca punct de plecare pentru o strategie comună.

Printre subiectele discutate o pondere semnificativă a avut aspectul economic. Bugetele teatrelor municipale, subordonate Consiliilor Locale ºi primăriilor, sunt nu doar insuficiente, ci ºi cu execuþie mai mică decât cea aprobată scriptic. Asta provoacă automat subdimensionarea schemelor de personal, astfel că multe teatre apelează la colaboratori chiar ºi pentru lucrări uzuale.

Presiunile politico-administrative au fost de asemenea aduse în discuþie, ca ºi rigiditatea auditorilor, care au imputat unor teatre recuzita consumabilă din spectacole, de exemplu. O bună cunoaºtere a legii în vigoare apără teatrele de multe abuzuri administrative, dar adesea managerii sunt inhibaþi de eventuale ºicane ulterioare unei acþiuni în contencios administrativ, de pildă.

Discriminarea salarială a angajaþilor din teatrele municipale faþă de cei din teatrele naþionale a fost ridicată de asemenea, în condiþiile în care tipul de activitate este similar.

În ciuda dificultăþilor financiare ºi de resurse umane, toate teatrele municipale româneºti încearcă să aibă un repertoriu divers ºi dinamic, care să þină cont de public ºi de standardele artistice, în acelaºi timp, a fost unul din punctele de consens ale discuþiei.

Dezbaterea de la Turda a fost prilejul unui util schimb de experienþă, ca ºi al conturării unui tablou general al situaþiei teatrelor municipale româneºti, cu peisaje diverse, dar relativ unitare.

Participanþii au conchis că o parte a strategiei de viitor ar fi menþinerea organigramelor cel puþin la nivelul actual, tăierea lor putând bloca activitatea unor teatre, precum ºi nevoia elaborării unei noi Legi a Teatrelor, care să consacre ºi administrativ specificul aparte al activităþii acestor instituþii. S-a exprimat de asemenea dorinþa continuării acestei serii de întâlniri ºi în alte oraºe, cu un număr sporit de manageri participanþi. **(Cl.G.)**

Acasã, în cinema - *Gone Girl*

Lucian Maier

Ben Affleck

Cu *Gone Girl*, cel mai recent film pe care-l semnează, David Fincher edifică o poveste în care, pe ocolite, poartã spectatorul spre rãdãcinile cinematografului american industrial, rãdãcini prin care acest resort al reprezentãrii se cuibãreºte în mintea umanã ºi lucreazã pentru binele societãþii. Ocolul e realizat prin temele predilecte ale Hollywood-ului – cãsãtorie, familie, carierã, dreptate socialã –, cu o dezbatere cît se poate de relaxatã a marilor figuri morale diseminate de Hollywood ca parte din energia *visului american* – onestitate, sprijin reciproc, cinstire a celor mai în vîrstã, iubire.

În prima parte a filmului, Fincher þese istoria de pe ecran (o adaptare cinematograficã a romanului omonim semnat de Gillian Flynn) în aºa fel încît spectatorul sã aibã prilejul de a se juca de-a detectivul ºi de-a psihologul. Într-o formã ºi în formule specifice zonei *thriller* ºi *policier* în care, pe o linie ce pleacã de la Hitchcock, excelează ºi David Fincher (*The Game*, *Se7en* ºi, mai ales, *Zodiac*). Fincher are nevoie de acest joc cu indicii ºi urmãriri, în care poliþia îl ia drept prim suspect în dispariþia soþiei sale, Amy Dunne (Rosamund Pike), pe soþul acesteia, Nick Dunne (Ben Affleck). Urmãrim aici o serie de secvenþe croºetate în aºa fel încît – odatã ce privim dinspre finalul filmului – sã fie evidente dificultãþile care apar în asumarea unei poziþii optimiste în relaþie cu derularea corectã a unei anchete, cu lupta pentru adevãr. Pare, mai degrabã, cã sîntem captivii propriilor detalii ºi conjuncturi, care constituie viziunea noastrã ºi care sînt dificil de integrat într-o poveste generalã, a existenþei, una care sã fie clar asumatã de toþi actorii acesteia (fraþi, iubiþi, soþi, pãrinþi, poliþiºti, membrii ai comunitãþii, telespectatori, spectatori). Asupra acestui context al existenþei, cu mulþi actori interconectaþi, ridicã un prim semn de întrebare Fincher: cum pot funcþiona relaþiile în cazul în

Rosamund Pik

care mintea dictează tot, iar experienþele minþii sînt diferite într-un context social unic? Nu prea funcþionează, e răspunsul propus de Fincher; ºi nu e decît chin. Luptã ºi chin.

Partea a doua a filmului deconstruieºte *vizualul* care întreþine imaginile optimiste ale existenþei. Iar premisa acestei deconstrucþii e jocul prin care spectatorul a fost purtat. Joc în care acesta din urmã a avut probe, poate a condamnat personaje, oricum, a condus o anchetã ºi s-a angajat pentru adevãr. În partea a doua, tot angajamentul sãu e dat peste cap. Clipã în care satira pusã la cale de Fincher începe sã capete culoare ºi sens. Chiar dacã mai departe personajele se simplificã, chiar dacã sînt schematizate, chiar dacã televiziunea e redusã la un cliºeu (orice aberaþii, audienþã sã fie), chiar dacã omorul e ridicol de exagerat, povestea funcþionează, fiindcã aici ea discutã prejudecãþile existente în naraþiunile noastre vitale ºi amendează instanþele minþii, care se lasã seduse în acest joc economico-social de-a binele, dreptatea, adevãrul. În acelaºi timp în care amendează mintea, Fincher amendează ºi cinematograful (ºi propriul cinema), el însuºi parte din mecanismul seducþiei.

Călătoria pe care mintea o face în *vizual* e călătoria de care aceasta are nevoie pentru a înţelege propria funcţionare. Mintea îºi contemplă imaginile în sculpturi, în desene, în picturi. Îºi observă capacitatea de a observa în fotografie; îºi creºte capacitatea de a cuprinde detaliile realului prin fotografie. ªi reuºeºte să perfecţioneze tehnica încît poate să se observe ca flux, în cinema. Mintea ajunge acasă în cinema. Orice critică a cinematografului este imediat ºi o critică a minţii, aºa cum orice poveste propusă de minte este ºi cinematografică. E un discurs pe care îl avem, cu accent pus pe tehnica înregistrării (cinematografice), de la Dziga Vertov; ca imposibilitate de a scăpa din mintea noastră, de la Ingmar Bergman; ca spectacol ºi luciditate (in)conºtiente, de la David Lynch. Fincher le pune pe ritmurile sale preferate (thriller, policier) ºi le prezintă într-o ecuaţie hollywoodiană. *Gone Girl* e inteligent, e ritmat, trece pe nesimţite, oferă minţii cele necesare – spectacol ºi cîteva întrebări!

■

Rosamund Pike si Ben Affleck

Hey, teacher, leave the kids alone!

Marian Sorin Rădulescu

Deopotrivă acasă ºi la ºcoală, elevii au acum parte de „morală”, de mustrare ºi dojenire în doze mult peste limitele răbdării lor limitate – de unde ºi reacþia unora de respingere *en gros* a părinþilor ºi profesorilor. Tupeul pe care adesea îl afiºează la clasă presupuºii învăþăcei stârneºte un reflex – condiþionat, pavlovian – de tip *Tourette* în rândul celor de la catedră: enervare, dispreþ, silă. (Atunci când educatorii nu s-au retras, îngroziþi, *sub* catedră – de bună voie ori constrânºi de minþile periculoase – *dangerous minds* – ale câte unui „elev-problemă”.) Elevii însă – chiar dacă nu-ºi dau seama, chiar dacă nu recunosc – au o nevoie acută de milă. De *com*-pătimire.

Haosul generalizat din sistemul de învăþământ poate duce foarte uºor la indiferenþă (faþă de profesie, faþă de elevi, faþă de ºcoală), atunci când n-a dus deja la depresie. Elevii – întotdeauna am simþit asta – sunt cel mai puþin vinovaþi de individualismul utopic în care trăiesc. Rămaºi, nu puþini, fără o parte din familie (dar câþi au avut parte măcar de „cei ºapte ani de-acasă”?), ei cresc „de capul lor” ºi – conºtient sau nu – se autodistrug. Aici intervin, e drept, o groază de factori (înºiruirea e aleatorie): *mass media* (cu programe *extreme* ori sentimental-pietiste, cu ºtiri tabloidizate, cu „visul american” promovat la scară planetară) de care, pentru că nu i-a învăþat nimeni, nu ºtiu să se ferească; anturajul pe care adesea nu se pricep să-l selecteze (după care criterii?), substanþele mai mult sau mai puþin halucinogene pe care ºi le procură mai lesne ca oricând; un întreg sistem educaþional „centrat pe elev” în care elevul e ultimul de care educatorilor chiar le pasă.

Este meseria de dascăl pe cale de dispariþie? Mai presupune ea o chemare specială, o vocaþie (în care-þi găseºti împlinirea atunci când simþi că faci ceva care contează), sau este un *job* obiºnuit, ceva mai prost plătit ca altele? A ajuns ºcoala „centrată pe elev” în impas, doar o formă fără fond, un „cumplit meºteºug de tâmpenie” pe care elevul – cunoscându-ºi foarte bine drepturile civile, mai puþin îndatoririle – se revoltă, atunci când strigă „Hey, teachers, leave the kids alone!”? Mai are cineva nevoie de dascăli, de îndrumători, într-o lume în care toate drumurile par – sună democratic, nu? – la fel de valide? Filmul lui Tony Kaye, *Detachment* (*Indiferenþă*), fără să fie moralizator sau tezist, pune – oarecum retoric – toate aceste întrebări.

Aºa cum *Requiem for a Dream* (r. Darren Aronofsky) nu este atât un film despre droguri ºi drogaþi, cât un poem cinematografic (hardcore, e drept) despre dependenþă, tot astfel *Detachment* este un poem al indiferenþei, la fel de incomod. Al nepăsării elevilor faþă de profesori sau directori. Al nepăsării inspectorilor ºcolari faþă de profesori. Al nepăsării părinþilor ºi elevilor faþă de ºcoală. Al nepăsării multor profesori faþă de elevi. În fine, al nepăsării părinþilor faþă de copii. Un film ca o călătorie în infern – un infern construit, evident, de om. O experienþă comparabilă – prin mijloacele cinematografice sofisticate, prin forþa expresiei – cu opusuri tulburătoare precum *Natural Born Killers* (r. Oliver Stone), *Happiness* (r. Todd Solondz), *Dancer in the Dark* (r. Lars von Trier), *Elephant* (r. Gus van Sant).

Detachment este, între altele, ºi un film despre nevoia omului de mărturisire, de comunicare, de iertare. De restaurare a fiinþei sale. Profesorul suplinitor (Adrien Brody), primit cu ostilitate de unii dintre elevi, le dă un test de evaluare în care le cere să scrie un scurt eseu având ca temă ceea ce îºi închipuie că ar spune despre ei părinþii sau prietenii la slujba de

înmormântare, dacă ar muri acum. Meredith – o adolescentă sensibilă, talentată la desen, dar complexată – scrie, sub protecþia anonimatului, despre felul în care îºi imaginează că vor primi părinþii ei (lipsiþi de responsabilitate, materialiºti) vestea că s-a sinucis. Peste o lună de zile, la ultima sa zi de lucru în acea ºcoală, dascălul suplinitor le citeºte elevilor o poezie. Ei par să-l asculte cum le vorbeºte despre jocul secund al poemului – fiinþa nevăzută a unei clădiri părăginite, ca sufletul lor ofilit înainte de vreme. Ultimele versuri sunt citite de profesor într-o sală de clasă pustie, ca un peisaj după bătălie: scaune, cărþi ºi caiete răsfirate peste tot, pagini rupte din manuale ºi priveliºte de *waste land* în care n-a mai rămas decât un dascăl-apostol ca să stingă lumina.

■

colaþionări

„Bine ai venit în păcat!”

Alexandru Jurcan

Regizoarea Liliana Cavani are 81 de ani. În 1974 a realizat filmul *Portarul de noapte* după un scenariu propriu, la care a contribuit ºi Italo Moscati. Joacă în film Dirk Bogarde ºi Charlotte Rampling. Iată că Nona Ciobanu, regizoare cu notorietate în Bucureºti ºi chiar în lume, s-a gândit să facă un scenariu după filmul Lilianei Cavani, apoi a realizat un spectacol la Teatrul Maghiar din Cluj cu titlul *Cel care închide noaptea*, în care joacă Viola Gabor ºi Eniko Gyorgyjakab.

La 13 ani după terminarea războiului se reîntâlnesc absolut întâmplător la Viena un fost ofiþer nazist ºi o fostă deþinută în lagăr, între care a avut loc o relaþie începută prin abuz sexual. Max ºi Hanna sunt victime ale istoriei. Prinºi în cuºca oribilă a destinului, cei doi duc mai departe nuanþele dintre victimă ºi călău, într-un simfonic sindrom Stockholm. „Bine ai venit în păcat!” – îi urează el, acum recepþioner la un hotel din Viena. Nu se mai poate trăi decât în perimetrul păcatului. Trebuie măcinat, reluat, contorsionat întreg trecutul, poate se va găsi vreo posibilă lumină.

Filmul apelează la o muzică gravă, pentru acele flash-backuri coºmareºti. El îºi aminteºte cum o viola pe Hanna în dormitor sub privirile celorlalþi. Acum, după atâþia ani, cei vinovaþi luptă pentru distrugerea mărturiilor. Deodată, Max are revelaþia vinovăþiei, afirmând că are „o senzaþie de ruºine la lumină”. Poate fi suficientă arderea unor hârtii? – se întreabă el. Preferă să trăiască precum un ºobolan de noapte. Apoi sticla spartă, nuanþe sado-maso, sângele, rochia, gesturi imprecise, paºi, coridoare, fantome ale trecutului... Cine poate scăpa cu adevărat de hăituiala conºtiinþei?

Desigur, filmul e mai complex. Scenariul teatral schematizează, decupează selectiv. Nona Ciobanu apelează la proiecþii video, construind un balet al miºcărilor, dar ºi umbre neliniºtitoare, premonitorii. Regizoarea semnează costumele, ilustraþia muzicală ºi decorul (secondată de Peter

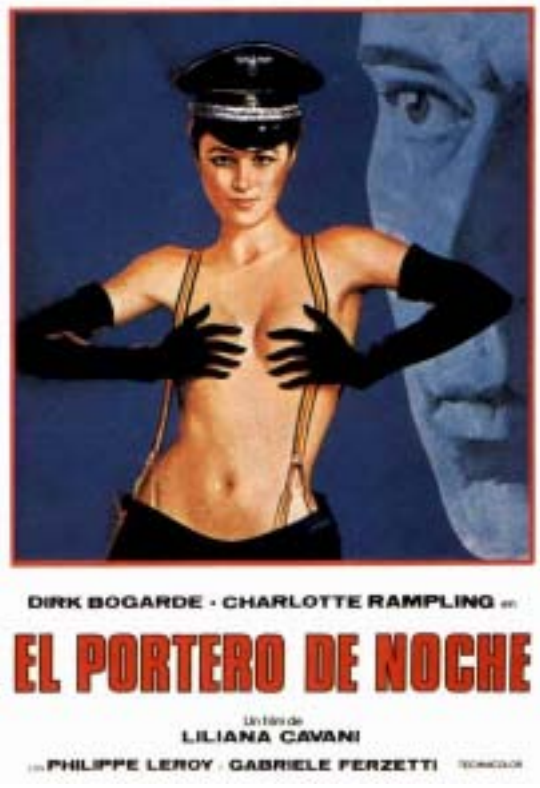

Kosir). Cei doi actori joacă tensionat, credibil, într-un univers minat, submisiv, coerent.

■

Black Pantone 253 U

Bad boy

Ioan Meghea

Gary Oldman

Fiu al unui sudor ºi al unei casnice, omul acesta are abilitatea de a se transforma psihic în tot soiul de personaje negative, de o moralitate îndoielnică...

Pe la jumătatea anilor '80, a fost descris precum „cel mai bun actor britanic de film al generaþiei sale". Frumos, nu?

A debutat în cinematografie cu *Sid and Nancy*, în 1986, unde l-a interpretat pe Sid Vicious, legendarul component al trupei de punk *Sex Pistol*, un film al cărui trailer l-am văzut recent. Dumnezeule, ce putea să facă omul acesta!... Sunt sigur că Sid nu putea să arate ºi să se comporte decât aºa! Violent, dependent de amfetamine, pornit spre autodistrugere, adeptul ideii „trăieºte repede, mori tânăr". Ceea ce a ºi făcut, la 22 de ani... Pentru acest rol, Gary a primit premiul Evening Standard Film pentru debut.

Născut la 21 martie 1958 în Londra, Leonard Gary Oldman avea să primească o bursă de studiu la Britain's Rose Bruford Drama College ºi astfel, în 1979, va fi licenþiat în arta teatrală. Avea să lucreze cu Greenwich Young People's Theatre, iar pe parcursul anilor '80 va apare în nenumărate piese de teatru. ªi în cinematografie, Gary Oldman a fost privit ca un actor foarte divers ºi a primit roluri în filme de Hollywood cu buget foarte mare, dar a apărut ºi în proiecte independente sau show-uri de televiziune. A produs ºi regizat multe filme...

A primit premii Emmy ºi nominalizări la Premiile BAFTA ºi a fost descris drept cel mai bun actor care nu a fost niciodată nominalizat la Oscar. Ciudat lucru pentru un actor care mereu a uimit prin faptul că s-a adâncit atât de mult în tipologia personajelor interpretate... Eu l-am descoperit într-o zi, cu totul întâmplător. Îmi aduc aminte că am intrat într-o sală de cinema să văd o replică franþuzească dată de către Luc Besson producþiilor americane despre uciga ºii în serie. Filmul se numea *Leon* ºi actorii Jean Reno ºi Natalie Portman la 12 ani. Ei bine, tot acolo era un personaj dezechilibrat, isteric ºi mânjit de toate relele din lume, inspectorul de poliþie Stanfield... M-a impresionat teribil de mult acest om. Un joc deosebit, o stare iritabilă transmisă celor din sală, un nume: Gary Oldman! Au urmat apoi o mulþime de filme care au făcut din mine un fan „pour toujour" al acestui actor. Nu o dată mi-am zis că „dacă aº dori un bun prieten, acesta trebuie să fie Gary Oldman". Filme ca *Prick up Your Ears*, *JFK*, *Dracula*, *True Romance*, *Al cincilea element* sau seria *Harry Potter* m-au încântat definitiv. Au fost roluri deosebite, ca Beethoven, Lee Harvey Oswald, Dracula, Sid Vicious ºi multe altele. Nu o să uit mult timp privirea ºi tăcerea acestuia din minunatul film *Tinker Tailor Soldier Spy*. Să primeºti o nominalizare la Academy Awards doar pentru aceste tăceri...

ªi acuma, despre omul Gary Oldman. Am citit recent un interviu luat actorului de către un reporter inteligent de la *Playboy* SUA care a stat la taclale cu unul din cei mai buni actori de la Hollywood. Despre actorie, corectitudine politică, despre impostură ºi ipocrizie. Dumnezeule, ce tematică mai bună vrei!

La fel ca toþi ceilalþi mari actori, omul este mai puþin cunoscut decât rolurile pe care le-a interpretat. Asta e!

Se pare că Gary Oldman este actorul cu cele mai mari încasări din istoria cinematografiei, cu filme valorând vreo 10 miliarde de dolari la box-office-ul din toată lumea. Asta nu o ºtiaþi, nu?

„Orice actor în activitate ºi-ar dori o carieră ca a ta", remarcă reporterul. Gary îl priveºte lung ºi ºopteºte: „În afară de mine". Reporterul, uimit, continuă: „Stai! Tu nu eºti fericit cu cariera ta?" ªi omul nostru, explică inteligent: „Nu este atât de mult pentru un perfecþionist ca mine". Nu este mult... Ce vrei mai frumos spus...

Actorul e destul de critic cu el ºi asta îl face ºi mai interesant. „Nu-mi place de mine în filme. Sincer, nu am vrut să apar de la bun început. Nu cred că l-am jucat pe Sid Vicious aºa de bine. Nu-mi place felul în care arăt în *Prick up Your Ears*. Nu am fost persoana potrivită să-l joc pe Beethoven". Dumnezeule, cum poþi să spui asta despre tine! Să fim serioºi, domnule! Da, e adevărat, cu ani în urmă, Gary a avut multe „nopþi sălbatice". Mult alcool, multe femei – vreo patru căsătorii – ºi încă multe vicii, dar toate astea au trecut. „Probabil că am avut mai puþine decât alþii, dar mai multe decât câþiva, presupun". Aºa o fi... Astăzi, la 17 ani de când nu mai bea, este alături de o femeie superbă, sigur, mai tânără decât el, dar asta e prea puþin important. Părerea mea...

Părerea lui despre o parte din lumea de azi? Teribilă! „Mediocrii sunt mereu la maximum. Niciodată nu te părăsesc... Cine este eroul pentru tinerii de astăzi? Vreun idiot care nu poate să cânte sau să scrie, sau care dă din fund în faþa copiilor de 11 ani". Doamne, câtă dreptate poate să aibă omul ăsta!

Timpul în care Gary Oldman este vesel în viaþa lui e momentul în care-ºi joacă efectiv rolurile. Orice altceva este doar un zgomot. Pregătirile, construirea personajului, împachetarea bagajelor, zborul cu avionul sau cazarea la hotel... „Singurul lucru cu adevărat minunat este când intru în scenă. Sunt atât de relaxat cum n-am fost niciodată." ■

Black Pantone 253 U

sumar

agenda 2

editorial
Remus Folto º - Eminescu º i platonismul 3

cãrþi în actualitate
Dorin Mureºan O poveste de dragoste în Ferentari 4
Vistian Goia Un memorialist uitat 5
Ani Bradea Þara salvatã 6
Ioan Negru Dacã bucurie nu e, atunci nici poezie nu e 7

evocare
Mircea Ioan Casimcea Pagini literare - 80 8

comentarii
Ion Buzaºi O carte de referinþã în istoriografia românească 9

festivalierul
ªtefan Manasia Caravela FILB explorează mai departe (I) 10

poezia
Marian Hotca 12
Nicolae Goje 13

parodia la tribunã
Lucian Perþa Marian Hotca 12
Lucian Perþa Nicolae Goje 13

proza
Cornelia Petrescu Crãciunul anului 1984 14

interviu
de vorbã cu scriitorul Mircea Pora "Nu ºtiu ce va mai fi cu cuvântul scris, dar prin incultura care creºte el se degradeazã" 17

eseu
Isabela Vasiliu-Scraba O carte premiatã sub ºocul "sperieturii cu termeni greceºti" 19

eveniment
ªtefan Angi Între cuvinte º i sunete sãrbãtoreºti de neuitat 21

diagnoze
Andrei Marga Dezvoltarea în condiþiile globalizãrii 23

politica zilei
Petru Romoºan Votul-Speranþã º i balul Fantomelor 24

filosofia
Iovan Drehe Strãinul din Callipolis (X): Himera filosofului-rege (2) 25

efectul de searã
Robert Diculescu Santorcaz. Vila (4) 26

educaþia
Nicolae Iuga Din istoria marilor idei pedagogice (3) 27

muzica
Virgil Mihaiu Sfârºit de an jazzistic la Timiºoara º i Cluj 28
RiCo Retrospectiva 2014 (1) 29

teatru
Claudiu Groza Toamna teatralã orãdeanã 30
Claudiu Groza *Girls just wanna have fun...* 32

film
Lucian Maier Acasã, în cinema - *Gone Girl* 33
Marian Sorin Rãdulescu *Hey, teacher, leave the kids alone!* 34

colaþionãri
Alexandru Jurcan "Bine ai venit în pãcat!" 34

remember cinematografic
Ioan Meghea *Bad boy* 35

plastica
Suzana Fântânariu-Baia *89 din Uºã* - un proiect de memorie º i artã 36

Tipar executat la **Imprimeria Ardealul**,
Cluj-Napoca, Bulevardul 21 Decembrie 1989 nr. 146.
Telefon: 0264-413871, fax: 0264-413883.

plastica

89 din Uºã

Un proiect de memorie º i artã

Suzana Fântânariu-Baia

Noul sediu al Muzeului Revoluþiei din Timiºoara, instituþia care ne conferã identitate, conþine fotografii si documente expuse. Ele fac parte din dosarele care s-au constituit în 1990 privind victimile represiunii comuniste de la Timiºoara evocând spiritul celor care au murit, celor care au avut o contribuþie importantã în istoria revoluþiei. Numeroase victime care trebuie sa primeascã partea de dreptate º i adevãr istoric ne privesc în ochi. Pe lângã această documentaþie valoroasã muzeul adãposteºte o serie de lucrări de picturã º i sculpturã iar in incinta lui existã si o capelã pictatã ca loc de reculegere. Propunerea pentru realizarea proiectului „89 din Uºã" a venit din partea directorului Memorialului, Traian Orban ea fiind pentru mine o provocare artisticã, eticã, civicã. Cu ocazia finalizării lui (6 iunie, 2014) s-a inaugurat odată cu vernisajul expoziþiei º i „Galeria 89" care deschide perspectiva desfãºurării unor proiecte expozitionale de anvergurã dedicate revoluþiei. Dizlocarea uºilor din fosta cazarmã º i înlocuirea lor a constituit „materia primã" pentru a „instala în modul cel mai divers" provocările legate de o temã sensibil-umanã: reconstituirea cu ajutorul limbajului plastic a celui mai important mesaj, libertatea. Rolurile s-au inversat: uºile comuniste au devenit semne ale revoltei, a deschiderii lor, a eliberării prin devastatoare forme de supravieþuire. Intervenþia pe obiect, uºile *ready made* au dat naºtere la o serie de lucrări de artã contemporanã care au detensionat „dezastrul" vechii clãdiri aflate în reparaþii. Cele 18 uºi- *ready made,* simple sau duble, unele cu gratii, vopsite în alb, gri, roºu, relicve de tâmplărie comunistã, lipsite de atracþie esteticã, scoase din context au fost transferate prin reconversie artisticã într-o instalaþie-ambientalã plinã de substanþã º i sens. Ele par ca niºte fiinþe revoltate care „strigã", ca în portretele colective "Cerul gurii**"**, „Portrete eterne"**,** „Rãniþi" „Solidaritate" sau resemnate ca în In lucrarea „Pentru cine pentru ce?. Am vehiculat cu simbolistica corpului uman ca materie primordialã aflat în situaþia unei configurări „anatomice" determinatã de ranã ca urmã de tranzitoriu între viaþã º i moarte, un traseul de la profan la sacru iar uºa ca element metaforic a permis această trecere („Martir I º i Martir II"**).** Întegrarea imaginii în text, º i a textului în imagine sau alãturarea lui cu ajutorul colajului este evaluatã în „Scrisoarea unui întemniþat**" ,** „Faþã în faþã" sau „Vinovatul"**.** Buchetul de „flori", un conglomerat din ziare º i manuscrise însângerate este asezat ca obiect simbolic la baza uºii intredeschise intitulatã, „Solidaritate". În lucrarea „Omul þintã"**,** semnificaþia solar-antropomorfã este evidentã dar º i cea a sacrificiului suprem. În „Manifestanþi arestaþi"**,** uºa este contopitã cu zidul. Acumularea revoltei, lipsa de libertate, dorinþa de a deschide uºa, de a evada creeazã o tensiune între cele douã spaþii: interior-exterior. Uºa roºie „Configuraþia arheologicã a unui timp nefast" a fost chiar cea „originalã"de la cabinetul de partid iar „Constructori º i construcþii sau marele gri" este lucrarea „cenuºie"-etalon, tipicã atmosferei de tristã amintire. Filmul de autor intitulat „89 din Uºã" realizat de Pavel Vereº întãreºte apelul la re-memorare, la vigilenþa prezentului în favoarea evaluării corecte a trecutului. În cadrul expoziþiei „89 din Uºã-un proiect de memorie º i artã", a avut loc un colocviu cu membrii marcanþi ai Asociaþiei culturale „Ariergarda" condusã de Daniel Vighi care a avut în vedere starea actualã, după un sfert de secol, a libertãþii de creaþie,

(Continuare în pagina 26)

ABONAMENTE: *Prin toate oficiile poºtale din þarã, revista având codul 19232 în catalogul Poºtei Române* sau *Cu ridicare de la redacþie:* 24 lei – trimestru, 48 lei – semestru, 96 lei – un an *Cu expediere la domiciliu:* 33 lei – trimestru, 66 lei – semestru, 132 lei – un an. Persoanele interesate sunt rugate sã achite suma corespunzãtoare la sediul redacþiei (Cluj-Napoca, str. Universitãþii nr. 1) sau sã o expedieze prin mandat poºtal la adresa: Revista de culturã *Tribuna*, cont nr. R057TREZ21621G335000xxxx B.N. Trezoreria Cluj-Napoca.